



**Instytut
Doradztwa
Innowacyjnego** Sp. z o. o.



FUNDACJA INICJATYW MENEDŻERSKICH

Załącznik
do uchwały nr XIX/160/17
Rady Gminy Cyców
z dnia 30 maja 2017 r.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CYCÓW NA LATA 2017–2022

Instytut Doradztwa Innowacyjnego
20-454 Lublin, ul. Wyspiańskiego 34
NIP: 946-26-21-557
REGON: 060743160

Organ rejestrujący: Sąd Rejonowy Lublin – Wschód w
Lublinie z siedzibą w Świdniku, VI Wydział
Gospodarczy – Krajowy Rejestr Sądowy

Fundacja Inicjatyw Menedżerskich,
20-078 Lublin, ul. I Armii Wojska Polskiego 5/7
tel./fax: (+48) 81 532 14 25; tel.: (+48) 81 441 33 44;
email: biuro@fim.org.pl; www.fim.org.pl
NIP: 712-308-96-56; KRS: 0000290822;
Organ rejestrujący: Sąd Rejonowy Lublin – Wschód w
Lublinie z siedzibą w Świdniku, VI Wydział
Gospodarczy – Krajowy Rejestr Sądowy

SPIS TREŚCI

Wykaz stosowanych skrótów.....	4
Wstęp	5
CZĘŚĆ I.....	7
1. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO	8
1.1. GMINA CYCÓW	8
1.2. SPOŁECZEŃSTWO.....	11
1.2.1. Demografia	11
1.2.2. Rynek pracy.....	16
1.2.3. Aktywność społeczna mieszkańców	18
1.2.4. Konkluzje	20
1.3. SZKOLNICTWO I WYCHOWANIE.....	21
1.3.1. Wychowanie przedszkolne	21
1.3.2. Wychowanie szkolne	22
1.3.3. Zrealizowane projekty edukacyjne i oświatowe.....	23
1.3.4. Konkluzje	24
1.4. INFRASTRUKTURA	25
1.4.1. Drogi i transport.....	25
1.4.2. Zasoby mieszkaniowe.....	27
1.4.3. Infrastruktura sieciowa.....	28
1.4.4. Konkluzje	29
1.5. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA	30
1.5.1. Sektor rolniczy.....	30
1.5.2. Sektor przedsiębiorstw.....	32
1.5.3. Tereny inwestycyjne	35
1.5.4. Konkluzje	37
1.6. KULTURA, WIZERUNEK I CZAS WOLNY	38
1.6.1. Atrakcyjność turystyczna gminy.....	38
1.6.2. Kultura, sport i organizacja czasu wolnego.....	39
1.6.3. Konkluzje	46
1.7. JAKOŚĆ ŻYCIA	47
1.7.1. Środowisko naturalne	47
1.7.2. Ochrona środowiska	51
1.7.3. Opieka zdrowotna.....	53
1.7.4. Opieka społeczna	54
1.7.5. Bezpieczeństwo	57
1.7.6. Konkluzje	59
1.8. FINANSE SAMORZĄDU	60
1.8.1. Budżet gminy.....	60
1.8.2. Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania.....	63
2. ANALIZA SWOT	65

CZĘŚĆ II	66
3. KONTEKST DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH	67
3.1. DOKUMENTY UNIJNE	67
3.1.1. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	67
3.1.2. Umowa Partnerstwa	67
3.2. DOKUMENTY KRAJOWE	68
3.2.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030	69
3.2.2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	70
3.2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	71
3.3. DOKUMENTY REGIONALNE	72
3.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020	72
(z perspektywą do 2030 r.)	72
3.3.2. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku	73
3.3.3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020	73
3.3.4. Strategia Rozwoju Powiatu Łęczyńskiego na lata 2016–2021	74
4. WIZJA I MISJA	76
4.1. WIZJA	76
4.2. MISJA	76
5. OBSZARY ROZWOJOWE	77
A. Społeczeństwo i Edukacja	78
B. Infrastruktura i Środowisko	80
C. Przedsiębiorczość, Rolnictwo i Turystyka	82
6. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII	84
7. SYSTEM MONITOROWANIA STRATEGII	85
8. FINANSOWANIE STRATEGII	89
Bibliografia	92
Spis tabel	94
Spis rysunków	94
Spis wykresów	95

Wykaz stosowanych skrótów

BDL	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
DSRK 2030	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
FS	Fundusz Spójności
GBP	Gminna Biblioteka Publiczna w Cycowie
GDK	Gminny Dom Kultury w Cycowie
GIS	System Informacji Geograficznej (ang. Geographic Information System)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KPZK 2030	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
KSRG	Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy
LZW	Lubelskie Zagłębie Węglowe
MPZP	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej w Cycowie
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PP	Punkt Przedszkolny
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020
RSIWL 2020	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SP	Szkoła Podstawowa
SRWL 2020	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.)
STRATEGIA	Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju
EUROPA 2020	sprzyjającego włączeniu społecznemu
SUiKZP	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
UP	Umowa Partnerstwa
ZNP	Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 to kilkuletni plan działania wyznaczający strategiczne cele rozwoju gminy. Ustalenia zawarte w Strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze gminy średniookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego. Wokół zawartych w dokumencie ustaleń koncentrować się będą działania władz samorządowych, a także innych interesariuszy, zmierzające do zapewnienia jak najlepszych warunków do dalszego rozwoju gospodarczego i życia mieszkańców gminy.

Obowiązujący dokument strategiczny Strategia Rozwoju Cyców na lata 2007–2015¹ został opracowany w 2007 r., a więc aż 10 lat temu. Dostrzegając ten fakt, a także szereg istotnych zmian jakie zaszły w ciągu ostatnich lat zarówno w otoczeniu zewnętrznym, jak i relacjach wewnętrznych, władze gminy zdecydowały o ponownym zdefiniowaniu celów rozwojowych gminy Cyców. Zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza skłania do uważnego spojrzenia na obecne uwarunkowania oraz posiadane zasoby i zderzenia ich z aspiracjami całej wspólnoty samorządowej jaką jest gmina. Dodatkowo doświadczenia z realizacji obowiązującej wcześniej strategii oraz pozyskiwania środków unijnych z perspektywy finansowej na lata 2007–2013 i obecnie trwającej 2014–2020 oraz innych programów pomocowych, pozwoliły przygotować nowy dokument, który stanowi podstawy do długofalowego rozwoju gminy Cyców i sprawnego zarządzania nią.

Ważną przesłanką uzasadniającą potrzebę przygotowania nowego dokumentu jest zapewnienie spójności z całym katalogiem nowych dokumentów strategicznych na szczeblu unijnym, krajowym i regionalnym. Dokument ten jest także odpowiedzią na ustawowe regulacje dotyczące prowadzenia polityki rozwoju² w oparciu o programy rozwoju oraz uprawnienia gminy wynikające z ustawy o samorządzie gminnym³ do prowadzenia spraw pozostających w zakresie działania gminy, w tym uchwalania programów gospodarczych.

Opracowana Strategia Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 jest dokumentem o średnim horyzoncie czasowym. Ze względu na kilkuletni okres obowiązywania i realizacji Strategii dokument ten powinien być postrzegany jako uniwersalny, ukazujący wizję, misję i strategiczne kierunki działań gminy Cyców oraz zamierzone środki wdrażania i monitorowania, a także potencjalne źródła finansowania planowanych przedsięwzięć.

Dokument składa się z dwóch części:

- I – analitycznej, a więc odnoszącej się do przeszłości i teraźniejszości,
- II – planistycznej, a więc dotyczącej przyszłości.

Diagnoza prezentuje wyczerpujący obraz gminy w ujęciu obiektywnym. Opiera się na faktach i niezbędnych komentarzach ustrukturalizowanych w osiem zasadniczych działów: Gmina Cyców, Społeczeństwo, Szkolnictwo i wychowanie, Infrastruktura, Aktywność gospodarcza, Kultura, wizerunek i czas wolny, Jakość życia, Finanse samorządu. Za podstawowy zakres czasowy analizy przyjęto lata 2010–2015. Jeżeli możliwe było zaprezentowanie nowszych informacji i danych, które wnoszą wartość dodaną do części analitycznej, to również je przedstawiono.

Diagnoza przedstawia portret gminy Cyców zarówno pod względem opisowym jak i statystycznym. Na potrzeby przeprowadzonej analizy wykorzystano dane agregowane w wartościach bezwzględnych oraz w postaci wskaźników statystycznych, uwzględniających różnorodne aspekty szeroko rozumianego potencjału społeczno-gospodarczego. Źródłem informacji są przede wszystkim bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego. Do przygotowania części I posłużono się także

¹ Uchwała nr VIII/51/07 Rady Gminy Cyców z dnia 28 września 2007 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2007–2015.

² Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.2014.1649 j.t., z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2016.446 j.t., z późn. zm.).

danymi wewnętrznymi zgromadzonymi przez Urząd Gminy Cyców i jego jednostki organizacyjne. Jako podsumowania wyróżnionych działów tematycznych zostały zamieszczone istotne konkluzje (wnioski).

Część II dokumentu dotyczy przyszłości gminy i pokazuje kierunki rozwojowe na kolejne lata. Podstawą do sformułowania obszarów rozwojowych i konkretnych celów zawartych w tej części była przeprowadzona diagnoza oraz spotkania z władzami gminy, a także pracownikami Urzędu Gminy. W tej części dokumentu wskazano również konkretne mechanizmy wdrażania i monitorowania realizacji Strategii oraz potencjalne źródła finansowania sformułowanych zamierzeń.

Przyjęta i sukcesywnie wdrażana Strategia Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 pozwoli nie tylko efektywnie prowadzić politykę rozwoju gminy, ale także będzie zasadniczym dokumentem umożliwiającym skorzystanie z licznych instrumentów finansowych wspierających rozwój lokalny i regionalny, w tym pochodzących z obecnie wdrażanej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014–2020.

CZĘŚĆ I

1. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

1.1. GMINA CYCÓW

Gmina Cyców (w latach 1930–1954 gmina Wiszniewice) to gmina wiejska, położona we wschodniej części powiatu łęczyńskiego, w województwie lubelskim. W latach 1975–1998 gmina położona była w województwie chełmskim. Siedzibą gminy jest miejscowość Cyców.

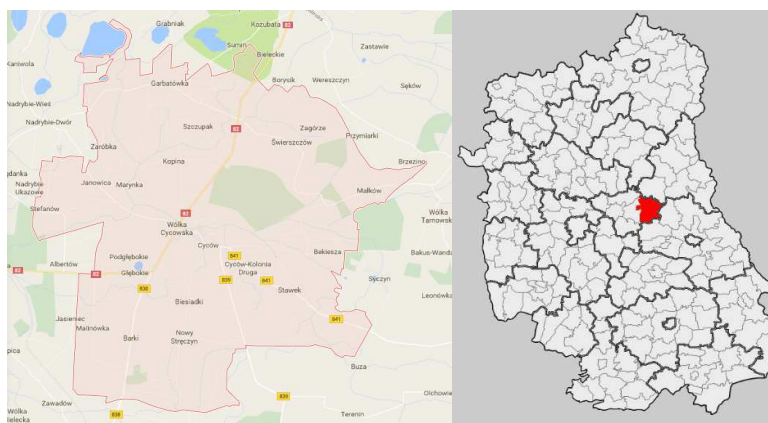
Rysunek 1: Herb gminy Cyców



Źródło: Strona internetowa Urzędu Gminy Cyców, <http://www.ugcycow.pl>

Gmina Cyców jest największą gminą powiatu łęczyńskiego, położoną na Równinie Łęczyńsko-Włodawskiej. Powierzchnia administracyjna gminy wynosi 14 787 ha, co stanowi 0,6% powierzchni województwa lubelskiego i 23,3% powierzchni powiatu łęczyńskiego.

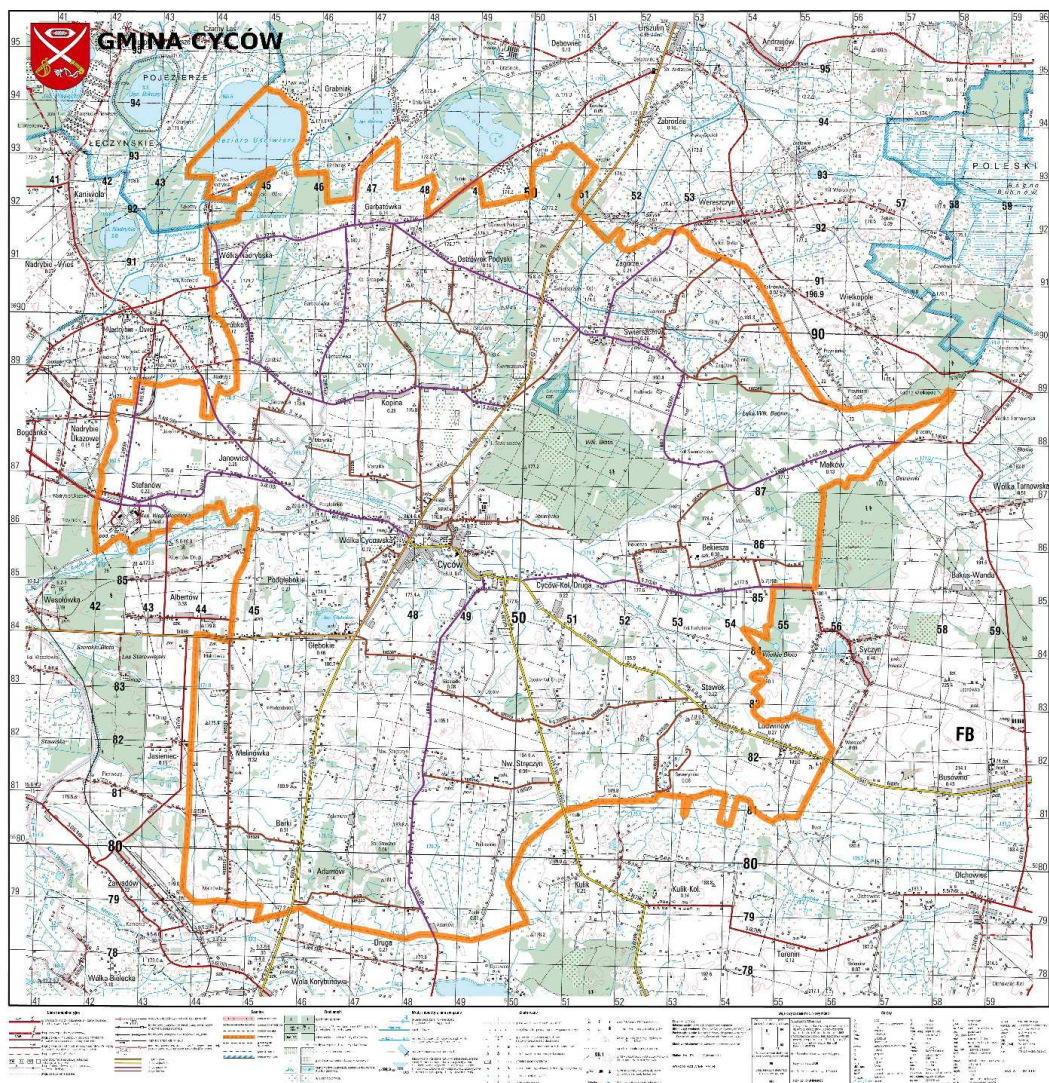
Rysunek 2: Granice administracyjne i położenie gminy Cyców w województwie



Źródło: maps.google.pl, strona internetowa Urzędu Gminy Cyców, <http://www.ugcycow.pl>

W granicach gminy znajduje się 27 sołectw: Adamów, Barki, Bekiesza, Biesiadki, Cyców I, Cyców Kolonia Druga, Garbatówka, Kolonia Garbatówka, Głębokie, Janowica, Podgłębokie, Stawek, Kopina, Ludwinów, Małków, Malinówka, Nowy Stręczyn, Stary Stręczyn, Ostrówek Podyski, Sewerynów, Świerszczów, Świerszczów Kolonia, Stefanów, Szczupak, Wólka Cycowska, Wólka Nadrybska, Zagórze, Zaróbką, Zosin.

Rysunek 3: Mapa gminy Cyców



Źródło: Urząd Gminy Cyców

Tabela 1: Podstawowe informacje o gminie Cyców

województwo	lubelskie
powiat	łęczyński
powierzchnia	147,87 km ²
użytki rolne	83%
użytki leśne	11%
liczba sołectw	27
siedziba gminy	Cyców

Źródło: Strona internetowa Urzędu Gminy Cyców, <http://www.ugcycow.pl>

Gmina Cyców graniczy z następującymi gminami powiatu chełmskiego: Wierzbica i Siedliszcze; a także z gminą Urszulin z powiatu włodawskiego oraz gminami Ludwin i Puchaczów z powiatu łęczyńskiego. Najbliżej położone miasta to: Łęczna, Świdnik, Lubartów, Włodawa, Chełm, Krasnystaw i Lublin.

Rysunek 4: Położenie gminy Cyców w powiecie łęczyńskim



Źródło: Strona internetowa Urzędu Gminy Cyców, <http://www.ugcycow.pl>

Gmina Cyców należy do następujących stowarzyszeń:

- 1) Stowarzyszenie Gmin Polska Sieć Energie Cites,
- 2) Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Polesie”,
- 3) Stowarzyszenie Związków Gmin Lubelszczyzny,
- 4) Stowarzyszenie Samorządów „Euroregionu Bug”,
- 5) Stowarzyszenie Gmin Górniczych.

Gmina Cyców otrzymała w ostatnich latach szereg wyróżnień oraz nagród, w tym między innymi:

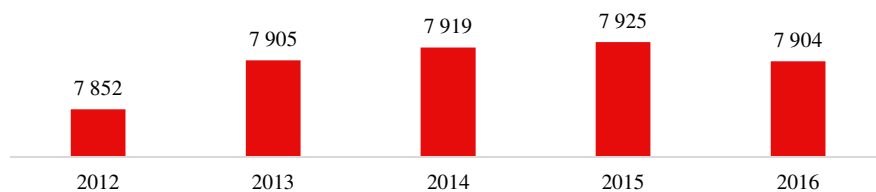
- 1) III miejsce w konkursie Przyjazna Wieś 2007–2013 r. (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich);
- 2) Certyfikat uczestnictwa w projekcie: Projekt Podniesienia Kwalifikacji Kadr Urzędu Administracji Samorządowej w województwie lubelskim (Lublin, 2010 r.);
- 3) Wyróżnienie dla Gminy Cyców: Lider Województwa Lubelskiego – Podsumowanie kadencji 2010–2014, Nowa jakość w samorządzie;
- 4) Gmina dbająca o finanse mieszkańców (2011 r.) – za skuteczne działanie na rzecz ochrony finansów samorządowych;
- 5) Certyfikat: Europejski Rejestr Renomowanych co daje prawo udziału w programie gospodarczo-konsumenckim (2013 r.), wspierającym jedynie te podmioty (przedsiębiorstwa i instytucje), które odznaczają się na tle innych szczególną solidnością i jakością, a także opierają swą działalność na zasadach etyki biznesowej;
- 6) Certyfikat: Centrum bezpieczeństwa informatycznego (2014 r.).

1.2. SPOŁECZEŃSTWO

1.2.1. Demografia

Liczba ludności w gminie Cyców na koniec 2016 r. wyniosła 7 904. W latach 2012–2015 liczba mieszkańców wzrastała, zaś w 2016 r. zmniejszyła się o 21 osób.

Wykres 1: Ludność faktycznie zamieszkała gminę Cyców



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Cyców

Tabela 2 prezentuje dokładną liczbę ludności we wszystkich sołectwach gminy Cyców w latach 2012–2016. Największą miejscowością pod względem liczby mieszkańców był Cyców – w 2016 r. liczba kobiet wyniosła 910, liczba mężczyzn 884, a łączna liczba ludności 1 794 osób. Druga pod względem liczebności była miejscowość Wólka Cycowska z liczbą ludności w 2016 r. na poziomie 741. Najmniej liczną miejscowością był Zosin, który w 2016 r. zamieszkiwało 6 osób.

Tabela 2: Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach w gminie Cyców

	2012			2013			2014			2015			2016		
	K	M	S	K	M	S	K	M	S	K	M	S	K	M	S
Adamów	78	71	149	78	71	149	78	74	152	79	72	151	83	68	151
Barki	153	147	300	158	148	306	155	147	302	160	149	309	160	150	310
Bekiesza	166	207	373	164	209	373	168	208	376	164	207	371	163	206	369
Biesiadki	42	27	69	44	26	70	42	26	68	44	27	71	45	29	74
Cyców	888	863	1751	904	887	1791	897	893	1790	903	890	1793	910	884	1794
Cyców Kolonia															
Druga	107	125	232	108	126	234	114	129	243	113	132	245	116	133	249
Garbatówka	64	66	130	64	66	130	62	67	129	61	65	126	63	67	130
Garbatówka Kolonia	83	76	159	78	72	150	76	72	148	75	72	147	74	74	148
Głębokie	240	230	470	246	239	485	249	240	489	254	233	487	254	236	490
Janowica	130	111	241	133	112	245	132	111	243	129	111	240	127	107	234
Kopina	126	137	263	128	136	264	131	136	267	132	135	267	129	135	264
Ludwinów	133	134	267	134	133	267	135	130	265	132	124	256	126	119	245
Malinówka	166	168	334	169	175	344	168	171	339	172	173	345	172	170	342
Małków	59	70	129	57	64	121	57	62	119	58	62	120	62	60	122
Nowy Stręczyn	189	185	374	188	183	371	191	188	379	191	186	377	191	191	382
Ostrówek Podyski	71	63	134	71	63	134	71	64	135	65	60	125	64	57	121
Podgłębokie	143	128	271	143	129	272	135	130	265	133	129	262	133	125	258
Sewerynów	29	29	58	30	28	58	30	27	57	30	27	57	30	26	56
Stary Stręczyn	33	31	64	33	32	65	34	31	65	34	31	65	34	32	66
Stawek	119	94	213	116	98	214	116	101	217	116	105	221	113	105	218
Stefanów	109	106	215	107	107	214	108	107	215	115	110	225	113	110	223

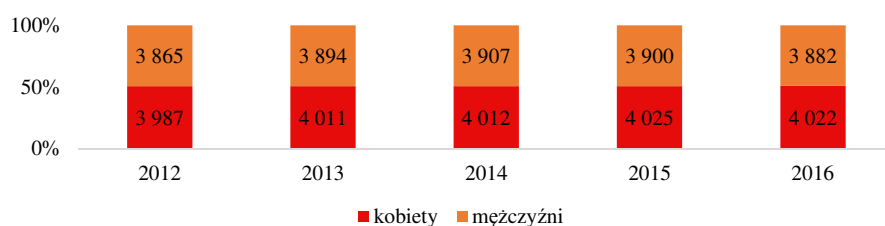
	2012			2013			2014			2015			2016		
	K	M	S	K	M	S	K	M	S	K	M	S	K	M	S
Szczupak	24	23	47	24	23	47	25	22	47	26	23	49	27	23	50
Świerszczów	176	153	329	182	148	330	187	149	336	180	152	332	175	149	324
Świerszczów Kolonia	114	101	215	114	99	213	114	99	213	114	101	215	115	102	217
Wólka Cycowska	358	365	723	355	364	719	353	367	720	360	369	729	364	377	741
Wólka Nadrybska	68	43	111	66	43	109	68	42	110	68	42	110	65	41	106
Zagórze	53	46	99	52	45	97	50	43	93	49	45	94	50	41	91
Zaróbka	63	61	124	62	63	125	63	66	129	65	64	129	62	61	123
Zosin	3	5	8	3	5	8	3	5	8	3	4	7	2	4	6

Oznaczenia: M-mężczyźni, K-kobiety, S-suma.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Cyców

W 2016 r. kobiety stanowiły 50,9% społeczności gminy Cyców (4 022), zaś mężczyźni 49,1% (3 882). W analizowanym okresie struktura ludności pod względem płci nie zmieniła się istotnie, liczba kobiet w każdym roku była wyższa niż liczba mężczyzn.

Wykres 2: Struktura ludności wg płci



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Cyców

Stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn w gminie Cyców w latach 2009–2014 w większości wynosił 103 – jedynie w 2015 r. wyniósł 104. Oznacza to, że na 100 mężczyzn w gminie przypadały 104 kobiety.

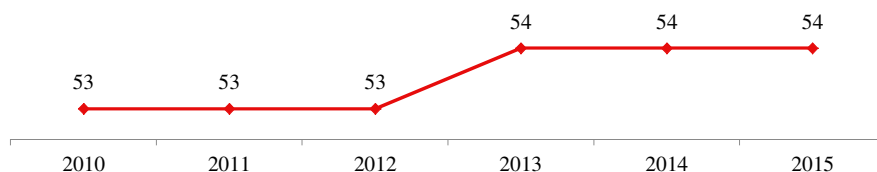
Tabela 3: Współczynnik feminizacji

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
współczynnik feminizacji	103	103	103	103	103	104

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Gmina Cyców charakteryzuje się dość niską gęstością zaludnienia – w latach 2013–2015 r. na 1 km² przypadały 54 osoby.

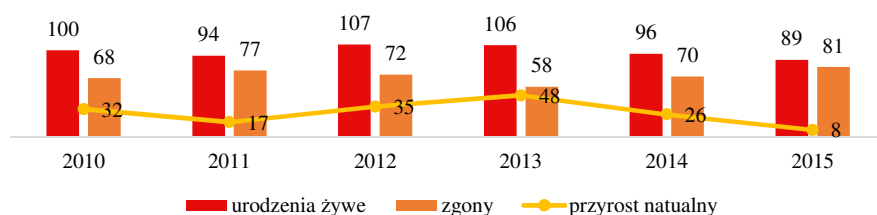
Wykres 3: Gęstość zaludnienia – ludność na 1 km²



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Zarówno wskaźnik urodzeń żywych, jak i zgonów w gminie Cyców w latach 2012–2015 wykazywał tendencje negatywne – liczba urodzeń żywych zmniejszyła się bowiem o 16,8%, zaś liczba zgonów zwiększyła się o 12,5%. Należy jednak zauważyć, że w całym analizowanym okresie przyrost naturalny był dodatni, co oznacza że liczba urodzeń przewyższała liczbę zgonów w gminie.

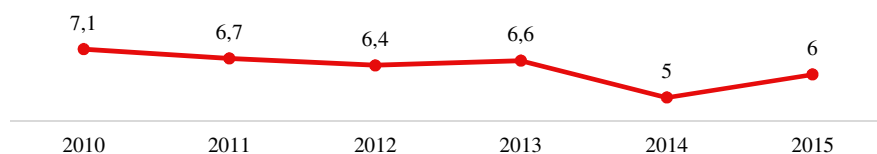
Wykres 4: Przyrost naturalny oraz urodzenia żywe i zgony



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wartość wskaźnika małżeństw na 1 000 ludności od 2010 r. zmniejsza się – jedynie w 2015 r. w porównaniu do 2014 r. uległa zwiększeniu i ostatecznie wyniosła 6.

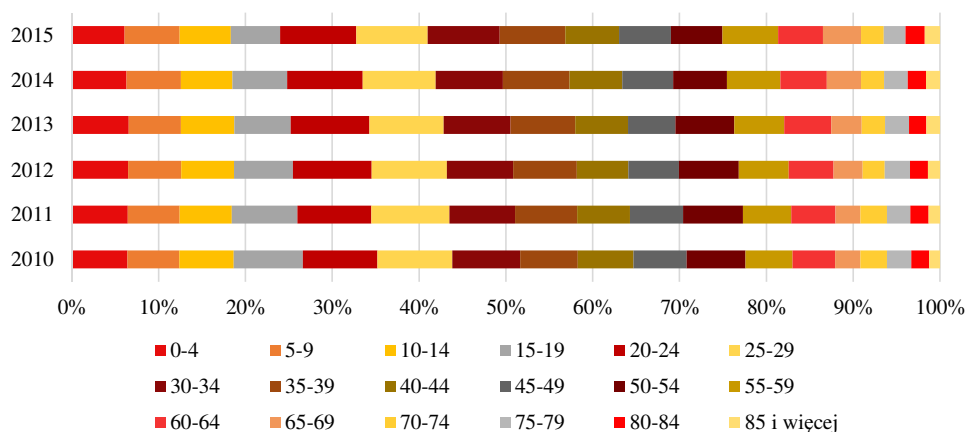
Wykres 5: Małżeństwa na 1 000 ludności



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Niemal 60% ludności gminy Cyców stanowią osoby w wieku do 39 lat, należy jednak zauważyć, że ich udział w strukturze ludności w analizowanym okresie zmniejszył się. Na poniższym wykresie przedstawiono strukturę ludności według grup wieku w poszczególnych latach.

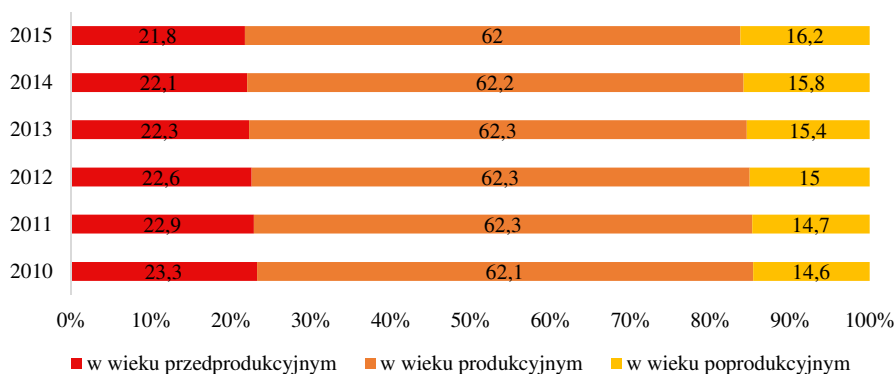
Wykres 6: Ludność wg grup wieku



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W latach 2010–2015 udział ludności zarówno w wieku przedprodukcyjnym, jak i w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności zmniejszył się łącznie o 1,6 p.p. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w 2015 r. w porównaniu do 2010 r. był o 1,6 p.p. większy.

Wykres 7: Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

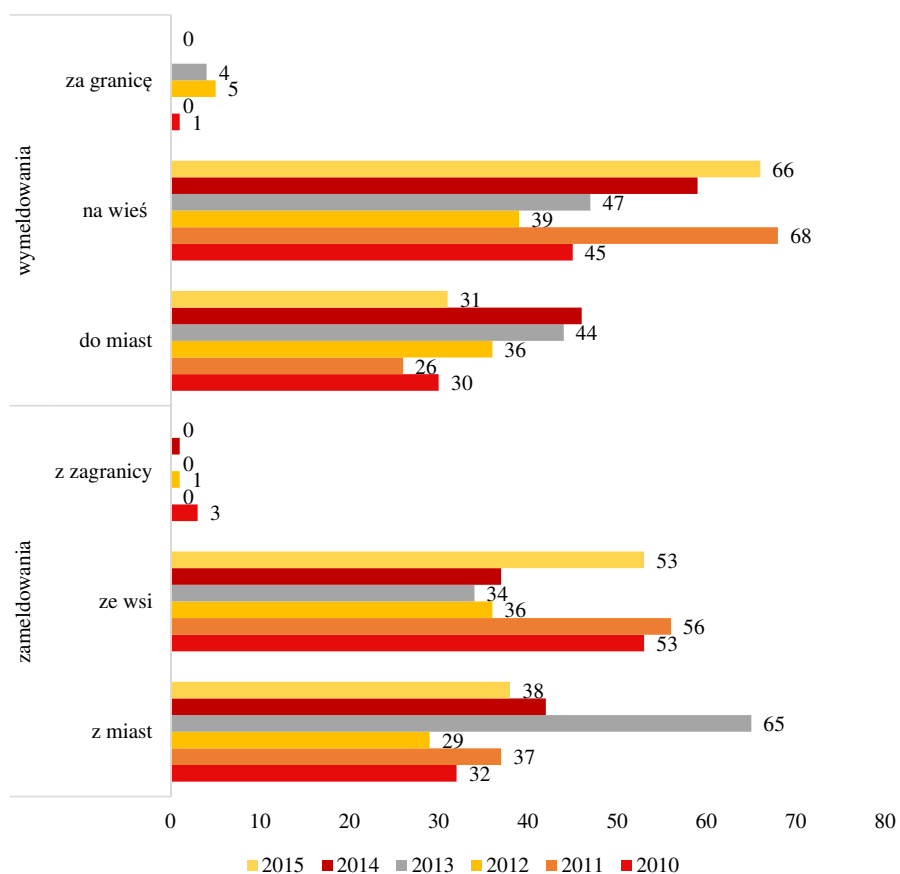
Sytuacja demograficzna w gminie kształtowana jest również poprzez migracje. Saldo migracji to różnica między liczbą zameldowań a wymeldowań. W analizowanym okresie w gminie Cyców saldo migracji podlegało wahaniom – w 2015 r. było ujemne i wyniosło -25. Oznacza to było, że więcej osób dokonywało wymeldowań niż zameldowań z terenu gminy. Była to jednocześnie najniższa wartość w całym analizowanym okresie. Saldo migracji zagranicznych było w tym roku z kolei dodatnie i wyniosło 0,13 w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.

Tabela 4: Migracje na pobyt stały

	2010	2011	2012	2013	2014
saldo migracji	12	-1	-14	4	-25
saldo migracji na 1 000 osób	1,5	-0,1	-1,8	0,5	-3,1
saldo migracji zagranicznych na 1 000 osób	0,26	0,00	-0,51	-0,51	0,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Analizując migracje pod względem kierunków wybieranych przez mieszkańców do zmiany zameldowania należy zauważyć, że zarówno w kwestii zameldowania jak i wymeldowania w gminie Cyców w 2015 r. dominował kierunek wiejski, przy czym zameldowania na terenie gminy dokonywane przez osoby pochodzące ze wsi były niższe niż wymeldowania z gminy na rzecz zameldowania w innych gminach wiejskich.

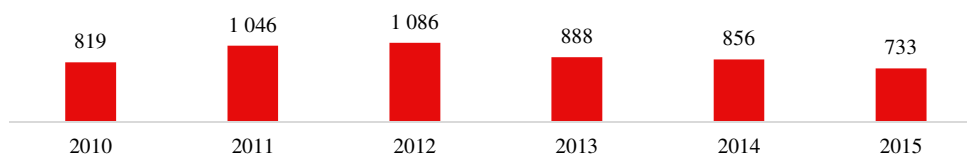
Wykres 8: Migracje na pobyt stały wg kierunku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

1.2.2. Rynek pracy

W latach 2010–2015 liczba pracujących w gminie Cyców początkowo wzrastała i w 2012 r. wyniosła 1 086 osób, po czym zaczęła się zmniejszać i w 2015 r. wyniosła 733 – spadek wyniósł 32,5%.

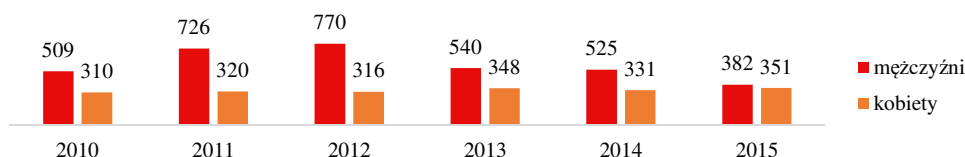
Wykres 9: Liczba pracujących ogółem⁴



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Struktura pracujących według płci w gminie Cyców w latach 2010–2015 była niejednorodna. W każdym analizowanym roku w strukturze pracujących pod względem płci dominowali mężczyźni, jednak ich udział podlegał wahaniom. Największa dysproporcja wystąpiła w 2012 r., kiedy to liczba pracujących mężczyzn była o 454 wyższa niż liczba pracujących kobiet. W 2015 r. mężczyźni stanowili z kolei 52,1% ogólnej liczby pracujących – był to rok, w którym dysproporcja pomiędzy kobietami a mężczyznami była najmniejsza.

Wykres 10: Struktura pracujących



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Od 2013 r. liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych zmniejszyła się i w 2015 r. wyniosła 322 osoby – o 24,1% mniej niż w 2013 r. i o 23,5% mniej niż w 2010 r.

Wykres 11: Bezrobotni zarejestrowani ogółem

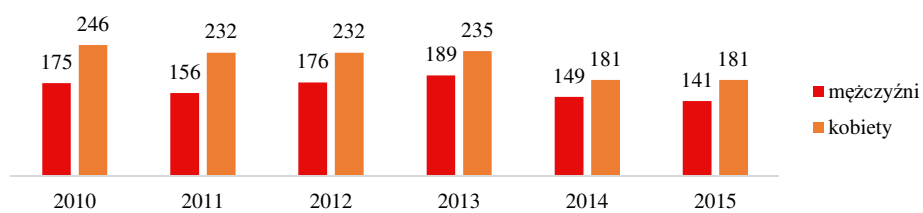


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

⁴ Zgodnie z metodologią badań obejmujących podmioty gospodarki narodowej do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów, członków spółdzielni produkcji rolniczej, duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Analiza struktury zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Cyców pod względem płci pokazuje, że w latach 2010–2015 status osoby bezrobotnej posiadało więcej kobiet niż mężczyzn. W 2015 r. liczba bezrobotnych kobiet wyniosła 181 i była wyższa o 40 od liczby zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn.

Wykres 12: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci



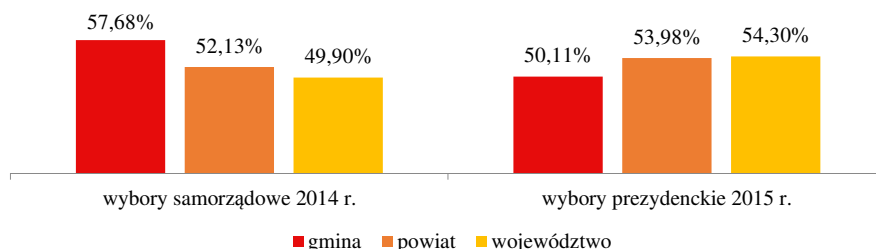
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

1.2.3. Aktywność społeczna mieszkańców

O aktywności społecznej mieszkańców świadczy między innymi uczestnictwo w wyborach. W 2014 r. w wyborach samorządowych frekwencja w gminie Cyców wyniosła 57,68% i była wyższa niż frekwencja w powiecie łęczyńskim (52,13%) oraz wyższa niż w województwie (49,90%).

W 2015 r. odbyły się z kolei wybory na Prezydenta RP. Podczas tych wyborów frekwencja w gminie Cyców wyniosła 50,11% i była niższa niż frekwencja w powiecie łęczyńskim (53,98%) oraz w województwie lubelskim (54,30%). Można wnioskować, że mieszkańcom gminy towarzyszy silniejszy patriotyzm lokalny i czują się bardziej odpowiedzialni za sytuację w regionie.

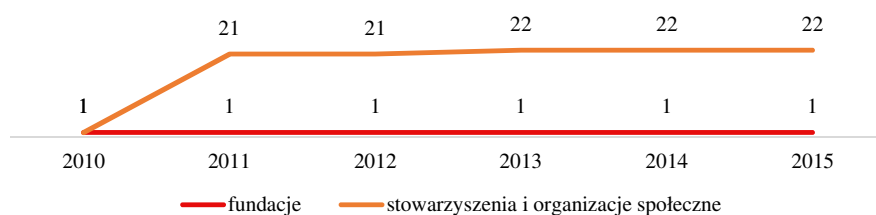
Wykres 13: Frekwencja w wyborach samorządowych (2014 r.) i prezydenckich (2015 r.)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej, <http://pkw.gov.pl/>

Aktywność społeczna mieszkańców wyraża się również poprzez zakładanie organizacji non-profit. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, w gminie Cyców w 2015 r. istniała 1 fundacja oraz 22 stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Wykres 14: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Według informacji posiadanych przez Urząd Gminy Cyców, wśród organizacji pozarządowych w gminie znajdują się podmioty wymienione w tabeli poniżej.

Tabela 5: Wykaz organizacji pozarządowych

Lp.	Nazwa organizacji	Adres
1.	Ochotnicza Straż Pożarna w Cycowie	ul. Chełmska 17 A, 21-070 Cyców
2.	Ochotnicza Straż Pożarna w Bekieszy	Bekiesza 36, 21-070 Cyców
3.	Ochotnicza Straż Pożarna w Garbatówce	Garbatówka 7, 21-070 Cyców
4.	Ochotnicza Straż Pożarna w Głębokiem	Głębokie 6, 21-070 Cyców
5.	Ochotnicza Straż Pożarna w Janowicy	Janowica 17 A, 21-070 Cyców

Lp.	Nazwa organizacji	Adres
6.	Ochotnicza Straż Pożarna w Malinówce	Malinówka 71 A, 21-070 Cyców
7.	Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Stręczynie	Nowy Stręczyn 40 A, 21-070 Cyców
8.	Ochotnicza Straż Pożarna w Świerszczowie	Świerszczów 26, 21-070 Cyców
9.	Ochotnicza Straż Pożarna w Zaróbce	Zaróbka 11, 21-070 Cyców
10.	Stowarzyszenie Przyjaciół Małej Szkoły	Głębokie 4, 21-070 Cyców
11.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Polesie”	ul. Nowa 1, 21-070 Cyców
12.	Stowarzyszenie Możesz Osiągnąć Więcej „Mów”	Podgłębokie 1A, 21-070 Cyców
13.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi i Lokalnej Społeczności Jesteśmy Sobie Zawsze Potrzebni	Stawek 5, 21-070 Cyców
14.	Klub Abstynenta „Aroka”	ul. Nowa 1, 21-070 Cyców
15.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Oświaty i Kultury Wiejskiej „Jesteśmy Razem”	Garbatówka 9, 21-070 Cyców
16.	Ludowy Klub Sportowy „Błękit” Cyców	ul. Chełmska 42, 21-070 Cyców
17.	Kółko Rolnicze w Ostrówku Podyskim	Ostrówek Podyski 18, 21-070 Cyców
18.	Towarzystwo Miłośników Ziemi Cycowskiej	ul. Chełmska 44, 21-070 Cyców
20.	Polski Związek Emerytów Rencistów i Inwalidów	ul. Chełmska 40, 21-070 Cyców
21.	Stowarzyszenie Oświatowo-Kulturalne Inicjatywa	ul. Chełmska 44, 21-070 Cyców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Cyców

1.2.4. Konkluzje

- W latach 2012–2015 liczba mieszkańców gminy wzrastała, zaś w 2016 r. zmniejszyła się o 21 osób. Największą miejscowością pod względem liczby mieszkańców jest Cyców.
- W analizowanym okresie struktura ludności pod względem płci nie zmieniła się istotnie, liczba kobiet w każdym roku była wyższa niż liczba mężczyzn.
- Gmina Cyców charakteryzuje się dość niską gęstością zaludnienia – w latach 2013–2015 r. na 1 km² przypadały 54 osoby.
- W kwestii tendencji demograficznych w gminie zachodzą podobne zmiany jak w powiecie, województwie czy kraju. Zmniejsza się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, natomiast zwiększa się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym. Z jednej strony wynika to z wydłużania się średniej przewidywanej długości życia, lecz z drugiej strony rodzi konieczność szukania rozwiązań wobec problemu starzenia się społeczeństwa, a tym samym pogarszania wskaźnika obciążenia demograficznego.
- W latach 2010–2015 liczba pracujących w gminie Cyców początkowo wzrastała i w 2012 r. wyniosła 1 086 osób, po czym zaczęła się zmniejszać i w 2015 r. wyniosła 733 – spadek wyniósł 32,5%.
- Od 2013 r. liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych zmniejszyła się i w 2015 r. wyniosła 322 osoby – o 24,1% mniej niż w 2013 r. i o 23,5% mniej niż w 2010 r.
- Mieszkańcy gminy Cyców na tle powiatu i województwa wykazują większą aktywność społeczną mierzoną frekwencją w wyborach samorządowych, jednak niższą w przypadku wyborów prezydenckich.

1.3. SZKOLNICTWO I WYCHOWANIE

1.3.1. Wychowanie przedszkolne

Gmina Cyców w roku szkolnym 2015/2016 była organem prowadzącym dla Przedszkola Samorządowego w Cycowie oraz dla ośmiu punktów przedszkolnych, do których uczęszczały dzieci w wieku 2,5, 3 oraz 4 lata:

- Punktu Przedszkolnego w Bekieszy,
- Punktu Przedszkolnego w Garbatówce,
- Punktu Przedszkolnego w Głębokiem,
- Punktu Przedszkolnego w Janowicy,
- Punktu Przedszkolnego w Kopinie,
- Punktu Przedszkolnego w Malinówce,
- Punktu Przedszkolnego w Stawku,
- Punktu Przedszkolnego w Świerszczowie.

Dodatkowo na terenie gminy funkcjonowało również 7 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, w których uczyły się dzieci pięcio- oraz sześciolatnie: w Cycowie, w Bekieszy, w Świerszczowie, w Garbatówce, w Głębokiem, w Malinówce oraz w Stawku.

W roku szkolnym 2015/2016 w oddziałach przedszkolnych, przedszkolu oraz punktach przedszkolnych uczyło się 237 dzieci – o 43 mniej niż w roku poprzednim oraz o 55 mniej niż w roku szkolnym 2011/2012. W największym stopniu zmniejszyła się liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych.

Tabela 6: Stan organizacji przedszkoli publicznych i niepublicznych

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/2016
Oddziały przedszkolne					
SP Cyców	78	96	114	78	59
SP Bekiesza	12	9	4	5	3
SP Świerszczów	14	10	13	11	10
SP Garbatówka	9	8	6	9	6
SP Głębokie	13	11	13	15	9
SP Malinówka	17	18	13	11	6
SP Stawek	9	8	5	10	8
Ogółem oddziały	152	160	168	139	101
Przedszkole i punkty przedszkolne					
Przedszkole Samorządowe w Cycowie	51	62	56	48	62
PP w Bekieszy	15	13	10	7	8
PP w Garbatówce	9	11	12	10	10
PP w Głębokiem	13	15	15	23	16
PP w Janowicy	12	15	12	9	3
PP w Kopinie	9	12	11	12	7
PP w Malinówce	9	15	12	9	11
PP w Stawku	13	9	10	13	8
PP w Świerszczowie	9	15	11	10	11
Ogółem przedszkola	140	167	149	141	136
ŁĄCZNIE	292	327	317	280	237

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych organu prowadzącego wraz z wynikami sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego, Urząd Gminy Cyców

1.3.2. Wychowanie szkolne

Na terenie gminy Cyców w roku szkolnym 2015/2016 funkcjonowało 8 placówek oświatowych, zapewniających kształcenie na poziomie szkoły podstawowej oraz gimnazjum:

- Zespół Szkół – Szkoła Podstawowa w Cycowie,
- Zespół Szkół – Filia Szkoły Podstawowej w Bekieszy,
- Zespół Szkół – Filia Szkoły Podstawowej w Świerszczowie,
- Zespół Szkół – Gimnazjum Publiczne w Cycowie,
- Szkoła Podstawowa w Garbatówce,
- Szkoła Podstawowa w Głębokiem,
- Szkoła Podstawowa w Malinówce,
- Szkoła Podstawowa w Stawku.

We wszystkich wyżej wymienionych placówkach w roku szkolnym 2015/2016 naukę pobierało 805 uczniów, z czego 571 w szkołach podstawowych, a 234 w gimnazjum. Liczba uczniów ogółem w porównaniu do roku szkolnego 2011/2012 wzrosła o 4,5%, przy czym wzrost ten podyktowany był wzrostem liczby uczniów w szkołach podstawowych o 13,1%. Liczba uczniów w gimnazjum zmniejszyła się bowiem o 11,7%.

Tabela 7: Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjum w gminie Cyców

	2011/2012	2012/13	2013/14	2014/15	2015/2016
SP Cyców	286	281	286	330	349
SP Bekiesza	13	18	21	22	14
SP Świerszczów	47	49	41	42	41
SP Garbatówka	32	34	34	21	28
SP Głębokie	51	40	39	42	54
SP Malinówka	43	40	44	47	51
SP Stawek	33	26	26	28	34
Ogółem SP	505	488	491	532	571
Gimnazjum Publiczne w Cycowie	265	261	261	247	234
ŁĄCZNIE	770	749	752	779	805

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych organu prowadzącego wraz z wynikami sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego, Urząd Gminy Cyców

Na podstawie zatwierdzonych arkuszy i aneksów organizacji pracy szkoły we wszystkich placówkach oświatowych na terenie gminy w roku szkolnym 2015/2016 zatrudnionych było:

- 131 nauczycieli, w tym:
 - 55 nauczycieli dyplomowanych,
 - 53 nauczycieli mianowanych,
 - 19 nauczycieli kontraktowych,
 - 3 nauczycieli stażystów,
 - 1 nauczyciel bez stopnia awansu,
- 5 pracowników administracji,
- 27 pracowników obsługi,
- 5 pracowników obsługi sezonowej.

1.3.3. Zrealizowane projekty edukacyjne i oświatowe

W ostatnich latach gmina Cyców zrealizowała następujące projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:

- 1) Punkty Przedszkolne szansą edukacyjną dla dzieci wiejskich z gminy Cyców – projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, Działanie 9.1 Wyrównanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty, Poddziałanie 9.1.1. Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej), współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wartość projektu: 2 379 160,00 zł.

Celem projektu było podniesienie stopnia upowszechnienia edukacji przedszkolnej i stworzenie warunków równych szans edukacyjnych na terenach wiejskich gminy Cyców poprzez utworzenie punktów przedszkolnych. Grupą docelową stanowiły dzieci w wieku 3-5 lat o utrudnionym dostępie do edukacji przedszkolnej zamieszkałe lub zameldowane na terenach wiejskich gminy Cyców oraz ich rodzice.

Okres realizacji: 01.08.2011 r. – 31.07.2014 r.

- 2) Indywidualizacja nauczania w szkołach podstawowych w gminie Cyców – projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, Działanie 9.1 Wyrównanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty, Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych), współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wartość projektu: 195 787,03 zł.

Celem projektu było wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez indywidualizację procesu kształcenia dzieci z klas I-III w 100% szkół podstawowych funkcjonujących w gminie Cyców. Projektem objętych zostało 199 uczniów klas I-III Szkół Podstawowych w gminie Cyców.

Okres realizacji: 01.08.2011 r. – 30.07.2012 r.

- 3) Szkoły w Gminie Cyców szansą na lepszy start – projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, Działanie 9.1 Wyrównanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty, Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych), współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wartość projektu: 305 549,45 zł.

Cel główny projektu to 6 programów rozwojowych zrealizowanych do 30.06.2013 r., dzięki którym miał nastąpić wzrost poziomu kształcenia i wyrównywanie dysproporcji edukacyjnych w zakresie kompetencji kluczowych u 375 uczniów/uczennic z 5 SP oraz GM z Gminy Cyców prowadzących kształcenie ogólne.

Projekt realizowany był do 30.06.2013 r.

1.3.4. Konkluzje

- Gmina Cyców w roku szkolnym 2015/2016 była organem prowadzącym dla **Przedszkola Samorządowego w Cycowie oraz dla ośmiu punktów przedszkolnych**, do których uczęszczały dzieci w wieku 2,5, 3 oraz 4 lata.
- Dodatkowo na terenie gminy funkcjonowało również **7 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych**, w których uczyły się dzieci pięcio- oraz sześćioletnie.
- **Liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych, przedszkolu oraz punktach przedszkolnych** w roku szkolnym 2015/2016 **zmniejszyła się** o 43 w porównaniu do roku poprzedniego.
- Gmina Cyców, w ramach działania 13.5 Infrastruktura przedszkolna – Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, rozpoczęła realizację projektu **„Rozbudowa, nadbudowa i przebudowa Przedszkola Samorządowego w Cycowie”**, którego wartość stanowi kwotę 4 612 500,00 zł (w tym dofinansowanie: 799 000,00 zł). Termin wykonania zadania to 31.12.2017 r
- Ponadto, na terenie gminy Cyców w roku szkolnym 2015/2016 funkcjonowało **8 placówek oświatowych, zapewniających kształcenie na poziomie szkoły podstawowej oraz gimnazjum**.
- **Liczba uczniów** ogółem w porównaniu do roku szkolnego 2011/2012 **wzrosła o 4,5%**, przy czym wzrost ten podyktowany był wzrostem liczby uczniów w szkołach podstawowych o 13,1%.
- W ostatnich latach gmina Cyców została **doceniona za działania podejmowane w dziedzinie oświaty**, otrzymując: Certyfikat w programie „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe – zagrajmy o sukces” (Lublin, 2012 r.) oraz wyróżnienie w IV Rankingu ZNP „Samorząd Przyjazny Oświacie i jej pracownikom” (październik 2015 r.).

1.4. INFRASTRUKTURA

1.4.1. Drogi i transport

Podstawowy układ komunikacji gminy tworzą: droga krajowa Nr 831 Lublin – Łęczna – Cyców – Włodawa (łącznie 12 km) oraz drogi wojewódzkie:

- Nr 838: Głębokie – Dorohucza – Trawniki – Fajstławice,
- Nr 839: Cyców – Kulik – Siedliszcze,
- Nr 841: Cyców – Wierzbica – Staw.

System wyżej wymienionych dróg zapewnia powiązania komunikacyjne gminy z następującymi miastami: Lublinem, Łęczną, Chełmem, Włodawą i Rejowcem Fabrycznym. Długość dróg wojewódzkich na obszarze gminy wynosi 20 km.

Na infrastrukturę drogową w gminie składają się również drogi powiatowe o łącznej długości ok. 63 km, do których należą:

- Nr 123 Cyców – Nadrybie,
- Nr 131 Zaróbka – Zabrodzie,
- Nr 132 Zaróbka – Załucze Stare,
- Nr 133 Kopina – Grabniak,
- Nr 134 Kopina – Zaróbka,
- Nr 135 Stefanów – Janowica,
- Nr 136 Garbatówka – Syczyn,
- Nr 138 Świerszczów – Wereszczyn,
- Nr 139 Małków – Brzeziny,
- Nr 141 Cyców – Siedliszcze,
- Nr 142 Cyców – Bachus.

Uzupełnieniem układu komunikacyjnego jest sieć dróg gminnych, o długości około 350 km.

Przez odcinek terenu gminy przebiega również linia kolejowa jednotorowa do kopalni węgla kamiennego w Bogdanie, służąca obsłudze terenów górniczych. Tereny komunikacji kolejowej w gminie Cyców zajmują 4 ha.

The map displays the road infrastructure of Gmina Włoszakowice. It features a complex network of roads connecting various settlements and agricultural areas. The legend indicates four levels of roads:

- drogi gminne**: Local roads, shown as thin black lines.
- drogi powiatowe**: County roads, highlighted with thick yellow borders.
- drogi wojewódzkie**: Provincial roads, highlighted with thick green borders.
- droga krajowa**: National road, highlighted with a thick pink border.

Key road numbers visible on the map include 82, 841, 698, 105313, 105314, 105315, 105317, 105318, 105319, 105320, 105321, 105322, 105323, 105324, 105325, 105326, 105327, 105328, 105329, 105330, 105331, 105332, 105333, 105334, 105335, 105336, 105337, 105338, 105339, 105340, 105341, 105342, 105343, 105344, 105345, 105346, 105347, 105348, 105349, 105350, 105351, 105352, 105353, 105354, 105355, 105356, 105357, 105358, 105359, 105360, 105361, 105362, 105363, 105364, 105365, 105366, 105367, 105368, 105369, 105370, 105371, 105372, 105373, 105374, 105375, 105376, 105377, 105378, 105379, 105380, 105381, 105382, 105383, 105384, 105385, 105386, 105387, 105388, 105389, 105390, 105391, 105392, 105393, 105394, 105395, 105396, 105397, 105398, 105399, 105400.

26

1.4.2. Zasoby mieszkaniowe

Od 2010 r. liczba mieszkań systematycznie wzrastała. W 2015 r. w gminie znajdowało się 2 313 mieszkań (o 4,9% więcej niż w 2010 r.). Wzrosła również wartość wskaźnika liczby mieszkań przypadających na 1 000 mieszkańców – w ostatnim analizowanym roku wyniosła 291,6 wobec 282,6 w 2010 r. Wraz ze wzrostem liczby mieszkań wzrastała również ich powierzchnia użytkowa: przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w 2015 r. wyniosła 88,1 m² (o 2,4 m² więcej niż w 2010 r.), zaś przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę wyniosła 25,7 m² (o 1,5 m² więcej niż w 2010 r.).

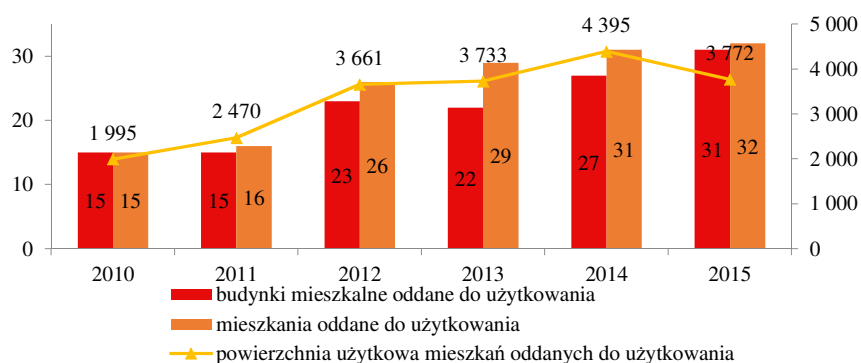
Tabela 8: Zasoby mieszkaniowe

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
mieszkania	2 204	2 219	2 239	2 258	2 285	2 313
mieszkania na 1 000 mieszkańców	282,6	283,9	284,3	283,9	287,9	291,6
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	85,7	86,2	86,7	87,1	87,7	88,1
przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę	24,2	24,5	24,6	24,7	25,2	25,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2015 r. w gminie oddano do użytkowania 31 budynków i 32 mieszkania. Łącznie powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania wyniosła 3 772 m², większa wartość wystąpiła jedynie w 2014 r. – 4 395 m².

Wykres 15: Budynki mieszkalne i mieszkania oddane do użytkowania



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

1.4.3. Infrastruktura sieciowa

Na terenie gminy Cyców funkcjonują 3 oczyszczalnie ścieków. Długość sieci wodociągowej wynosi 212 km, a kanalizacyjnej 10 km.

Gęstość sieci rozdzielczej urządzeń sieciowych w gminie w analizowanym okresie zaprezentowano w tabeli poniżej. W 2015 r. na 100 km² przypadało 144,8 km sieci wodociągowej (o 6,3 km więcej niż w 2010 r.), oraz 13,8 km sieci kanalizacyjnej (o 8,6 km więcej niż w 2010 r.).

Tabela 9: Sieć rozdzielcza urządzeń sieciowych na 100 km²

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
sieć wodociągowa	138,5	138,5	138,5	138,5	143,9	144,8
sieć kanalizacyjna	5,2	7,4	7,4	13,8	13,8	13,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2010–2015 liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg wzrosła o 5,9%, w ustęp splukiwany – o 6,5%, w łazienkę – o 6,8%, a w centralne ogrzewanie – o 8,5%.

Tabela 10: Mieszkania wyposażone w urządzenia sanitarno-techniczne

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
wodociąg	1 850	1 865	1 885	1 904	1 931	1 959
ustęp splukiwany	1 687	1 702	1 722	1 741	1 768	1 796
łazienka	1 612	1 627	1 647	1 666	1 693	1 721
centralne ogrzewanie	1 281	1 296	1 316	1 335	1 362	1 390

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W związku z rozbudową infrastruktury wodociągowej wzrósł również odsetek osób korzystających z tej instalacji: udział osób korzystających z wodociągu w 2015 r. wzrósł w porównaniu do 2010 r. o 26,2 p.p. o 3,1 p.p. zmniejszył się natomiast odsetek osób korzystających z kanalizacji.

Tabela 11: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
korzystający z wodociągu	71,0	71,0	72,0	72,3	97,1	97,2
korzystający z kanalizacji	25,5	29,0	29,0	22,1	22,1	22,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2016 r., w ramach działania 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa – Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, gmina Cyców zrealizowała projekt „Przebudowa stacji wodociągowej w miejscowości Cyców na działce nr 133”, którego wartość wyniosła 1 164 504,38 zł, a kwota dofinansowania – 750 453 ,41zł.

1.4.4. Konkluzje

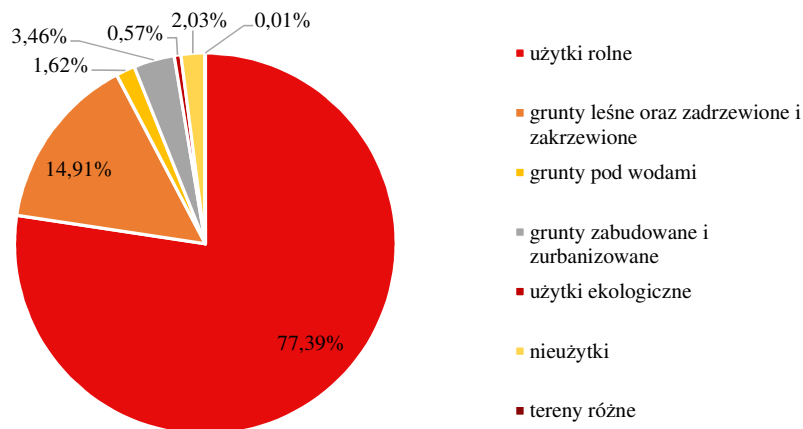
- Podstawowy układ komunikacji gminy tworzą: **droga krajowa** Nr 831 Lublin – Łęczna – Cyców - Włodawa (łącznie 12 km) oraz **drogi wojewódzkie** o długości 20 km.
- Na infrastrukturę drogową w gminie składają się również **drogi powiatowe** o łącznej długości ok. 63 km, a uzupełnieniem układu komunikacyjnego jest **sieć dróg gminnych**, o długości około 350 km.
- Od 2010 r. **liczba mieszkań w gminie systematycznie wzrastała**. W 2015 r. w gminie znajdowało się 2 313 mieszkań (o 4,9% więcej niż w 2010 r.). Wraz ze wzrostem liczby mieszkań wzrastała również ich powierzchnia użytkowa: przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w 2015 r. wyniosła 88,1 m² (o 2,4 m² więcej niż w 2010 r.).
- Na terenie gminy Cyców funkcjonują **3 oczyszczalnie ścieków**. Długość sieci wodociągowej wynosi 212 km, a kanalizacyjnej 10 km.
- Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2010–2015 liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg wzrosła o 5,9%, w ustęp spłukiwany – o 6,5%, w łazienkę – o 6,8%, a w centralne ogrzewanie – o 8,5%.

1.5. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

1.5.1. Sektor rolniczy

Ponad 77% powierzchni gminy stanowią użytki rolne, a niemal 15% pokrywają grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione. Niecałe 3,5% to grunty zabudowane i zurbanizowane, a pozostały odsetek to grunty pod wodami, nieużytki i inne tereny.

Wykres 16: Powierzchnia geodezyjna gminy Cyców według kierunków wykorzystania



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Z Powszechnego Spisu Rolnego⁵ przeprowadzonego w 2010 r. (najnowsze dostępne dane) wynika, że na terenie gminy istniały 1 483 rolne gospodarstwa domowe, z czego niemal 98% utrzymywało się z działalności rolniczej, a ponad 24 % z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Tabela 12: Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł

	2010
ogółem	1 483
z dochodem z działalności rolniczej	1 453
z dochodem z emerytury i renty	418
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	362
z dochodem z pracy najemnej	599
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	65
bez dochodów z działalności rolniczej	30
bez dochodów z emerytury i renty	1 065
bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej	1 121
bez dochodów z pracy najemnej	884
bez dochodów z innych niezarobkowych źródeł poza emerytura i rentą	1 418

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie

⁵ Powszechnym Spisem Rolnym 2010 zostały objęte gospodarstwa rolne osób fizycznych i prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej. Ogółem w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 badaniem objętych zostało ok. 1,8 mln podmiotów.

Uprawą roślin w gminie zajmowało się 1 149 gospodarstw rolnych. Wśród upraw dominowały zboża (uprawiane w 1 058 gospodarstwach) oraz ziemniaki (uprawiane w 458 gospodarstwach).

Tabela 13: Gospodarstwa z uprawą wg rodzaju i powierzchni zasiewów

	gospodarstwa rolne ogółem
ogółem	1 149
zboża razem	1 058
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	1 044
ziemniaki	458
uprawy przemysłowe	95
buraki cukrowe	20
rzepak i rzepik razem	43
strączkowe jadalne na ziarno razem	10
warzywa gruntowe	34

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie

Ogółem powierzchnia gospodarstw rolnych wynosiła 13 853,82 ha. Gospodarstwa o powierzchni do 1 ha łącznie stanowiły 1,3% powierzchni wszystkich gospodarstw. Dokładną strukturę wielkości gospodarstw prezentuje poniższa tabela.

Tabela 14: Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych (ha)

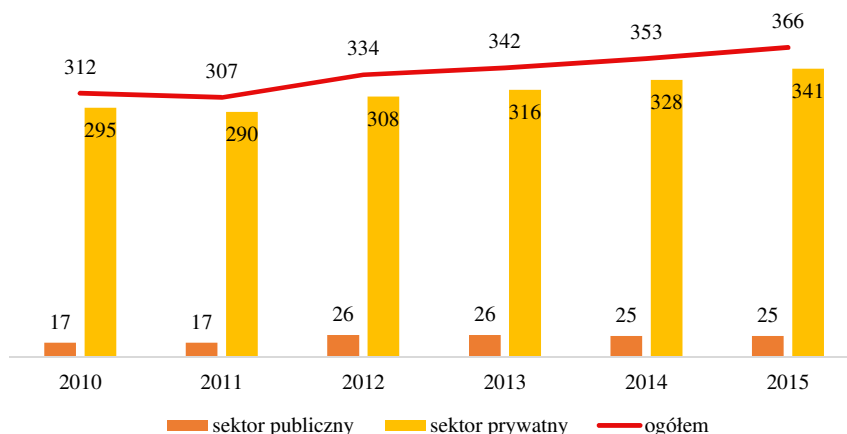
	gospodarstwa rolne ogółem
ogółem	13 853,82
do 1 ha łącznie	183,41
powyżej 1 ha razem	13 670,41
1 - 5 ha	1 950,31
1 - 10 ha	5 199,80
1 - 15 ha	6 650,50
5 - 10 ha	3 249,49
5 - 15 ha	4 700,19
10 - 15 ha	1 450,70
5 ha i więcej	11 720,10
10 ha i więcej	8 470,61
15 ha i więcej	7 019,91

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie

1.5.2. Sektor przedsiębiorstw

W latach 2010–2015 liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wzrosła z poziomu 295 do 341, wykazując tym samym tempo wzrostu na poziomie 15,6%. Biorąc pod uwagę strukturę własności zdecydowanie dominowały przedsiębiorstwa z sektora prywatnego – w analizowanym okresie stanowiły ok. 93-94% ogółu przedsiębiorstw.

Wykres 17: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Analiza struktury sektora przedsiębiorstw pod względem klas wielkości pokazuje, że dominującą grupą przedsiębiorstw w latach 2010–2015 były mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które w 2015 r. stanowiły ponad 96% wszystkich przedsiębiorstw. Należy przy tym zauważyć, że ich liczba wzrastała z roku na rok i w 2015 r. była o 19,3% większa niż w 2010 r. Drugą grupą pod względem liczebności w strukturze przedsiębiorstw wg klas wielkości były przedsiębiorstwa małe, stanowiące w 2015 r. 3% ogółu przedsiębiorstw, jednak ich liczba zmniejszyła się o 31%. W analizowanym okresie w gminie nie istniały żadne przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 pracowników.

Tabela 15: Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ogółem, w tym:	312	307	334	342	353	366
0 - 9	295	291	320	328	339	352
10 - 49	16	15	11	11	11	11
50 - 249	1	1	3	3	3	3
250 - 999	0	0	0	0	0	0
1000 i więcej	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Spośród 366 przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminie Cyców 23 przedsiębiorstwa zajmowały się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem bądź rybactwem, 104

przedsiębiorstwa funkcjonowały w branży przemysł i budownictwo, zaś pozostałą działalnością zajmowało się 239 podmiotów.

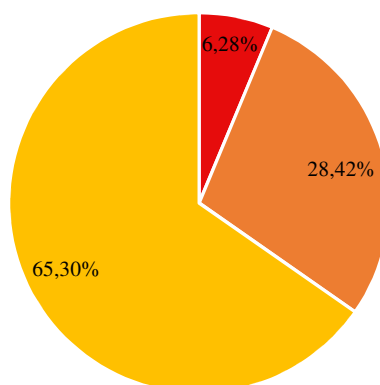
Tabela 16: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ogółem, w tym:	312	307	334	342	353	366
<i>rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo</i>	23	25	24	24	21	23
<i>przemysł i budownictwo</i>	88	80	86	90	96	104
<i>pozostała działalność</i>	201	202	224	228	236	239

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W ujęciu procentowym w 2015 r. przedsiębiorstwa rolne stanowiły 6,28% ogółu przedsiębiorstw, przedsiębiorstwa przemysłowe i budowlane – 28,42%, zaś pozostałe podmioty – 65,3%.

Wykres 18: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 w 2015 r.

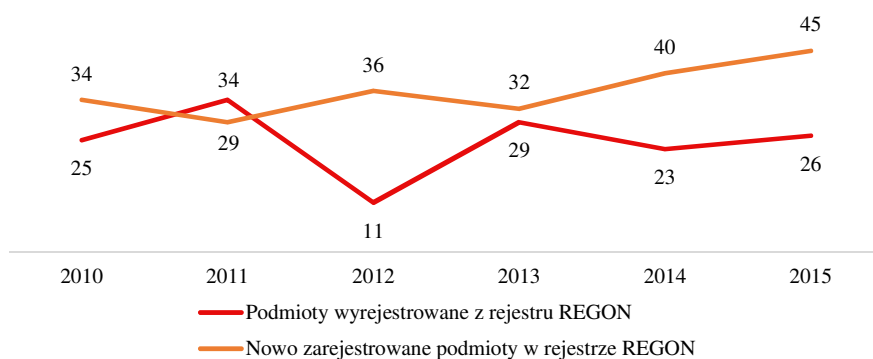


■ rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo ■ przemysł i budownictwo ■ pozostała działalność

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Analiza zmian w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON pokazuje, że we wszystkich analizowanych latach oprócz 2011 r. liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON przewyższała liczbę podmiotów wyrejestrowanych z rejestru. W 2015 r. zarejestrowano 45 nowych przedsiębiorstw – o 32% więcej niż w 2010 r. – a wyrejestrowano 26 podmiotów (o 1 więcej niż w 2010 r.).

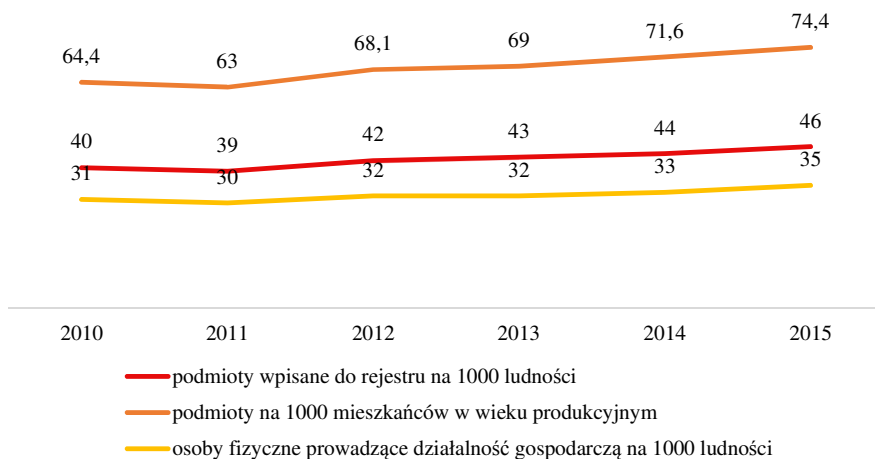
Wykres 19: Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w latach 2010–2015 wzrastał i w 2015 r. wyniósł 74,4, o 15% (do poziomu 46) wzrosła również wartość wskaźnika podmiotów na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, a o 13% (do poziomu 35) wzrosła wartość wskaźnika osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 ludności.

Wykres 20: Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

1.5.3. Tereny inwestycyjne

Według stanu na dzień 2 marca 2017 r. na terenie gminy Cyców znajdowały się następujące tereny, przeznaczone pod inwestycje:

1) Ostrówek Podyski:

- Działka nr 210, pow. 1,08 ha – teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność gminy Cyców;

2) Garbatówka:

- Działka nr 73, pow. 0,22 ha - teren obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz w gospodarstwach leśnych i rybackich – własność prywatna,
- Działka nr 77/3, pow. 1,70 ha – teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna,
- Działka nr 75/1, pow. 1,58 ha - teren obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz w gospodarstwach leśnych i rybackich – własność prywatna,
- Działka nr 74, pow. 0,35 ha - teren obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz w gospodarstwach leśnych i rybackich – własność prywatna,
- Działka nr 29, pow. 0,10 ha - skoncentrowane usługi wiejskie, usługi obsługi rolnictwa – własność gminy Cyców w użytkowaniu wieczystym osoby prywatnej,
- Działka nr 30, pow. 0,10 ha - skoncentrowane usługi wiejskie, usługi obsługi rolnictwa – własność prywatna;

3) Wólka Cycowska:

- Działka nr 328/1, pow. 0,25 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna,
- Działka nr 328/5, pow. 0,94 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna,
- Działka nr 504/1, pow. 0,07 ha, 504/2, pow. 1,59 ha, 504/3, pow. 0,98 ha - teren zabudowy usługowej – własność prywatna,
- Działka nr 502/1, pow. 1,07 ha - ośrodek produkcji rolnej - prywatne gospodarstwo rolne – własność prywatna,
- Działka nr 502/2, pow. 0,02 ha - ośrodek produkcji rolnej - prywatne gospodarstwo rolne – własność prywatna,
- Działka nr 481/4, pow. 2,06 ha, nr 481/5, pow. 0,14 ha, nr 481/2, pow. 1,74 ha – usługi sportu – własność gminy Cyców;

4) Ludwinów:

- Działka nr 117, pow. 2,03 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna,
- Działka nr 118, pow. 0,74 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna,
- Działka nr 119, pow. 1,18 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna,
- Działka nr 124, pow. 1,97 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – własność prywatna;

5) Świerszczów:

- Działka nr 140/8, pow. 1,40 ha, nr 140/13, pow. 0,08 ha – teren usług – własność gminy Cyców,
- Działka nr 221/2, pow. 1,07 ha – teren upraw polowych „obszar po byłej cegielni” – własność prywatna,
- Działka nr 218, pow. 2,25 ha - teren upraw polowych „obszar po byłej cegielni” – własność prywatna,
- Działka nr 219, pow. 4,61 ha - teren upraw polowych „obszar po byłej cegielni” – własność prywatna;

6) Świerszczów Kolonia:

- Działka nr 122/1, pow. 0,14 ha, dz. 122/4, pow. 0,21 ha, dz. 122/5, pow. 0,19 ha, dz. 122/3, pow. 0,69 ha – tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych – własność prywatna;

7) Cyców Kolonia Druga:

- Działka nr 200, pow. 21,15 ha - teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – prywatna, przeznaczona pod wydobywanie kopalin – własność skarbu państwa, w użytkowaniu wieczystym ANR;

8) Wólka Nadrybska:

- Działka nr 161/3, pow. 0,43 ha - teren oczyszczalni ścieków – własność gminy Cyców;

9) Kopina:

- Działka nr 237/1, pow. 2,1416 ha - tereny infrastruktury technicznej – składowanie i utylizacja odpadów, tereny infrastruktury technicznej – projektowana oczyszczalnia ścieków – własność gminy Cyców;

10) Janowica:

- Działka nr 213, pow. 0,69 ha – punkt skupu tytoniu – własność skarbu państwa, w użytkowaniu wieczystym ;

11) Stefanów:

- Działka nr 268/8, pow. 0,45 ha, 269, pow. 0,25 ha – teren pod obiekty produkcyjne, składy i magazyny oraz zabudowę usługową – własność prywatna.

1.5.4. Konkluzje

- **Ponad 77% powierzchni gminy stanowią użytki rolne**, a niemal 15% pokrywają grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione.
- Z Powszechnego Spisu Rolnego⁶ przeprowadzonego w 2010 r. (najnowsze dostępne dane) wynika, że **na terenie gminy istniały 1 483 rolne gospodarstwa domowe**, z czego niemal 98% utrzymywało się z działalności rolniczej.
- W latach 2010–2015 **liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wzrosła** z poziomu 295 do 341, wykazując tym samym tempo wzrostu na poziomie 15,6%. Biorąc pod uwagę strukturę własności zdecydowanie dominowały przedsiębiorstwa z sektora prywatnego – w analizowanym okresie stanowiły ok. 93-94% ogółu przedsiębiorstw.
- Spośród 366 przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminie Cyców 23 przedsiębiorstwa zajmowały się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem bądź rybactwem, 104 przedsiębiorstwa funkcjonowały w branży przemysł i budownictwo, zaś pozostałą działalnością zajmowało się 239 podmiotów.
- Analiza zmian w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON pokazuje, że we wszystkich analizowanych latach oprócz 2011 r. **liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON przewyższała liczbę podmiotów wyrejestrowanych** z rejestru.
- W 2012 r. gmina Cyców otrzymała **Certyfikat za udział w Konkursie „Promotorzy Przedsiębiorczości”**.

⁶ Powszechnym Spisem Rolnym 2010 zostały objęte gospodarstwa rolne osób fizycznych i prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej. Ogółem w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 badaniem objętych zostało ok. 1,8 mln podmiotów.

1.6. KULTURA, WIZERUNEK I CZAS WOLNY

1.6.1. Atrakcyjność turystyczna gminy

Gmina Cyców jest typową gminą rolniczą, w której procesy urbanizacyjne w przeszłości jak i w czasach współczesnych nie odegrały znaczącej roli. W związku z powyższym na obszarze gminy nie spotyka się zabytkowych układów urbanistycznych. Na terenie gminy nie występują miejscowości na prawach miejskich, jak również miejscowości, które utraciły prawa miejskie. Sieć osadniczą tworzą wsie, a ich układy urbanistyczne nie wykazują cech zabytkowych.

Na terenie gminy, w miejscowościach Świerszczów i Garbatówka, zachowały się zespoły dworsko-parkowe – parki podworskie.

W miejscowości Garbatówka znajduje się park z XIX wieku o powierzchni 8,20 ha. Na terenie parku znajduje się 550 drzew, reprezentujących 21 gatunków, a wśród nich kilka okazów. W Świerszczowie znajduje się park podworski w układzie „włoskim” o pow. 6,0 ha, a którym zachowało się około 400 drzew (14 gatunków). Stan zachowania obu parków należy jednak ocenić jako zły. Nieczytelne układy zieleni zabytkowej wywołane brakiem jakiegokolwiek konserwacji, która spowodowała wycinkę drzew zabytkowych oraz niekontrolowane rozrastanie się przypadkowych gatunków.

Co więcej, na terenie gminy Cyców w zainteresowaniu konserwatorskim znajduje się 315 domów, 26 stodół, 29 obór, 1 chlew, 8 spichlerzy, 2 budynki gospodarcze oraz 2 młyny.

Wśród obiektów sakralnych, znajdujących się na terenie gminy Cyców, należy wymienić:

- zespół dawnej cerkwi greko-katolickiej, która obecnie sprawuje funkcję kościoła rzymsko-katolickiego p.w. św. Józefa w Cycowie; w skład zespołu wchodzi: kościół murowany, wybudowany w okresie 1860-1870, dzwonnica cerkiewna murowana, figura Matki Boskiej;
- zespół dawnej cerkwi greko-katolickiej p.w. św. Bazylego w Świerszczowie, w skład którego wchodzi: Kościół z XVIII wieku, drewniana dzwonnica;
- zespół ewangelickiego domu modlitwy w Cycowie, w skład którego wchodzi: Zbór Ewangelicki z 1875 r., Dom pastora z 1900 r.

Ponadto na terenie gminy znajdują się 3 kapliczki: w Adamowie, Biesiadekach oraz Stręczynie oraz figurka Matki Boskiej Bolesnej z 1862 r. w Cycowie zachowana na terenie posesji Józefy Podsońskiej.

Prawną ochroną na terenie gminy Cyców objęte są następujące zabytki:

- 1) Zespół dworsko-parkowy w Świerszczowie – Nr rejestru A – 187;
- 2) Zespół dworsko-parkowy w Garbatówce – Nr rejestru A – 188;
- 3) Zespół dawnej cerkwi greko-katolickiej w Świerszczowie – Nr rejestru A 784;
- 4) Zespół dawnej cerkwi greko-katolickiej w Cycowie – Nr rejestru A 140/86.

Poza wyżej wymienionymi zabytkami, które są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków w gminie Cyców znajdują się 4 zabytki w ewidencji Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków objęte pośrednią ochroną:

- 1) Budynek szkoły podstawowej z 1926 r. – Cyców, ul. Chełmska 44;
- 2) Dom mieszkalny z poł. XIX w. – Cyców, ul. Chełmska 81;
- 3) Budynek mieszkalny, drewniany dom pastora – Cyców, ul. Kościelna 517;
- 4) Dawny zbór ewangelicki z 1875 r. (obecnie nieużytkowany), z zachowanym drzewostanem – ul. Kościelna.

1.6.2. Kultura, sport i organizacja czasu wolnego

Gminny Dom Kultury w Cycowie jest samorządową instytucją kultury, której podstawowym celem statutowym jest organizowanie działalności kulturalnej. W struktury Gminnego Domu Kultury (według stanu na dzień 31.12.2015 r.) wchodzi następujące Świetlice Wiejskie:

- a) Świetlica Wiejska w Barkach,
- b) Świetlica Wiejska w Garbatówce (Wiejski Dom Kultury w Garbatówce),
- c) Świetlica Wiejska w Małkowie,
- d) Świetlica Wiejska w Ostrówku Podyskim.

Prowadzona przez Gminny Dom Kultury w Cycowie działalność statutowa obejmuje:

- organizację imprez kulturalnych w GDK,
- organizację imprez kulturalnych w świetlicach wiejskich,
- prowadzenie stałych zajęć w GDK (warsztaty, zajęcia sportowe itp.),
- działalność informacyjna oraz promocyjną.

W ramach infrastruktury kulturalnej w ostatnich latach zrealizowano m.in. następujące inwestycje:

Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Garbatówce

<i>okres realizacji</i>	16.07.2014 r. – 31.03.2015 r.
<i>miejsowość</i>	Garbatówka
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	21 052,43 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	12 554 27 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów

Zakup wyposażenia do pracowni edukacyjnych w Gminnym Domu Kultury w Cycowie

<i>okres realizacji</i>	16.07.2014 r. – 31.03.2015 r.
<i>miejsowość</i>	Cyców
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	35 388,08 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	23 016 64 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów

Poprawa lokalnej infrastruktury kultury – modernizacja sali do ćwiczeń muzycznych w Gminnym Domu Kultury w Cycowie

<i>zakończenie realizacji</i>	kwiecień 2014 r.
<i>miejsowość</i>	Cyców
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	37 674,90 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	24 504,00 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów

Zagospodarowanie terenu przy świetlicy wiejskiej w Małkowie

<i>zakończenie realizacji</i>	grudzień 2014 r.
<i>miejsowość</i>	Małków
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	37 674,90 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	21 711,63 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów

Docieplenie ścian i remont świetlicy wiejskiej w Garbatówce	
<i>zakończenie realizacji</i>	grudzień 2014 r.
<i>miejsowość</i>	Garbatówka
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	36 240,88 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	22 668,05 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów
Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Garbatówce	
<i>zakończenie realizacji</i>	marzec 2014 r.
<i>miejsowość</i>	Garbatówka
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	19 583,27 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	12 554,27 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów
Zakup wyposażenia do pracowni edukacyjnych w Gminnym Domu Kultury w Cycowie	
<i>zakończenie realizacji</i>	marzec 2014 r.
<i>miejsowość</i>	Cyców
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	19 583,27 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	24 750,84 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów
Poprawa lokalnej infrastruktury kultury – modernizacja Sali do ćwiczeń muzycznych w Gminnym Domu Kultury w Cycowie	
<i>zakończenie realizacji</i>	kwiecień 2014 r.
<i>miejsowość</i>	Cyców
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	37 674,90 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	24 504,00 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów
Utworzenie punktu informacji turystycznej w Gminnym Domu Kultury w Cycowie	
<i>okres realizacji</i>	13.08.2012 r. – 31.12.2013 r.
<i>miejsowość</i>	Cyców
<i>całkowity koszt inwestycji</i>	16 979,49 zł
<i>kwota dofinansowania</i>	11 254,95 zł
<i>program unijny</i>	Działanie 413 wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, objęte PROW na lata 2007–2013 w zakresie dla małych projektów

W Gminnej Bibliotece Publicznej w Cycowie oraz w Filiach w Ludwinowie i w Malinówce, na koniec 2015 r. zarejestrowanych zostało ogółem 1 414 czytelników, co stanowi 17,8% ogółu mieszkańców gminy, zaś w 2014 r. 1 385 czytelników, co stanowi 17,4% ogólnej liczby mieszkańców. Liczba czytelników zwiększyła się tym samym o 0,42%.

Tabela 17: Liczba czytelników w GBP w Cycowie i filiach

	2014	2015	Przyrost
GBP w Cycowie	1 154	1 156	+2
Filia w Ludwinowie	123	127	+4
Filia w Malinówce	108	131	+23
Razem	1 385	1 414	+29

Źródło: Urząd Gminy Cyców

Najczęściej z Biblioteki korzystają:

- uczniowie – 763,
- emeryci, renciści, niezatrudnieni – 233,
- pracownicy umysłowi – 199,
- robotnicy – 96.

Tabela 18: Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz w 2015 r.

	Książki	Czasopisma	Razem
GBP w Cycowie	11 593	436	12 029
Filia w Ludwinowie	1 571	105	1 676
Filia w Malinówce	2 082	181	2 263
Razem	15 246	722	15 968

Źródło: Urząd Gminy Cyców

Tabela 19: Wypożyczenia księgozbioru na miejscu w 2015 r.

	Książki	Czasopisma	Razem
GBP w Cycowie	1 244	499	1 743
Filia w Ludwinowie	55	293	348
Filia w Malinówce	54	146	200
Razem	1 353	938	2 291

Źródło: Urząd Gminy Cyców

W GBP i Filiach w 2015 r. przybyło w sumie 1 198 książek na łączną kwotę 17 847 zł. Na księgozbiór bibliotek w 2015 r. składało się: 10 241 egzemplarzy w GBP w Cycowie, 3 203 egzemplarze w Filii w Ludwinowie, 1 596 egzemplarzy w Filii w Malinówce. Łącznie księgozbiór wyniósł 15 040 egzemplarzy.

GBP w Cycowie i Filie w 2015 r. zorganizowały ogółem 176 imprez (109 edukacyjnych, 40 wystaw literackich, 27 imprezy literackie), w których uczestniczyły 2 468 osoby. GBP w Cycowie współpracuje na bieżąco z przedszkolami i szkołami z terenu Gminy Cyców, z Gminnym Domem Kultury, z organizacjami pozarządowymi, z Ochotniczą Strażą Pożarną w Cycowie oraz z Powiatową Komendą Policji w Łęcznej.

W gminie Cyców działalność prowadzi ponadto 13 kół gospodyń wiejskich, do których należą:

- 1) Koło Gospodyń Wiejskich w Cycowie;
- 2) Koło Gospodyń Wiejskich w Kopinie;
- 3) Koło Gospodyń Wiejskich Barki-Adamów;
- 4) Koło Gospodyń Wiejskich w Bekieszy;
- 5) Koło Gospodyń Wiejskich w Janowicy;
- 6) Koło Gospodyń Wiejskich w Świerszczowie;
- 7) Koło Gospodyń Wiejskich w Małkowie;
- 8) Koło Gospodyń Wiejskich w Nowym Stręczyźnie;
- 9) Koło Gospodyń Wiejskich w Malinówce;
- 10) Koło Gospodyń Wiejskich w Zaróbcu;
- 11) Koło Gospodyń Wiejskich w Głębokim;
- 12) Koło Gospodyń Wiejskich Stawek-Ludwinów-Sewerynów;
- 13) Koło Gospodyń Wiejskich Garbatówka Kolonia.

Na przełomie lat 2000–2010 koła reaktywowały swoją działalność w środowiskach lokalnych. Od marca 2011 r. gmina Cyców jest koordynatorem prac tych organizacji. Panie pracują na rzecz rozwoju i nowoczesnego podejścia do życia na wsi w oparciu o nowoczesność z jednoczesnym kultywowaniem tradycji regionu. Podejmują różne inicjatywy, by realizować wspomniane cele poprzez integrację, naukę i inspirację. Wśród podejmowanych działań na szczególną uwagę zasługują:

- udział w konkursach wieńców dożynkowych, potraw na corocznych Dożynkach powiatowych,
- wprowadzenie do kalendarza imprez gminnych „Święta Rodziny” jako spotkania wskazującego na wartości jakie buduje się w oparciu o oboje rodziców – mamę i tatę, a także dziadków i najbliższe otoczenie,
- zdobycie wyróżnienia „Ludowy Oskar” w konkursie województwa lubelskiego za konkurs kulinarny i publikację książki „Palce lizać”,
- imprezy/spotkania budujące tożsamość wsi jak np. międzypokoleniowe Dni Babci i Dziadka, spotkania Seniorów, wieczorki historyczne, odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci pomordowanych mieszkańców wsi, spotkania noworoczne i wielkanocne,
- czynny udział w dożynkach gminnych, powiatowych i wojewódzkich poprzez przygotowania potraw, wystaw rękodzieła, wykonywania corocznie wieńców dożynkowych, dekoracji stoisk gminnych,
- koła gospodyń we współpracy ze świetlicami, GDK i GBP organizują kiermasze świąteczne, wystawy z prezentacją dorobku artystycznego lokalnych twórców i pasjonatów, współuczestniczą w corocznej organizacji Dni Gminy,
- organizowanie i prowadzenie wakacyjnego wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej w formie półkolonijnej (indywidualnie przez poszczególne organizacje, jak i w formie zintegrowanej),
- nawiązanie współpracy z organizacjami społecznymi z innych rejonów Polski co skutkowało np. podpisaniem Listu Intencyjnego Gminy Cyców z Gminą Dubicze Cerkiewne na Podlasiu i dalszymi działaniami z tym związanymi,
- ścisła współpraca z OSP,
- organizowanie różnego rodzaju warsztatów rękodzielniczych, szkoleń dla społeczności lokalnej,
- doskonalenie wiedzy ogólnej i szczegółowej na temat partycypacyjnego podejścia do problemów społecznych i szukanie dróg ich rozwiązania,
- realizacja projektów na rzecz rozwoju kobiet z terenów wiejskich w zakresie rozwijania kompetencji w dziedzinie komunikacji, psychologii, nowatorskiego podejścia do prowadzenia domu czy budowania kapitału samorozwojowego.

W gminie Cyców funkcjonują również świetlice wiejskie:

- Świetlica w Kopinie – w części świetlicy prowadzony jest punkt a dodatkowo w wyznaczonych dniach odbywają się w niej zajęcia dla dzieci i młodzieży szkolnej (brak szkoły podstawowej w tej miejscowości),
- Świetlica w Janowicy (w budynku OSP) z doposażonym placem zabaw – w świetlicy organizowane są wszelkiego rodzaju zajęcia, gry, zabawy, quizy, zajęcia kulinarne sportowe. Przez cały tydzień odbywają się zajęcia dla przedszkolaków prowadzone w ramach punktów przedszkolnych natomiast w piątek funkcjonuje świetlica wiejska,
- Świetlica w Głębokiem (w budynku OSP) również z doposażonym kompleksem rekreacyjno-wypoczynkowym zrealizowanym z funduszy unijnych – w świetlicy organizowane są przez większość tygodnia zajęcia dla dzieci w wieku szkolnym i młodzieży, świetlica jest miejscem spotkań cyklicznych pań z kół gospodyń wiejskich, seniorów, strażaków,
- Świetlica w Barkach – budynek w którym znajduje się świetlica służy całej społeczności, KGW organizuje wszelkiego rodzaju spotkania, szkolenia, kursy. Dwa razy w tygodniu odbywają się

zajęcia z dziećmi i młodzieżą zamieszkałą w miejscowościach Barki i Adamów. W działalność świetlicy bardzo duży wkład wnoszą miejscowe Koło Gospodyń Wiejskich,

- Świetlica w Bekieszy (w budynku OSP) – przez cały rok prowadzone są w niej zajęcia dla dzieci i młodzieży,
- Świetlica w Ludwinowie – w części świetlicy znajduje się filia biblioteki gminnej, druga część budynku stanowi świetlicę wiejską dobrze wyposażoną, z zewnętrzną mini siłownią,
- Świetlica w Małkowie w budynku po byłej szkole podstawowej po generalnym remoncie,
- Świetlica w Świerszczowie (w budynku OSP) – w świetlicy zajęcia prowadzone są z dziećmi głównie w okresie ferii zimowych i wakacji,
- Świetlica w Nowym Stręczynie (w budynku OSP) – zajęcia odbywają się głównie w okresie ferii i wakacji, w działalność świetlicy bardzo angażują się panie z koła gospodyń wiejskich oraz jednocześnie żeńskiej drużyny OSP.

W gminie Cyców od lat funkcjonuje Zespół Śpiewaczy „Świerszczowianki”, skupiający głównie panie należące do KGW, godnie reprezentujące gminę i licznie nagradzane na przeglądach i konkursach.

Rozwojowi kultury, czasu wolnego na terenie gminy sprzyja istnienie odpowiedniej infrastruktury rekreacyjno-sportowej, której elementy przedstawiono w poniższej tabeli,

Tabela 20: Obiekty sportowe na terenie gminy Cyców

Rodzaj obiektu sportowego			Wymiary	Lokalizacja inwestycji (dokładny adres)	Lokalizacja przyszkołna (tak/nie)
Boiska	do piłki nożnej	z nawierzchnią naturalną	102x66	Wólka Cycowska	nie
		z nawierzchnią naturalną	70x55	Wólka Cycowska	nie
		z nawierzchnią naturalną	100x60	Świerszczów	nie
		z nawierzchnią naturalną	90x60	Stawek	nie
	do piłki siatkowej	z nawierzchnią naturalną	25x15	Nowy Stręczyn	nie
		z nawierzchnią naturalną	25x15	Ludwinów	nie
		z nawierzchnią naturalną	25x15	Stefanów	nie
		z nawierzchnią naturalną	25x15	Barki	nie
		z nawierzchnią naturalną	25x15	Wólka Nadrybska	nie
	wielofunkcyjne		70x45	Stawek	tak
	wielofunkcyjne		60x40	Malinówka	tak
	wielofunkcyjne		40x20	Malinówka	nie
	wielofunkcyjne		40x30	Głębokie	nie
	wielofunkcyjne		75x35	Garbatówka	tak
	wielofunkcyjne		70x45	Stręczyn Stary	nie
	Zespół Boisk „Moje Boisko – Orlik 2012”	piłkarskie 30x62	30x50 wielofunkcyjne	Cyców	tak
		30x50 wielofunkcyjne			
Sale	z areną sportową 24 x 12 m		22x12	Cyców	tak

gimnastyczne	z areną sportową	24x12	Głębokie	tak
	z areną sportową do 36 x 18 m	36x18	Cyców	tak
	inne			
Lodowiska sztuczne	otwarte, sezonowe		Cyców	tak
Korty tenisowe	otwarte	35x35 (cztery korty)	Wólka Cycowska	nie
	kryte	35x14,5 (jeden kort)	Wólka Cycowska	nie
Strzelnice		130x40	Wólka Cycowska	nie

Źródło: Urząd Gminy Cyców

Ponadto, na terenie gminy, w miejscowości Cyców funkcjonują dwa kluby sportowe:

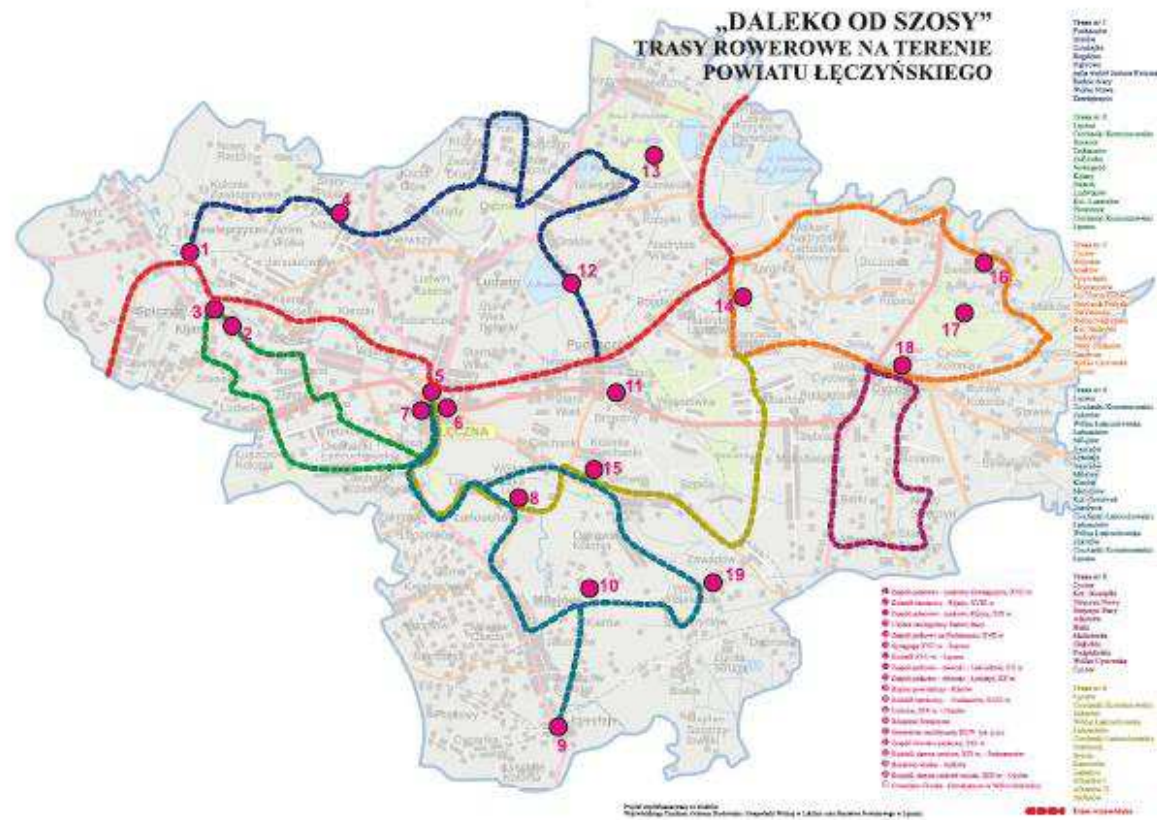
- 1) Uczniowski Klub Sportowy „AMATOR”;
- 2) Ludowy Klub Sportowy „Błękit” Cyców.

Powiat łęczyński to wymarzone miejsce wycieczek rowerowych. Zróżnicowanie terenu, dobry układ bocznych i terenowych dróg z dala od spalin, wspaniałe kompleksy lasów i mnogość zbiorników wodnych dają rowerzyście możliwość spokojnego wypoczynku z dala od zatłoczonego miasta. Przez teren powiatu przebiega wojewódzki szlak rowerowy Lublin – Wola Uhruska. Aby zachęcić mieszkańców i turystów do aktywnego wypoczynku, opracowano 6 tras rowerowych, z czego dwie przebiegają przez gminę Cyców:

- Trasa nr 1, przebiegająca przez gminy: Puchaczów, Ludwin, Spiczyn – długość ok. 42 km,
- Trasa nr 2, przebiegająca przez gminy: Łęczna, Spiczyn (pętla) – długość ok. 30 km,
- Trasa nr 3, przebiegająca przez gminy: Cyców, Puchaczów (pętla) – długość ok. 35 km,
- Trasa nr 4, przebiegająca przez gminy: Łęczna, Milejów, Puchaczów (pętla) – długość ok. 44 km,
- Trasa nr 5, przebiegająca przez gminy: Cyców (pętla) – długość ok. 21 km,
- Trasa nr 6, przebiegająca przez gminy: Łęczna, Milejów, Puchaczów, Cyców – długość ok. 26 km.

Trasy te są oznakowane w terenie, a w centrach miejscowości gminnych (zwykle przy urzędzie gminy) i przy Starostwie Powiatowym w Łęcznej znajdują się tablice z mapą tras rowerowych.

Źródło: Urząd Gminy Cyców



1.6.3. Konkluzje

- **Gmina Cyców jest typową gminą rolniczą**, w której procesy urbanizacyjne w przeszłości jak i w czasach współczesnych nie odegrały znaczącej roli. W związku z powyższym na obszarze gminy nie spotyka się zabytkowych układów urbanistycznych.
- Na terenie gminy, w miejscowościach Świerszczów i Garbatówka, zachowały się **zespoły dworsko-parkowe**, objęte prawną ochroną zabytków. Oprócz tego na liście zabytków znajdują się dwa **zespoły cerkiewne**.
- **Gminny Dom Kultury w Cycowie** jest samorządową instytucją kultury, której podstawowym celem statutowym jest organizowanie działalności kulturalnej. W struktury Gminnego Domu Kultury wchodzi Świetlice Wiejskie.
- W **Gminnej Bibliotece Publicznej w Cycowie** oraz w Filiach w Ludwinowie i w Malinówce, na koniec 2015 r. zarejestrowanych zostało ogółem 1 414 czytelników, co stanowi 17,8% ogółu mieszkańców gminy.
- Rozwojowi kultury czasu wolnego w gminie Cyców sprzyja również istnienie **kół gospodyń wiejskich** oraz odpowiedniej **infrastruktury rekreacyjno-sportowej**. W 2012 r. gmina otrzymała Honorowy medal Polskiego Klubu Infrastruktury Sportowej.
- Powiat łęczyński to **wymarzone miejsce wycieczek rowerowych**. Zróżnicowanie terenu, dobry układ bocznych i terenowych dróg z dala od spalin, wspaniałe kompleksy lasów i mnogość zbiorników wodnych dają rowerzyście możliwość spokojnego wypoczynku z dala od zatłoczonego miasta. Przez teren powiatu przebiega wojewódzki szlak rowerowy Lublin – Wola Uhruska.

1.7. JAKOŚĆ ŻYCIA

1.7.1. Środowisko naturalne

Obszar gminy Cyców ma charakter równinny, przeważają tereny płaskie o niewielkich deniwelacjach i spadkach terenu. Gmina położona jest w dorzeczu rzeki Wisły. Przez jej teren przebiega fragment działu wodnego II rzędu, rozdzielającego dorzecze rzeki Bug i Wieprz. Przeważająca część obszaru gminy znajduje się w dorzeczu rzeki Wieprz. Do dorzecza rzeki Bug należy północno-wschodnia część gminy. Główną rzeką na obszarze gminy Cyców jest Świnka, prawobrzeżny dopływ rzeki Wieprz.

Gmina Cyców znajduje się w zasięgu oddziaływania kanału Wieprz – Krzna. Kanał przebiega na zachód od gminy w okolicy Puchaczowa, a w północnej części gminy znajduje się doprowadzalnik Bogdanka – Wola Wereszczyńska.

Wody powierzchniowe w gminie zajmują powierzchnię 407 ha co stanowi 2,7% powierzchni gminy. W granicach gminy Cyców znajduje się część dużego Jeziora Uściwierz (powierzchnia całkowita jeziora: 284 ha). Jest to największy naturalny zbiornik wodny na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. Jezioro posiada niewielką stosunkowo głębokość (średnio 3,1 m a maksymalnie – 6,6 m). Inne jeziora w gminie są niewielkie. Należy do nich Jezioro Głębokie (powierzchnia 12 ha i 6 m maksymalnej głębokości), Świerszczów (poniżej 1 ha). Na równinach znajdują się liczne stawy utworzone w wyrobiskach po eksploatacji torfu.

Najbardziej charakterystyczną formacją roślinną gminy Cyców są torfowiska, związane z terenami podmokłymi, bagiennymi i wodnymi Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego i Obniżenia Dorohuckiego. Dominują torfowiska niskie, które występują w rejonie Kopiny, Szczupaka, Garbatówki, doliny rzeki Świnki oraz w rejonie Cycowa, Kol. Biesiadki. Najcenniejsze zbiorowiska roślinności bagienno-torfowiskowej i wodnej w gminie objęto ochroną rezerwatową (Jez. Świerszczów), jako użytki ekologiczne (Uściwierz-ochroną objęto Jezioro Uściwierz wraz ze strefą przybrzeżną i fragmentem równiny torfowej, Ciesacin-ochroną objęto torfowisko niskie w rejonie Kolonii Garbatówka o pow.125,52 ha są to cenne obszary lęgowe ptaków wodno-błotnych w Polsce tj. błotniak stawowy i popielaty, wodniczka i dubelt oraz kompleks leśny Świerszczów ochroną objęto tereny torfowisk tj. bagien i kęp drzew o łącznej powierzchni 85,4 ha celem ochrony jest zachowanie zbiorowisk wodnych i torfowiskowych ze stanowiskiem żółwia błotnego) oraz jako powierzchniowy pomnik przyrody „Biesiadki” ze zbiorowiskiem roślin wodno-torfowiskowych. Występują tu gatunki roślin chronionych i rzadkich jak: kosaciec syberyjski, grążel żółty, grzybienie pomocne, kalina koralowa, wierzb lapońska i borówkolistna, rosiczki, kruszczyk błotny, goryczka wąskolistna i kilka gatunków storczyków. W rzece Świnie występuje również zespół grążela żółtego, grzybieni białych.

Lasy i zadrzewienia na terenie gminy Cyców zajmują 1 404 ha, co stanowi 9,5% powierzchni ogólnej gminy. Należą one do Nadleśnictwa Chełm oraz do prywatnych właścicieli. Najbardziej rozległy i zwarty obszar lasów państwowych występuje w centralnej części gminy. Obejmuje on pow. ok. 600 ha i należy do Leśnictwa Świerszczów. W obrębie lasu „Świerszczów” dominuje typ lasu mieszanego. Pozostałe lasy na terenie gminy to kilkuhektarowe skupiska leśne o niewielkich walorach ekologicznych należące do właścicieli prywatnych.

Obszar gminy Cyców charakteryzuje się wysokimi walorami biotycznymi, które związane są głównie z ekosystemami wodno-torfowiskowymi o dużym nagromadzeniu gatunków chronionych i rzadkich flory torfowiskowej i awifauny. Najcenniejsze przyrodniczo i najatrakcyjniejsze krajobrazowe obszary w gminie zostały włączone do **Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych** byłego województwa chełmskiego utworzonego Uchwałą Nr XVIII/89/83 WRN

w Chełmie z dnia 28 marca 1983 r. System ten stanowi układ przestrzenny i funkcjonalny, w którym wzajemnie uzupełniają się różne formy ochrony przyrody.

Podstawowym elementem systemu w gminie Cyców jest Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu (który pełni również funkcję otuliny Poleskiego Parku Krajobrazowego) oraz Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu, a uzupełniają go rezerваты przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody. W gminie Cyców obszary prawnie chronione zajmują łącznie 7 436 ha, co stanowi ok. 50,3% powierzchni gminy.

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje swym zasięgiem niezwykle cenne fragmenty Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego położone w północno-zachodniej części gminy. Należą do nich jeziora: Uściwierz i Uściwierzek oraz rozległe torfowiska na północ od Garbatówki. Tereny te odznaczają się dużym zróżnicowaniem siedlisk i zbiorowisk roślinnych, a także niezwykle bogactwem flory i fauny (szczególnie awifauny) reprezentowanej przez wiele gatunków rzadkich i chronionych. Najcenniejsze przyrodniczo obszary objęte są ochroną w formie użytków ekologicznych (Jez. Uściwierz i Ciesacin). Obszary te są ostoją (o randze krajowej) licznych kolonii lęgowych ptaków wodno-błotnych.

Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu rozciąga się w centralnej i wschodniej części gminy i obejmuje: rozległą dolinę rzeki Świnki z licznymi zespołami torfianek (ok. Świerszczowa, Stawku) oraz kompleks leśny Świerszczów. Na terenie lasu Świerszczowskiego występuje florystyczny rezerwat przyrody „Jezioro Świerszczów” oraz szereg drobnych śródleśnych bagienek uznanych za użytki ekologiczne. Osobliwością przyrodniczą na terenie Chełmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu jest zbiorowisko roślin wodno-torfowiskowych „Biesiadki” objęte ochroną jako powierzchniowy pomnik przyrody.

Na terenie gminy występuje jeden **rezerwat przyrody „Jezioro Świerszczów”**, utworzony w 1959 r. Jest to rezerwat florystyczny, objęty ochroną częściową i zajmuje powierzchnię 46,13 ha. Rezerwat położony jest w północno-zachodniej części kompleksu leśnego Świerszczów i obejmuje małe śródleśne jezioro Świerszczów (o pow. 0,92 ha) typu eutroficznego otacza go pływający kożuch z roślin z zaroślami łozowymi(spleja),dalej znajdują się ols i grąd niski oraz przyległe do niego torfowisko niskie. Na uwagę zasługują występujące w rezerwacie dęby szypułkowe o znacznych rozmiarach oraz olsza czarna pięcioprzewodowa rosnąca na skraju rezerwatu, które należy objąć ochroną prawną jako pomniki przyrody.

W 1993 r. na terenie gminy Cyców i Urszulin utworzono dwa **użytki ekologiczne p.n. „Uściwierz” i „Ciesacin”** obejmujące swym zasięgiem najcenniejsze fragmenty Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego. Celem ochrony jest zachowanie ostoi ptactwa wodno-błotnego (zakwalifikowanej w planie województwa do Obszarów Specjalnej Ochrony(OSO)) oraz rzadkich zbiorowisk wodnych i torfowisk z licznymi gatunkami chronionymi. Na terenie użytku ekologicznego „Ciesacin” masowo występuje brzoza niska oraz bardzo liczne populacje gnidosza królewskiego.

Na terenie gminy występuje **8 pomników przyrody**(są nimi pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej w tym: 6 pojedynczych drzew, 1 grupa drzew oraz 1 zbiorowisko roślinne. Drzewa pomnikowe rosną w zabytkowych parkach podworskich w Garbatówce i Świerszczowie. W zachodniej części Chełmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu występuje powierzchniowy pomnik przyrody „Biesiadki”.

W gminie występują **2 parki podworskie**: w Garbatówce i Świerszczowie, wpisane do rejestru zabytków. Park w Garbatówce stanowi zespół dworsko-parkowy z połowy XIX w., założony przez A. Rulikowskiego na miejscu istniejących od XVI w. ogrodów dworskich. Ochronie podlegają: park, dawne ogrody dworskie, pozostałości sadu i układ wodny. Mimo częściowego zniszczenia, czytelny jest układ przestrzenno-kompozycyjny zespołu, szczególnie układ wodny oraz wyraźnie bastionowe ukształtowanie południowego obrzeża parku. Wśród cennego drzewostanu występują gatunki rzadkie

oraz okazy pomnikowe (białodrzew i lipa drobnolistna). Z kolei Park podworski w Świerszczowie o pow. 2,2 ha (własność prywatna) pochodzi z XVIII w. i posiada cechy ogrodu kwatrowego z regularnym układem osiowym zachowanym w postaci fragmentu gazonu oraz czytelny układ komunikacyjny. W parku występują liczne drzewa pomnikowe: 3 jesiony wyniosłe, 2 lipy drobnolistne, grab pospolity. Oba parki są ogromnie zaniedbane a drzewostan częściowo zniszczony.

W gminie Cyców występują bogate **złoża węgla kamiennego** należące do Lubelskiego Zagłębia Węglowego. W obrębie LZW wydzielono 12 udokumentowanych złóż węgla kamiennego o łącznych zasobach bilansowych 8 710 mln ton, co stanowi ok. 15 % zasobów krajowych. Kilka z tych złóż (7 złóż) występuje na terenie gminy Cyców (3 złoża prawie w całości, a 4 złoża fragmentarycznie) i obejmują swym zasięgiem cały obszar gminy. Są to złoża: Lublin K-3, Lublin K-4-5, Lublin K-6-7, Lublin K-8, Lublin K-9, o zasobach rozpoznanych szczegółowo (w kat. C2), złożo Sawin o zasobach perspektywicznych, oraz eksploatowane złożo Bogdanka. Część w/w złóż leży na terenach prawnie chronionych jak: Poleski i Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Zgodnie z założeniami lat 1970–80 w LZW planowano uruchomienie 7 kopalni z pełnym zapleczem i infrastrukturą techniczną. W efekcie wstrzymania dotacji centralnych plan ten zrealizowano tylko szczątkowo, doprowadzając do realizacji budowę kopalni „pilotująco-wydobywczej” w Bogdancie (gm. Puchaczów), szyby wentylacyjne w Nadrybiu oraz częściowo rozpoczęto budowę kopalni K-2 w Stefanowie (gm. Cyców). Jedyna kopalnia węgla w LZW – Bogdanka, zlokalizowana w odległości ok. 2,3 km od zachodnich granic gminy Cyców, prowadzi od 1982 r. eksploatację węgla (metodą z zawalem stropu) trzema wysoko wydajnymi ścianami o grubości 2,3–2,7 m na głębokości 910–920 m p.p.t. Aktualnie kopalnia wydobywa ok. 18 tys. ton na dobę węgla kamiennego brutto.

Kopalnia Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. prowadzi eksploatację w granicach Centralnego Rejonu Węglowego położonego w północno-wschodniej „najlepiej rozpoznanej części Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Powierzchnia terenu górniczego kopalni wynosi około 77,39 km². Od północy graniczy z obszarem górniczym „Puchaczów V” i złożem K-9, od południa ze złożem K-4, K-5 oraz złożem K-8. W obszarze tym, spośród 18 bilansowych pokładów węgla kamiennego, znajdujących się pod nadkładem od 650 m do 730 m, do eksploatacji wytypowano 8 pokładów o zasobach przemysłowych. Obszar górniczy kopalni podzielony jest na trzy rejonory eksploatacyjne, rejon główny w Bogdancie oraz peryferyjne w Nadrybiu i Stefanowie.

Obszar górniczy na terenie gminy Cyców rozciąga się w zachodniej części gminy i obejmuje rejon miejscowości: Janowica, Stefanów, Podgłębokie, Głębokie, Malinówka, Barki, Nowy Stręczyn, Cyców oraz Biesiadki. Eksploatacja górnicza węgla sposobem podziemnym z zawalem stropu na obszarze górniczym trwająca już kilkanaście lat wpływa w różnorodny sposób na środowisko. Kopalnia zlokalizowana jest w bezpośrednim sąsiedztwie bardzo cennych ekosystemów Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego z obszarami objętymi ochroną prawną (Poleski Park Narodowy, Poleski Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Pojezierze Łęczyńskie). Sytuacja ta stwarza konieczność wyboru takich rozwiązań technicznych, które będą zabezpieczały środowisko przed degradacją.

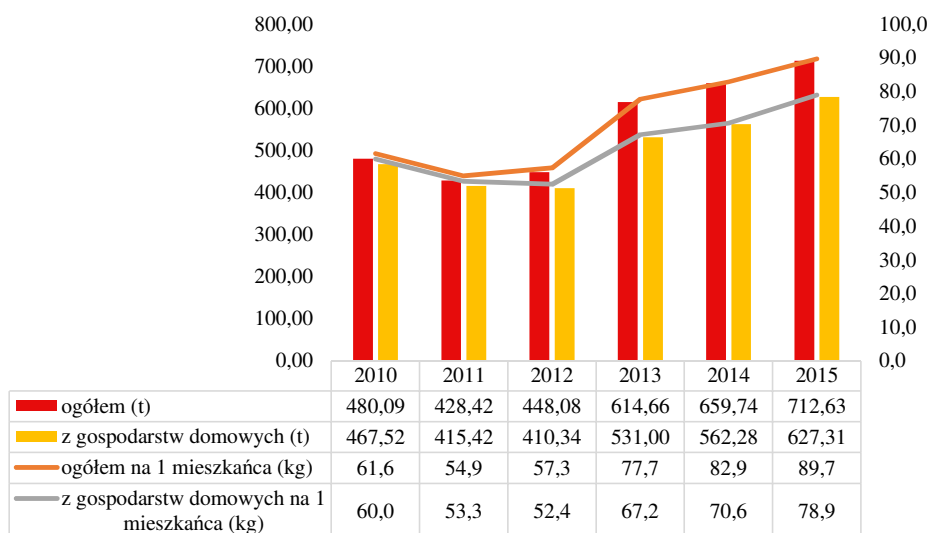
Główne skutki eksploatacji węgla technologią „na zawal” stropu w gminie Cyców dotyczą: osiadania terenu, zmiany stosunków wodnych, zmian w rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zmian w biosferze. W wyniku osiadania nastąpi zmiana pierwotnej rzeźby terenu, a w nieckach powstaną zbiorniki wodne. W wyniku tych procesów między innymi Jezioro w Głębokiem stanie się

zbiornikiem wodnym o powierzchni 30 ha. Zachodzące zmiany w terenie powinny zostać wykorzystane pod kątem zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego – powstające zbiorniki wodne stanowiące elementy ekosystemów wodno-torfowiskowych obszaru mogą być wykorzystywane jako obiekty gospodarki rybackiej lub rekreacyjne.

1.7.2. Ochrona środowiska

Chcąc zachować wszelkie walory przyrodnicze, stanowiące nie tylko atrakcję turystyczną, ale również wpływające na jakość życia w gminie, niezwykle ważne jest stosowanie odpowiednich rozwiązań w kwestii ochrony środowiska. Pierwszą z nich jest gospodarka odpadami. Zmieszane odpady komunalne to odpady zebrane w ciągu roku bez odpadów zebranych selektywnie i wyselekcjonowanych z frakcji suchej. W 2015 r. zebrano 712,63 ton zmieszanych odpadów komunalnych ogółem, w tym 627,31 ton z gospodarstw domowych. Masa zebranych odpadów komunalnych ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2015 r. wyniosła 89,7 kg – o 45,6% więcej niż w 2010 r.

Wykres 21: Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Kolejna kwestia z zakresu ochrony środowiska to oczyszczanie ścieków. Na terenie gminy funkcjonują 3 oczyszczalnie ścieków. Wielkość ścieków przemysłowych i komunalnych ogółem w latach do 2013 r. wzrastała, po czym w 2015 r. zmniejszyła się do poziomu 50 dam³. Podobnie było z objętością ścieków na 1 mieszkańca oraz na 1 km². W całym analizowanym okresie wszystkie ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia zostały oczyszczone.

Tabela 21: Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ogółem (dam ³)	43,0	38,0	35,0	56,0	52,0	50,0
ogółem na 1 mieszkańca (m ³)	5,5	4,9	4,5	7,1	6,5	6,3
ogółem na 1 km ² powierzchni (dam ³)	0,3	0,3	0,2	0,4	0,4	0,3
oczyszczane razem (dam ³)	43	38	35	56	52	50
nieoczyszczane razem (dam ³)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2015 r. liczba ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię wyniosła 2 120 – niemal 22% więcej niż w 2010 r.

Tabela 22: Oczyszczalnie ścieków

	2009	2010	2011	2012	2013
komunalne i przemysłowe oczyszczalnie ścieków	3	3	3	3	3
ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków miejskie i wiejskie	1 744	1 744	2 019	2 100	2 120

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W celu ograniczania emisji zanieczyszczeń powietrza w gminie, w 2016 r. w ramach działania 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE – Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, gmina Cyców zrealizowała projekt „Montaż instalacji wykorzystujących OZE w budynkach mieszkalnych na terenie gminy Cyców”, którego wartość wyniosła 1 394 959,04 zł, a łączna kwota dofinansowania – 1 027 585,54 zł.

W ramach działalności proekologicznej gmina Cyców zorganizowała:

- 1) Konkurs „Najpiękniejsze ogrody w gminie Cyców” (edycja w 2015 i 2016 r.), współfinansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Jego celem była promocja dziedzictwa przyrodniczego, aktywizacja gospodarcza na rzecz zwiększenia walorów krajobrazowych, rozbudzenie i pogłębianie zamiłowania oraz szacunku dla przyrody i ochronę środowiska naturalnego. Konkurs realizowany był w dwóch kategoriach: na najbardziej zadbaną część estetyczną posesji wiejskiej oraz na najbardziej estetyczną posiadłość domów wielorodzinnych (w tym również zagospodarowanie balkonów). W ocenie bardzo ważne był również aspekt proekologiczny, tj. np.: odzysk wody, sortowanie odpadów, posiadanie kolektorów słonecznych czy przydomowej oczyszczalni ścieków.
- 2) Program edukacji ekologicznej w gminie Cyców: „Dziękuję – nie truję – bo odpady segreguję” (edycja w 2015 r.), współfinansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w ramach którego w dniu 3 czerwca 2015 r. na Boisku Sportowym „Orlik 2012” przy Zespole Szkół w Cycowie, odbył się piknik ekologiczny, będący podsumowaniem konkursu ekologicznego. Głównym celem konkursu było: zainteresowanie uczniów tematyką walki z niską emisją, zdobywanie i pogłębianie wiedzy dotyczącej ekologii i ochrony środowiska, uświadomienie na aktualne problemy ochrony najbliższego środowiska, rozbudzanie i pogłębianie zamiłowania oraz szacunku dla przyrody, włączenie szkół w powszechną edukację dotyczącą zasad i korzyści wynikających z segregacji odpadów oraz rozpowszechnienie proekologicznych nawyków i zachowań. uświadomienie, że dzięki segregowaniu odpadów możemy współuczestniczyć w pomocy chorym dzieciom. W projekcie wzięło udział ponad 300 dzieci. Razem uzbierano ponad 1 400 kg plastikowych nakrętek, które zostały przekazane na zakup wózka dla niepełnosprawnej Zuzi z gminy.
- 3) Program edukacji ekologicznej w gminie Cyców: „Wszystkie mądre dzieci segregują śmieci” (edycja w 2016 r.), współfinansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W ramach zadania zorganizowano konkursy, w których uczniowie szkół z terenu gminy Cyców mogli wykazać się w różnorodnych technikach plastycznych czy konkursach wiedzy: konkursie wiedzy ekologicznej, konkursie plastycznym oraz konkursie „Zbieramy nakrętki”. Na zakończenie zorganizowany został piknik ekologiczny będący podsumowaniem działań realizowanych w ramach projektu. W realizacji uczestniczyło 500 osób.

1.7.3. Opieka zdrowotna

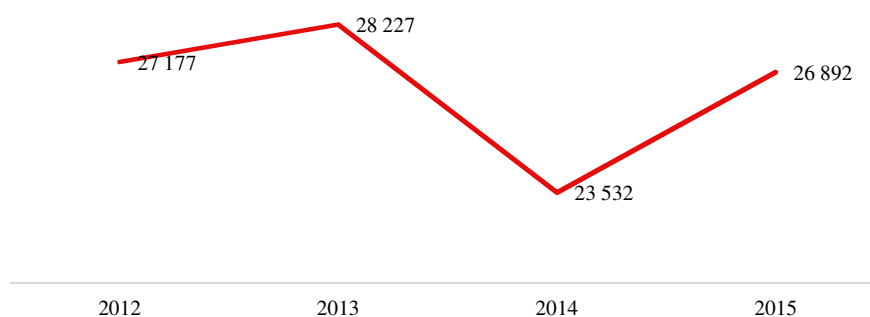
Na infrastrukturę zdrowotną w gminie Cyców w 2015 r. składały się 4 przychodnie, 1 praktyka lekarska oraz 3 apteki ogólnodostępne. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej w 2015 r. udzielono 26 892 porad – o 1% mniej niż w 2010 r., jednak o 14,3% więcej niż w 2014 r. Na jedną aptekę ogólnodostępną przypadało 2 644 osób – o 32,2% mniej niż w 2010 r.

Tabela 23: Ochrona zdrowia

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
przychodnie	5	4	4	3	3	4
praktyki lekarskie na wsi	1	1	1	1	1	1
apteki ogólnodostępne	2	2	2	2	2	3
liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną	3 900	3 908	3 938	3 977	3 969	2 644

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 22: Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

1.7.4. Opieka społeczna

Na terenie gminy Cyców funkcjonuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Cycowie. Ośrodek Pomocy Społecznej w Cycowie został powołany 09.04.1990 r. Uchwałą Gminnej Rady Narodowej w Cycowie Nr XI/59/90. Ośrodek działa jako jednostka budżetowa i mieści się w budynku Urzędu Gminy w Cycowie przy ul. Chełmskiej 42. Obszarem jego działania jest teren gminy Cyców.

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Nadmienić należy, że Ośrodek Pomocy Społecznej w Cycowie podczas realizacji tych zadań współpracuje z wieloma instytucjami, organizacjami i osobami fizycznymi i prawnymi w szczególności: Policją, Szkołami, Sądem, Domami Pomocy Społecznej, PCPR, ZUS, KRUS, PUP, Placówkami Służby Zdrowia, Kuratorami, Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Kościołem.

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa; sieroctwa; bezdomności; bezrobocia; niepełnosprawności; długotrwałej lub ciężkiej choroby; przemocy w rodzinie; potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych; braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą; trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizmowi lub narkomanii; zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Podstawowym aktem prawnym, w oparciu o który OPS realizuje swoje zadania jest ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.), która określa zadania, formy świadczeń i zasady ich przyznawania. Aktami prawnymi nakładającymi realizację zadań na OPS są:

- 1) Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- 2) Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- 3) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- 4) Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
- 5) Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- 6) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- 7) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Gospodarstwo domowe korzystające z pomocy społecznej, to takie, które otrzymało pomoc pieniężną, rzeczową lub w formie usług za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. nr 175 z późn. zmianami). Warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów wymienionych w ustawie. W przypadku świadczeń pieniężnych podstawowym warunkiem ich przyznania jest kryterium dochodowe.

W 2015 r. w gminie Cyców 174 rodziny korzystały ze świadczeń z pomocy społecznej (w 2014 r. – 176 rodzin), w tym z zasiłków stałych, zasiłków okresowych, pomocy w formie posiłków, usług opiekuńczych, zasiłków celowych oraz specjalnych zasiłków celowych. Ze świadczeń

pieniężnych skorzystało 135 rodzin i 374 osoby w rodzinach (o 9 rodzin i 49 osób w rodzinach mniej niż w 2014 r.), zaś ze świadczeń niepieniężnych – 80 rodzin i 381 osób w rodzinach (3 rodziny i 6 osób w rodzinach mniej niż w 2014 r.). Pomocy w postaci pracy socjalnej udzielono 122 rodzinom i 316 osobom w rodzinach (45 rodzinom i 76 osobom w rodzinach więcej niż w roku poprzednim).

Tabela 24: Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną

	2014		2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
liczba przyznanych świadczeń, w tym:	176	588	174	549
świadczenia pieniężne	144	423	135	374
świadczenia niepieniężne	83	387	80	381
pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej	77	240	122	316

Źródło: Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Cycowie w 2014 i 2015 r.

Głównymi powodami do korzystania ze świadczeń z pomocy społecznej były: ubóstwo (150 rodzin), bezrobocie (90 rodzin), niepełnosprawność (76 rodzin), długotrwała lub ciężka choroba (46 rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (74 rodziny), potrzeba ochrony macierzyństwa (21 rodzin, w tym w 20 rodzinach wielodzietność), alkoholizm (6 rodzin), bezdomność (5 rodzin), zdarzenia losowe (2 rodziny), opuszczenie zakładu karnego (1 rodzina) oraz sieroctwo (1 rodzina)

Poniższa tabela prezentuje liczbę rodzin objętych pomocą społeczną w formie świadczeń, a także kwotę przyznanych świadczeń.

Tabela 25: Rodzaje udzielonych świadczeń z pomocy społecznej w ramach zadań własnych gminy

	Liczba rodzin		Kwota świadczeń (zł)	
	2014	2015	2014	2015
łącznie	176	174	462 542	496 097
zasiłki stałe	46	48	208 742	231 382
zasiłki okresowe	62	78	135 965	162 212
schronienie	1	2	118	890
posiłek	77	78	40 902	45 134
usługi opiekuńcze	4	3	20 753	21 735
zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	2	1	9 580	11 000

Źródło: Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Cycowie w 2014 i 2015 r.

Zarządzeniem Nr 30/06 Wójta Gminy Cyców z dnia 30 czerwca 2006 r. utworzono Klub Integracji Społecznej w Cycowie. Celem nadrzędnym programu jest osiągnięcie własnym staraniem przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym samodzielności ekonomicznej. Celem utworzenia Klubu, który jest jednostką realizującą reintegrację społeczną i zawodową osób długotrwale bezrobotnych będących klientami pomocy społecznej jest:

- kształtowanie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom nie podlegającym wykluczeniu społecznemu,

- nabywanie doświadczenia zawodowego, podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz ukształtowanie nawyku pracy,
- nauka planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem,
- zdobywanie umiejętności pracy w grupie,
- nauka przygotowywania dokumentów aplikacyjnych.

Program ma na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom długotrwałego bezrobocia, umożliwienie uczestnikom programu powrotu do pełnienia ról społecznych, także poza rodziną – roli pracownicy, a tym samym zapewnienie sobie i rodzinie bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, podejmowanie przez osoby zagrożone użytecznych ról społeczno-zawodowych, realizacja zadania własnego gminy, tj. pracy socjalnej poprzez pomoc osobom w odzyskaniu zdolności funkcjonowania w społeczeństwie. Kierowany jest przede wszystkim do osób długotrwale bezrobotnych w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy pozostających w rejestrze Powiatowego Urzędu Pracy przez co najmniej 24 miesiące. Programu nie stosuje się do osób, które mają prawo do zasiłku dla bezrobotnych, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia z tytułu niezdolności do pracy, emerytury.

Tabela 26: Liczba uczestników prac społecznie użytecznych w ramach Klubu Integracji Społecznej w Cycowie

	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba uczestników	32	28	24	30	21

Źródło: Urząd Gminy Cyców

W 2016 r. gmina Cyców zrealizowała projekt „Przebudowa budynku szkoły podstawowej na mieszkania socjalne, wykorzystując wsparcie ze środków Funduszu Dopłat na realizację przedsięwzięcia polegającego na zmianie sposobu użytkowania budynku, wymagającego dokonania remontu lub przebudowy, w miejscowości Nowy Stręczyn 41 (wartość projektu wyniosła 411 134,66 zł, w tym kwota dofinansowania: 185 010,59 zł).

W ostatnich latach gmina Cyców została nagrodzona za działania dotyczące kwestii społecznych, otrzymując wyróżnienie za udział w programie „Dłużnik Alimentacyjny” – gmina dbająca o finanse mieszkańców (2009 r.) oraz I miejsce w konkursie „Urząd Przyjazny Ekonomii Społecznej” (2011 r.).

1.7.5. Bezpieczeństwo

Tereny gminy Cyców podlegają pod zasięg działania Komendy Powiatowej Policji w Łęcznej. W 2015 r. na terenie jej działania stwierdzono popełnienie 866 przestępstw ogółem – w 2014 r. było ich 1 096, czyli o 230 więcej.

Wśród wszystkich przestępstw popełnianych na terenie powiatu łęczyńskiego największą grupę stanowiły przestępstwa o charakterze kryminalnym, których w 2015 r. odnotowano 560 (o 172 mniej niż w 2014 r.). w siedmiu podstawowych kategoriach przestępstw kryminalnych odnotowano spadek przestępczości z 381 w 2014 r. do 276 w 2015 r., przy wykrywalności wynoszącej 54,2% (o 13,9% więcej niż rok wcześniej). Główny spadek przestępczości nastąpił w kategoriach: kradzieże mienia, kradzieże z włamaniem oraz uszkodzenie rzeczy. Ogólna wykrywalność przestępstw wyniosła 75%, przy niewielkim wzroście w porównaniu do 2014 r. o 3,5%.

Na terenie gminy Cyców w 2015 r. odnotowano 16 kradzieży (o 15 mniej niż w roku poprzednim oraz o 3 mniej niż w 2013 r.), 15 kradzieży z włamaniem (o 22 mniej niż w 2014 r.), 3 bójki i pobicia (o 4 mniej niż w 2014 r.), 2 przestępstwa dotyczące uszczerbku na zdrowiu (o 1 mniej niż w roku poprzednim) oraz 0 przestępstw dotyczących rozboju (w 2014 r. odnotowano dwa takie przypadki). Ponadto na terenie gminy w 2015 r. odnotowano 12 przestępstw narkotykowych – ich liczba wzrosła ponad dwukrotnie w porównaniu do 2014 r. oraz trzykrotnie w porównaniu do 2013 r.

Ogółem na terenie powiatu łęczyńskiego w 2015 r. odnotowano 2 449 wykroczeń, w tym 54 na terenie gminy Cyców. Ogólna liczba interwencji policyjnych odnotowanych na terenie powiatu Łęczyńskiego wyniosła 5 725, zaś na terenie gminy Cyców – 585 (o 77 mniej niż w 2014 r.). Średni czas reakcji na zdarzenia w gminie Cyców wyniósł 12 minut i 49 sekundy i był najdłuższym czasem wśród wszystkich gmin powiatu łęczyńskiego.

W zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie w 2015 r. policjanci realizowali zadania według procedury „Niebieska Karta”, współpracując przy tym z pracownikami socjalnymi MOPS i GOPS, GKRPA, z pedagogami i psychologami szkolnymi, Środowiskowym Domem Samopomocy oraz kuratorami sądu rodzinnego. W całym powiecie policjanci wszczęli w 2015 r. w 189 przypadkach procedurę Niebieska Karta, co stanowi o 16 przypadków mniej niż w 2014 r. Na terenie gminy Cyców procedura ta podjęta została 14 razy – o 6 mniej niż w 2014 r.

W 2015 r. na drogach powiatu łęczyńskiego doszło do 41 wypadków drogowych, tj. o 2 mniej niż w 2014 r. W wypadkach tych zginęło 9 osób (o 7 mniej niż w 2014 r.), zaś rannych zostało 48 osób (12 mniej niż w 2014 r.). Dodatkowo odnotowano 357 kolizji drogowych (o 97 mniej niż w 2014 r.). Na terenie gminy Cyców liczba wypadków drogowych wyniosła 10 (o 8 więcej niż rok wcześniej), ofiar śmiertelnych – 4, liczba osób rannych – 2, zaś liczba kolizji – 46 (o 28 mniej niż w 2014 r.).

Jednym z zadań gminy jest zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Ten punkt pozwala, a wręcz nakazuje utrzymanie i finansowanie jednostek OSP z budżetu gminy w zakresie utrzymania gotowości jednostek i ich wyposażenie w odpowiedni sprzęt. Na terenie gminy Cyców działają jednostki OSP w następujących miejscowościach:

- Cyców – jednostka w KSRG wyposażona w ciężki i średni samochód gaśniczy, lekki z wyposażeniem do ratownictwa techniczno-wypadkowego oraz lekki do transportu lekkiego sprzętu gaśniczego i drużyny strażaków,
- Bekiesza – wyposażona w samochód ciężki gaśniczy i lekki,
- Janowica – wyposażona w samochód średni gaśniczy,
- Nowy Stręczyn – wyposażona w samochód średni gaśniczy,
- Świerszczów – wyposażona w samochód ciężki gaśniczy,
- Garbatówka – wyposażona w lekki samochód gaśniczy do transportu sprzętu i drużyny OSP,
- Zaróbką – wyposażona w sprzęt gaśniczy bez samochodu,

- Malinówka – wyposażona w lekki samochód gaśniczy do transportu sprzętu i drużyny OSP,
- Głębokie – bez wyposażenia.

Wszystkie jednostki posiadają garaże oraz świetlice do prowadzenia działalności kulturalnej. Jednostki funkcjonujące na terenie gminy zrzeszają ogółem 262 druhów, wśród których 14 to członkowie wspierający i honorowi.

W poniższej tabeli zaprezentowano łączną liczbę wyjazdów jednostek OSP z terenu gminy Cyców w latach 2011–2015, z podziałem na pożary, miejscowe zagrożenia oraz alarmy fałszywe.

Tabela 27: Zestawienie wyjazdów jednostek OSP z terenu gminy Cyców w latach 2011–2015

Jednostka	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ogółem
Cyców	161	159	1	321
Bekiesza	25	0	0	25
Janowica	11	2	0	13
Stręczyn Nowy	26	1	0	27
Świerszczów	43	5	0	48
Garbatówka	0	1	0	1

Źródło: Urząd Gminy Cyców

W kwietniu 2012 r. gmina otrzymała wyróżnienie za społeczną działalność we władzach Związku OSP RP.

1.7.6. Konkluzje

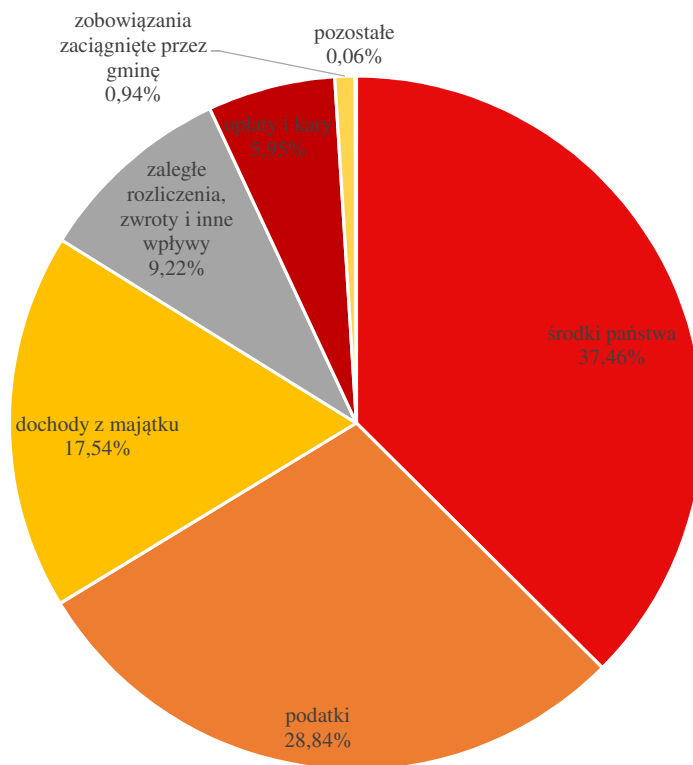
- Mając na uwadze walory środowiskowe występujące na terenie gminy, tzn. obszary chronionego krajobrazu, rezerwat przyrody, użytki ekologiczne oraz pomniki przyrody, szczególnie ważnym zadaniem jest **dbałość o ochronę środowiska**.
- Wobec zwiększającej się wielkości zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku, a w tym odpadów komunalnych produkowanych w gospodarstwach domowych, należy wspierać **rozwój efektywnego systemu zbiórki, segregacji oraz wywozu odpadów komunalnych**.
- Na **infrastrukturę zdrowotną** w gminie Cyców w 2015 r. składały się 4 przychodnie, 1 praktyka lekarska oraz 3 apteki ogólnodostępne.
- Na terenie gminy Cyców funkcjonuje **Ośrodek Pomocy Społecznej w Cycowie**. Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.
- Zarządzeniem Nr 30/06 Wójta Gminy Cyców z dnia 30 czerwca 2006 r. utworzono **Klub Integracji Społecznej w Cycowie**. Celem nadrzędnym programu jest osiągnięcie własnym staraniem przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym samodzielności ekonomicznej.
- Tereny gminy Cyców podlegają pod zasięg działania **Komendy Powiatowej Policji w Łęcznej**.
- Jednym z zadań gminy jest zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Na terenie gminy Cyców **w 9 miejscowościach działają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej**. W kwietniu 2012 r. gmina otrzymała wyróżnienie za społeczną działalność we władzach Związku OSP RP.
- W ostatnich latach gmina Cyców została **nagrodzona za działania dotyczące kwestii społecznych**, otrzymując wyróżnienie za udział w programie „Dłużnik Alimentacyjny” – gmina dbająca o finanse mieszkańców (2009 r.) oraz I miejsce w konkursie „Urząd Przyjazny Ekonomii Społecznej (2011 r.).

1.8. FINANSE SAMORZĄDU

1.8.1. Budżet gminy

W 2015 r. główne źródło dochodów gminy Cyców stanowiły środki z budżetu państwa, których udział w strukturze dochodów i przychodów wyniósł 37,46%. Na drugim miejscu były dochody z podatków, stanowiące niemal 29% ogółu dochodów i przychodów, a dalej znalazły się dochody z majątku (17,54%).

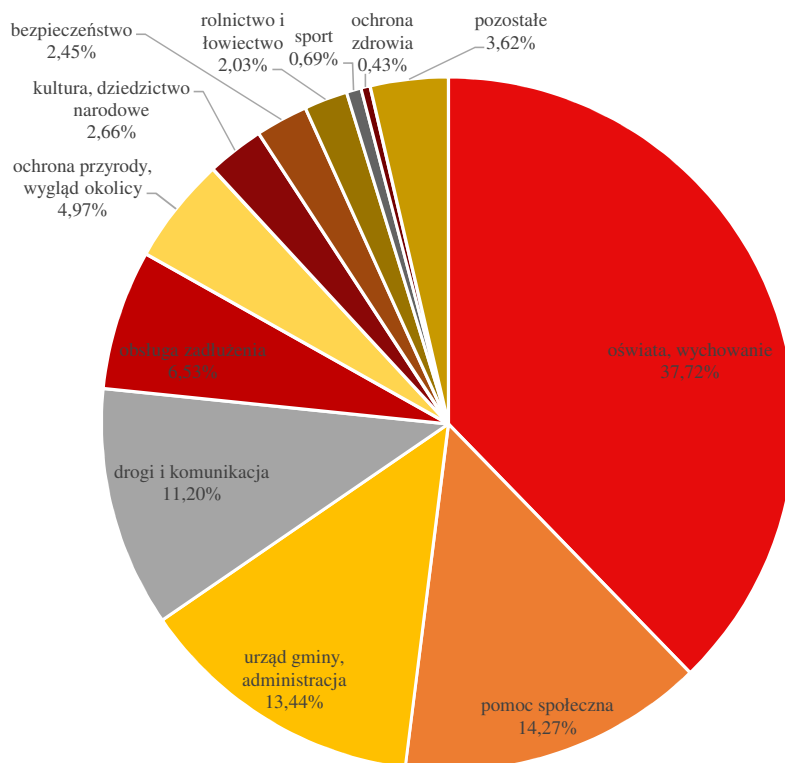
Wykres 23: Struktura dochodów i przychodów gminy Cyców w 2015 r.



Źródło: Strona internetowa <http://www.naszakasa.org.pl>

Analiza struktury wydatków i rozchodów z budżetu gminy Cyców w 2015 r. wyraźnie wskazuje na dominację wydatków związanych z oświatą i wychowaniem (37,72% ogólnej sumy wydatków i rozchodów) oraz wydatków na pomoc społeczną (14,27% ogólnej sumy wydatków i rozchodów). Łącznie te dwie kategorie wydatków stanowiły ponad 52% wszystkich wydatków i rozchodów w gminie. Na dalszych pozycjach plasowały się wydatki na urząd gminy i administrację (13,44%) oraz wydatki na drogi i komunikację (11,2%).

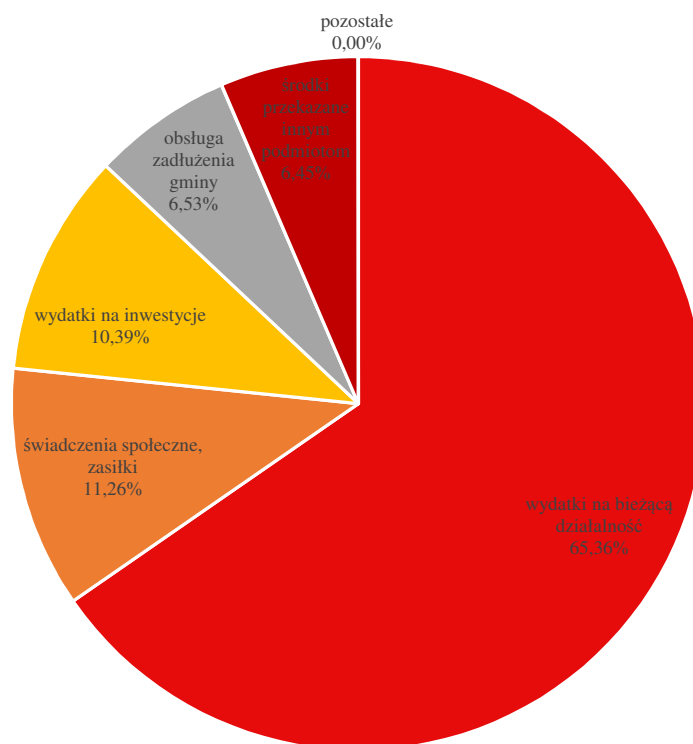
Wykres 24: Struktura wydatków i rozchodów gminy Cyców w 2015 r. według dziedzin



Źródło: Strona internetowa <http://www.naszakasa.org.pl>

Na działalność bieżącą przeznaczono 65,36% ogólnej sumy wydatków i rozchodów. Z kolei wydatki inwestycyjne stanowiły 10,39% ogółu wydatków i rozchodów w 2015 r. Drugą grupą pod względem wielkości udziału w ogólnej sumie wydatków i rozchodów były wydatki na świadczenia społeczne i zasiłki, stanowiące 11,26% łącznej kwoty wydatków i rozchodów.

Wykres 25: Struktura wydatków i rozchodów gminy Cyców w 2015 r. według typów



Źródło: Strona internetowa <http://www.naszakasa.org.pl>

1.8.2. Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania

W poniższej tabeli zestawiono dotychczas realizowane w gminie Cyców projekty, z wykorzystaniem zewnętrznych źródeł finansowania.

Tabela 28: Doświadczenia gminy Cyców w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania

Lp.	NAZWA PROJEKTU	WARTOŚĆ PROJEKTU	KWOTA DOFINANSOWANIA
Zestawienie projektów realizowanych w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacji i Modernizacji Sektora Żywnościowego oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004–2006			
1.	Przystosowanie budynku OSP Cyców do działalności kulturalnej	113 661,00	90 551,00
2.	Remont świetlicy wiejskiej wraz z pierwszym wyposażeniem oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektu	62 650,00	33 947,00
3.	Modernizacja i wyposażenie boiska sportowego w Wólce Cycowskiej	48 180,00	33 587,00
4.	Remont świetlicy wiejskiej wraz z pierwszym wyposażeniem oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektu	61 650,00	32 078,00
5.	Modernizacja boiska wiejskiego i placu zabaw w Głębokiem	40 672,00	27 947,00
6.	Remont świetlicy wiejskiej wraz z pierwszym wyposażeniem oraz remont oświetlenia ulicznego wraz z zamontowaniem systemu oświetlenia zabytkowego kościoła	46 300,00	21 522,00
7.	Zagospodarowanie placu zabaw w Stawku	27 411,00	19 141,00
8.	Zagospodarowanie terenu wokół Klubu Rolnika	32 139,20	18 334,00
9.	Kreatywna Gmina – wzrost konkurencyjności gminy Cyców	30 944,24	24 755,39
Zestawienie projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013			
10.	Punkty Przedszkolne szansą edukacyjną dla dzieci wiejskich z gminy Cyców	2 379 160,00	2 022 286,00
11.	Indywidualizacja nauczania w szkołach podstawowych w gminie Cyców	195 787,03	166 418,98
12.	Ośrodek Pomocy Społecznej w Cycowie Dajmy sobie szansę	345 376,19	293 569,76
13.	Szkoły w gminie Cyców szansą na lepszy start	290 828,01	258 588,01
Zestawienie projektów realizowanych w ramach Osi 3 i 4 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013			
14.	Budowa oczyszczalni ścieków z punktem odbioru ścieków komunalnych w miejscowości Kopina oraz sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Świerszczów, Świerszczów Kolonia, Kopina, Gmina Cyców	7 990 088,73	4 000 000,00
15.	Dni Gminy Cyców - Święto integracyjne mieszkańców	38 151,59	22 496,85
16.	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Głębokiem	34 870,48	24 409,00
17.	Modernizacja świetlicy wiejskiej	34 764,49	24 335,00

Lp.	NAZWA PROJEKTU	WARTOŚĆ PROJEKTU	KWOTA DOFINANSOWANIA
	w Świerszczowie		
18.	Plac zabaw wraz z Placem Parkingowym w Cycowie	736 062,01	448 868,00
19.	Promowanie dziedzictwa historycznego gminy Cyców poprzez rozpowszechnienie wiedzy o Bitwie Cycowskiej i 7 Pułku Ułanów Lubelskich oraz zorganizowanie Pikniku Kawaleryjskiego	35 000,00	24 500,00
20.	Remont połączony z modernizacją świetlicy wiejskiej w Kopinie wraz z budową placu zabaw, boiska wielofunkcyjnego, amfiteatru oraz ogrodu	279 945,80	172 097,00
21.	Remont połączony z modernizacją świetlicy wiejskiej w Malinówce wraz z budową placu zabaw, boiska wielofunkcyjnego oraz ogrodu	296 127,76	182 045,00
22.	Remont świetlicy wiejskiej w Barkach	43 387,39	24 674,93
23.	Remont świetlicy wiejskiej w Małkowie	43 465,39	24 762,01
24.	Remont świetlicy wiejskiej w Zaróbcie	343 079,55	210 176,00
25.	Usprawnienie zbiórki odpadów komunalnych gminie Cyców poprzez zakup pojemników oraz ciągnika z napędem na dwie osie	185 215,52	113 862,00
26.	Wydanie Monografii Cycowa oraz stworzenie internetowej bazy informacji turystycznej	34 400,00	24 080,00
27.	Wykonanie placu zabaw i małej architektury przy świetlicy w Świerszczowie	34 529,66	24 170,00

Źródło: Urząd Gminy Cyców

2. ANALIZA SWOT

Jednym z narzędzi stosowanych do przeprowadzenia analizy strategicznej jest analiza SWOT – zestawienie silnych i słabych stron jednostki samorządu terytorialnego (odpowiednio: *strengths* oraz *weaknesses*) oraz określenie szans i zagrożeń rozwojowych (*opportunities* oraz *threats*). Metoda ta umożliwia zebranie oraz usystematyzowanie informacji o wewnętrznym potencjale gminy, jak również dostrzeganych barierach, zwracając jednocześnie uwagę na pojawiające się w otoczeniu szanse oraz zagrożenia mające wpływ na jej działalność oraz rozwój.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
▪ największa gmina powiatu łęczyńskiego ▪ położenie geograficzne – w pobliżu Lublina (w odległości ok. 50 km) ▪ położenie komunikacyjne – droga krajowa nr 831, trzy drogi wojewódzkie -20 km na obszarze gminy i drogi powiatowe o łącznej długości ok.63 km ▪ zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych ▪ rosnąca liczba nowych budynków mieszkalnych oraz mieszkań oddanych do użytkowania ▪ niemal 100% mieszkańców gminy korzysta z wodociągu ▪ rosnąca liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON ▪ dostępne tereny inwestycyjne ▪ silnie rozwinięta działalność kół gospodyń wiejskich, pielęgnujących tradycję i kulturę w gminie ▪ walory przyrodniczo-krajobrazowe (rezerwat przyrody, obszary chronionego krajobrazu) ▪ istnienie złóż węgla kamiennego na terenie gminy ▪ bliskość kopalni w Bogdance ▪ ogólna poprawa bezpieczeństwa w gminie w ostatnich latach ▪ 9 oddziałów OSP w gminie	▪ zmniejszająca się w ostatnich dwóch latach liczba mieszkańców ▪ postępujący proces starzenia się społeczeństwa ▪ zmniejszająca się liczba pracujących ▪ brak sieci gazowej na terenie gminy, niski stopień skanalizowania ▪ brak bazy turystycznej ▪ zdegradowane tereny zieleni ▪ słabo rozwinięte zaplecze zdrowotne
SZANSE	ZAGROŻENIA
▪ wzrost liczby ludności – rozwój infrastruktury mieszkaniowej ▪ wykorzystywanie programów unijnych ▪ współpraca na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym z innymi podmiotami lub jednostkami samorządu terytorialnego ▪ rozwój społeczeństwa informacyjnego ▪ rozwój odnawialnych źródeł energii ▪ rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	▪ spadek liczby osób pracujących ▪ wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności przyczyniający się do pogorszenia wskaźnika obciążenia demograficznego ▪ trudności w dostępie do środków finansowych z Unii Europejskiej ▪ duży udział wydatków na świadczenia społeczne i zasiłki w budżecie gminy ▪ dominacja wydatków na bieżącą działalność w budżecie gminy ▪ degradacja środowiska ▪ spadek liczby uczniów w przedszkolach ▪ rosnąca wielkość odpadów komunalnych

CZEŚĆ II

3. KONTEKST DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Zarządzanie rozwojem terytorialnym, czyli zarządzanie sprawami publicznymi, które zostały przypisane samorządowi gminnemu powinno być zgodne z szeregiem dokumentów strategicznych różnego szczebla. Strategia Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 bazuje na ustaleniach kierunkowych, wynikających zarówno z aktualnej polityki regionalnej, jak i krajowej. Te z kolei są spójne z polityką rozwoju Unii Europejskiej. Cele gminy Cyców wpisują się w założenia tych dokumentów. Przy tym należy pamiętać, aby były one mierzalne, odzwierciedlały różnorodność sytuacji i opierały się na wystarczająco wiarygodnych danych, które łatwo można porównywać. Poniżej zostały scharakteryzowane najważniejsze opracowania strategiczne, do których nawiązują założenia Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022.

3.1. DOKUMENTY UNIJNE

3.1.1. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Strategia Europa 2020⁷ wskazuje na trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Unia Europejska na podstawie powyższych priorytetów wskazała m.in. na następujące cele, do których dąży UE i państwa członkowskie:

- wzrost stopy zatrudnienia osób w wieku 20–64 lat do co najmniej 75%, wskutek zwiększenia liczby pracujących kobiet i osób starszych oraz lepszej integracji migrantów na rynku pracy,
- ograniczenie emisji dwutlenku węgla o co najmniej 20% w porównaniu z poziomem z 1990 r. lub, jeśli pozwolą na to warunki nawet o 30%,
- zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w naszym całkowitym zużyciu energii do 20% oraz zwiększenie efektywności wykorzystania energii o 20%,
- osiągnięcie inwestycji w działalność badawczo-rozwojową (B+R) na poziomie 3% PKB,
- ograniczenie wskaźnika przerywania nauki do 10% w porównaniu z obecnym poziomem 15% oraz zwiększenie do 2020 r. odsetka osób w wieku 30–34 lat posiadających wyższe wykształcenie z 31% do co najmniej 40%,
- ograniczenie żyjących poniżej krajowej granicy ubóstwa o 25%.

3.1.2. Umowa Partnerstwa

Umowa Partnerstwa⁸ jest dokumentem określającym kierunki interwencji w latach 2014–2020 trzech polityk unijnych w Polsce – Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Dokument powstał na bazie Założeń Umowy Partnerstwa 2014–2020 przyjętych przez Radę Ministrów 15 stycznia 2013 r. Przygotowując UP wzięto pod uwagę zapisy unijnych i krajowych

⁷ *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela 2010 r.

⁸ *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2015 r. [Umowa Partnerstwa została przyjęta przez Komisję Europejską 23 maja 2014 r.]

dokumentów strategicznych, dotychczasowe doświadczenia związane z wdrażaniem perspektywy 2004–2006 oraz 2007–2013.

Dokument uwzględnia opinie partnerów społecznych i gospodarczych oraz szereg przygotowanych na potrzeby procesu programowania analiz. Dużą wagę przypisano też do efektów prac różnego rodzaju grup roboczych, spotkań bilateralnych oraz prowadzonej regularnie debaty strategicznej z udziałem partnerów społecznych i gospodarczych w ramach Krajowego Forum Terytorialnego oraz debat eksperckich.

Umowa Partnerstwa przedstawia m.in.:

- cele i priorytety interwencji w ujęciu tematycznym i terytorialnym wraz z podstawowymi wskaźnikami,
- opis stopnia uzupełniania się działań finansowanych z Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa,
- układ programów operacyjnych,
- zarys systemu finansowania oraz wdrażania.

Wskazane cele rozwojowe do 2020 r., wskaźniki monitorujące ich realizację oraz zakres proponowanych interwencji stanowią punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości poszczególnych programów operacyjnych, zarówno krajowych, jak i regionalnych.

3.2. DOKUMENTY KRAJOWE

Filarami polskiego systemu zarządzania rozwojem kraju są:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”⁹ – zawiera wizję rozwojową Polski do 2030 r.,
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – określa cele rozwojowe państwa do 2020 i 2030 r.¹⁰

Do głównych dokumentów strategicznych zalicza się również 9 strategii zintegrowanych:

- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”¹¹,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020¹²,
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)¹³,
- Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.¹⁴,
- Strategia Sprawne Państwo 2020¹⁵,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020¹⁶,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie¹⁷,
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020¹⁸,

⁹ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013 r.

¹⁰ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2017 r.

¹¹ Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2013 r.

¹² Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013 r.

¹³ Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa 2013 r.

¹⁴ Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r., Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2014 r.

¹⁵ Strategia Sprawne Państwo 2020, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012 r.

¹⁶ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2013 r.

¹⁷ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010 r.

- Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2022¹⁹.

Częścią systemu zarządzania rozwojem Polski jest także Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030²⁰. Jest to najważniejsza rządowa strategia dotycząca zagospodarowania przestrzennego kraju. Łącznie wszystkie powyżej wymienione dokumenty strategiczne prezentują spójną wizję rozwoju Polski.

W systemie zarządzania rozwojem obecne są też strategie ponadregionalne, które odnoszą się do dwóch lub większej liczby sąsiadujących ze sobą województw posiadających wspólne cele i wyzwania rozwojowe, podobne uwarunkowania naturalne i historyczne. Obecnie funkcjonują cztery takie dokumenty:

- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020²¹,
- Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020²²,
- Strategia Rozwoju Polski Zachodniej do roku 2020²³,
- Strategia Rozwoju Polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030²⁴.

3.2.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030

Celem głównym DSRK 2030 jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów.

Osiągnięcie głównego celu opiera się na podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych, w ramach których wskazano następujące cele do realizacji:

- konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji):
 - Cel 1: Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji;
 - Cel 2: Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym;
 - Cel 3: Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;
 - Cel 4: Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki;
 - Cel 5: Stworzenie Polski Cyfrowej;
 - Cel 6: Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”²⁵;
 - Cel 7: Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska;
- równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji):

¹⁸ *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2012 r.

¹⁹ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej do 2022*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2013 r.

²⁰ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r.

²¹ *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 (aktualizacja)*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013 r.

²² *Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014 r.

²³ *Strategia Rozwoju Polski Zachodniej do roku 2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014 r.

²⁴ *Strategia Rozwoju Polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015 r.

²⁵ Workfare state – państwo wspierające pracę, zachęcające lub skłaniające do pracy.

- Cel 8: Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;
- Cel 9: Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego;
- efektywności i sprawności państwa:
 - Cel 10: Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej;
 - Cel 11: Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska2030. Trzecia fala nowoczesności” jest dokumentem, który swoim zakresem obejmuje założenia długofalowe, a ponadto przedstawia różnorodne zagadnienia, dlatego też w przyszłości może podlegać modyfikacjom. Natomiast cele strategii, działania oraz przedstawione kierunki inwestycji mogą być realizowane i osiągnięte w różnych okresach.

3.2.2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. Przedstawia ona cele do realizacji w horyzoncie 2020 i 2030 r. Określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania i przybliża najważniejsze projekty służące realizacji jej celów. SOR jest aktualizacją Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020²⁶.

Celem głównym projektowanych działań rozwojowych jest stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Odbywać się to będzie poprzez skoncentrowanie działań o charakterze prawnym, instytucjonalnym i inwestycyjnym na trzech celach:

- trwałym wzroście gospodarczym opartym coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną,
- rozwoju społecznie wrażliwym i terytorialnie zrównoważonym,
- skutecznym państwie i instytucjach służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.

Jednocześnie podejmowane będą interwencje w ramach tzw. obszarów horyzontalnych, wpływających na osiągnięcie celów SOR: kapitał ludzki i społeczny, cyfryzacja, transport, energia, środowisko, bezpieczeństwo narodowe.

Strategia ustala szereg wyborów/przesądzeń strategicznych polityki państwa, które stanowią punkt odniesienia do konstruowania wszystkich polityk, programów i projektów realizacyjnych:

- koncentracja na działaniach wyprzedzających – ukierunkowujących rozwój w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego, mająca za zadanie zarówno zapobieganie negatywnym zjawiskom, jak i wybór najbardziej pożądanym kierunków i sposobów rozwoju,
- implementowanie rozwiązań w obszarze polityki społeczno-gospodarczej w sposób nienaruszający stabilności finansów publicznych – każde rozwiązanie będzie podlegało, w trakcie jego obowiązywania, ocenie i modyfikacji w zależności od zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz wpływu na finanse publiczne,
- określenie listy sektorów strategicznych, na których skoncentrowane zostanie wsparcie w ramach poszczególnych polityk publicznych (m.in. przemysłowej, innowacyjnej, eksportowej, związanej z napływem inwestycji zagranicznych),

²⁶ Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012 r. [Uwzględnienie dłuższej perspektywy czasowej w strategii średniookresowej wynika z dotychczasowych doświadczeń związanych z brakiem odpowiednich instrumentów zapewniających zarówno skuteczną realizację, jak i monitorowanie wdrażania przyjętej w 2013 r. DSRK 2030.]

- wskazanie projektów flagowych, odnoszących się do określonego produktu/przełomowej technologii, które charakteryzują się wysokim stopniem wpływu na realizację celów strategicznych SOR, a tym samym odpowiednio dużą skalą oddziaływania na całą gospodarkę,
- wskazanie perspektywicznych (geograficznych) kierunków ekspansji zagranicznej polskich przedsiębiorstw,
- koncentracja wsparcia publicznego na tych przedsiębiorstwach, które chcą się rozwijać – dostosowanie instrumentów do skali i etapu działania podmiotów, zdiagnozowanych potrzeb oraz perspektyw rozwoju,
- zwiększenie koncentracji polityki regionalnej na obszarach problemowych i potencjałach terytorialnych obszarów miejskich i wiejskich,
- wskazanie kluczowych inwestycji infrastrukturalnych (transportowych, energetycznych, środowiskowych, telekomunikacyjnych).

3.2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

KPKZ 2030 jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego i wskazuje na konieczne zmiany w zakresie planowania przestrzennego. W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju do 2030 r., określono cele i kierunki krajowej polityki przestrzennej, a także wskazano zasady, według których działalność człowieka powinna być realizowana w przestrzeni.

KPKZ 2030 wymienia najistotniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i wskazuje na konieczność podjęcia działań naprawczych w sześciu obszarach tematycznych:

- Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3: Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6: Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Nadrzędnym zadaniem planowania przestrzennego jest godzenie interesów różnych użytkowników przestrzeni (mieszkańców, przedsiębiorców inwestorów, państwa). Proponowane rozwiązania winny być spójne z decyzjami podejmowanymi w innych obszarach dotyczących np. inwestycji infrastrukturalnych, potrzeb rozwojowych miast, czy też ochrony terenów zielonych i gospodarki energetycznej. Przede wszystkim w kolejnych latach kluczowe będzie tworzenie silnych obszarów funkcjonalnych²⁷ i ich rozwijanie.

²⁷ Obszar funkcjonalny – jest to obszar kraju wyodrębniony na podstawie wspólnych cech geograficznych i silnych wewnętrznych powiązań. Przykładem obszaru funkcjonalnego może być duże miasto i otaczające je gminy. Znaczna część mieszkańców tych gmin dojeżdża do pracy w mieście, uczy się w nim, studiuje, spędza czas wolny. Oznacza to, że taki obszar posiada wspólny potencjał i bariery rozwojowe, niezależne od granic

3.3. DOKUMENTY REGIONALNE

3.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.)

SRWL 2020²⁸ wyznacza cztery, równorzędne strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego:

- Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu;
- Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich;
- Cel strategiczny 3: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu;
- Cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

SRWL 2020 wyznacza także 7 Obszarów Strategicznej Interwencji²⁹:

- 1) Lubelski Obszar Metropolitalny.
- 2) Miasta subregionalne.
- 3) Obszary przygraniczne.
- 4) Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych.
- 5) Obszary potencjalnej eksploatacji złóż i kopalin.
- 6) Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych.
- 7) Nowoczesna wieś.

Gmina Cyców znajduje się w OSI 1, OSI 4, OSI 5 i OSI 6, co oznacza, że jest preferowana w zakresie realizacji określonych dla danego OSI działań. Interwencja w ramach OSI 1 koncentruje się na działaniach mających na celu poprawę zewnętrznej oraz wewnątrzregionalnej dostępności komunikacyjnej stolicy regionu (Lublina) z innymi miastami województwa oraz w obrębie kształtującego się LOM. Ukierunkowana jest na podnoszenie konkurencyjności, rozwijanie gospodarki niskoemisyjnej, rozwój instytucji nauki i kultury, integrację i usprawnienie systemów gospodarki komunalnej, kompleksową rewitalizację, rozwój i promocję turystyki, a także wspieranie rozwiązań integrujących przestrzeń w zakresie zagospodarowania przestrzennego.

Natomiast interwencja w ramach OSI 4 koncentruje się na działaniach zmierzających do wykorzystania potencjału przyrodniczego i kulturowego dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych. Ponadto interwencja obejmuje takie działania jak: aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody, rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych, poprawa warunków fitosanitarnych, przywrócenie miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości.

W przypadku OSI 5 interwencja obejmuje budowę niezbędnej infrastruktury technicznej, w tym transportowej, i przygotowania terenów inwestycyjnych w obszarze górniczo-energetycznym, a także budowę obiektów i urządzeń służących do przesyłu energii do krajowego systemu energetycznego z projektowanych elektrowni konwencjonalnych oraz ze źródeł rozproszonych (OZE) realizowanych w tym obszarze funkcjonalnym. Uwaga koncentruje się także na działaniach na rzecz rekultywacji terenów poeksploatacyjnych na funkcje o znaczeniu regionalnym (gospodarka wodna, turystyka, sport

administracyjnych. Planowanie przestrzenne czy szerzej – planowanie rozwoju – ponad tymi granicami, pozwala osiągnąć lepsze efekty.

²⁸ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2014 r.

²⁹ Obszary Strategicznej Interwencji – stanowią przestrzenne odzwierciedlenie potencjałów i problemów rozwojowych, zidentyfikowanych na obszarze województwa. Wyznaczenie OSI wynika z idei koncentracji interwencji na określonym terytorium.

i rekreacja) oraz inicjatywach mających na celu minimalizację negatywnych skutków eksploatacji złóż kopalin.

Z kolei w ramach OSI 6 podejmowane działania skupiają się na poprawie bezpieczeństwa poprzez eliminowanie zagrożeń powodziowych wynikających z degradacji technicznej urządzeń przeciwpowodziowych i melioracyjnych, niedoboru zbiorników niezbędnych do przetrzymywania wody, a także ogólnie niedoinwestowanej gospodarki komunalnej. Interwencja obejmuje również swoim zakresem czynności mająca służyć zrównoważonemu rozwojowi funkcji ochronnych i gospodarczych (np. turystycznych), na obszarach o różnym stanie zainwestowania, statusie ochrony przyrody i krajobrazu.

Brak zakwalifikowania gminy do pozostałych OSI nie wyklucza jej z udziału w innych przedsięwzięciach dedykowanych powyższym obszarom. Udział ten jest możliwy w przypadku uzasadnionej współpracy na rzecz rozwiązywania problemów, które występują na danym obszarze włączonym do OSI.

3.3.2. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku

RSIWL 2020³⁰ jest uszczegółowieniem Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.) w części poświęconej rozwojowi badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji. Misją strategii jest wsparcie selektywnego modelu rozwoju województwa, opartego na kreatywnym modelu innowacji oraz uruchomienie procesu technologicznej i pozatechnologicznej transformacji endogenicznych potencjałów rozwojowych. Wdrożenie RSIWL 2020 ma przyczynić się do wzrostu produktywności i wzdychłonności gospodarki w krótszej perspektywie (do 2020 r.), zaś w dłuższej (do 2030 r.) do dywersyfikacji struktury gospodarki i wzrostu udziału w gospodarce przemysłów i usług o wysokiej wartości dodanej i dużym potencjale wzrostu.

Cele szczegółowe RSIWL 2020 to:

- rozwój kapitału terytorialnego, zwłaszcza w obszarach inteligentnej specjalizacji,
- wzmocnienie regionalnego systemu badań i innowacji oraz oparcie go na poczwórnej helisie, spinającej wszystkich interesariuszy zainteresowanych współpracą,
- włączenie regionu w krajowy i międzynarodowy łańcuch innowacji i sieci współpracy,
- rozwój efektywnych instrumentów wsparcia innowacyjności i konkurencyjności gospodarki województwa,
- stymulowanie dynamicznych korzyści lokalizacji, zwłaszcza w postaci:
 - wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu,
 - rozwoju usług rynkowych na rzecz biznesu,
 - rozwoju rynków finansowych, istotnych dla wzrostu popytu na innowacje ze strony wszystkich firm, zarówno firm zlokalizowanych w regionalnych i ponadregionalnych obszarach inteligentnej specjalizacji, jak i firm działających poza obrębem tych obszarów.

3.3.3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020

Dokument podrzędnym wobec Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.) i Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020

³⁰ *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2014 r.

roku jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020³¹. Dokument ten jest jednym z 16 regionalnych programów operacyjnych, które służyć mają realizacji Umowy Partnerstwa w zakresie polityki spójności. W sposób operacyjny określa obszary i szczegółowe działania, jakie organy samorządu województwa lubelskiego podejmą na rzecz wspierania rozwoju regionu. Główny cel strategiczny RPO WL został sformułowany następująco: „podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o wewnętrzne potencjały, sprzyjające zwiększeniu spójności społecznej i terytorialnej”. Cel ten będzie realizowany w wyniku podejmowanych interwencji w ramach 13 Osi Priorytetowych:

- Oś Priorytetowa 1 *Badania i innowacje*,
- Oś Priorytetowa 2 *Cyfrowe Lubelskie*,
- Oś Priorytetowa 3 *Konkurencyjność przedsiębiorstw*,
- Oś Priorytetowa 4 *Energia przyjazna środowisku*,
- Oś Priorytetowa 5 *Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna*,
- Oś Priorytetowa 6 *Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów*,
- Oś Priorytetowa 7 *Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego*,
- Oś Priorytetowa 8 *Mobilność regionalna i ekologiczny transport*,
- Oś Priorytetowa 9 *Rynek pracy*,
- Oś Priorytetowa 10 *Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian*,
- Oś Priorytetowa 11 *Włączenie społeczne*,
- Oś Priorytetowa 12 *Edukacja, kwalifikacje i kompetencje*,
- Oś Priorytetowa 13 *Infrastruktura społeczna*.

Dokument wyróżnia jeszcze 14 Oś Priorytetową – *Pomoc Techniczna*. Jest ona osią jednofundusową, tzn. finansowaną z jednego funduszu (EFS), natomiast realizowane w jej ramach działania wspierają wydatkowanie środków z dwóch funduszy (EFRR i EFS) w ramach poszczególnych Osi tematycznych RPO WL.

Z uwagi na ramowy charakter RPO WL opracowany został dodatkowy dokument uszczegóławiający jego zapisy – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020³².

3.3.4. Strategia Rozwoju Powiatu Łęczyńskiego na lata 2016–2021

Dokument strategicznym na szczeblu powiatowym jest Strategia Rozwoju Powiatu Łęczyńskiego na lata 2016–2021³³. Misja rozwoju powiatu wskazuje na cel nadrzędny, do którego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Jej sformułowanie wskazuje na konieczność podniesienie poziomu jakości życia mieszkańców oraz zrównoważony rozwój, wykorzystujący walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, tworząc korzystne warunki do rozwoju rolnictwa, przedsiębiorczości i turystyki.

³¹ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2015 r.

Przyjęty decyzją Komisji Europejskiej C(2015)887 z dnia 12 lutego 2015 r. oraz przyjęty przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 10 marca 2015 r. (Uchwała nr XXI/355/2015 Zarządu Województwa Lubelskiego).

³² *Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2015 r.

Stan aktualny dokumentu został określony Uchwałą Nr CLXI/3261/2017 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 7 lutego 2017 r. w sprawie zatwierdzenia zmian w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020.

³³ *Strategia Rozwoju Powiatu Łęczyńskiego na lata 2016–2021*, Starostwo Powiatowe w Łęcznej, Łęczna 2015 r.

Strategia Rozwoju Powiatu Łęczyńskiego na lata 2016–2021 wyróżnia cztery zasadnicze priorytety:

- Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności lokalnej gospodarki;
- Priorytet 2: Poprawa jakości kapitału ludzkiego oraz ograniczenie wykluczenia społecznego;
- Priorytet 3: Poprawa atrakcyjności turystycznej powiatu;
- Priorytet 4: Rozwój współpracy (międzynarodowej, międzyregionalnej, lokalnej) oraz promocja powiatu.

Natomiast cele strategiczne i operacyjne zapisane w dokumencie nie mają układu hierarchicznego i mają być realizowane równocześnie, w zależności od dostępnych źródeł finansowania oraz zaangażowania się we wdrażanie strategii poszczególnych instytucji i podmiotów. Zakłada się, że w wyniku wdrożenia działań zaproponowanych w Strategii Rozwoju Powiatu Łęczyńskiego na lata 2016–2021 nastąpi zauważalna poprawa sytuacji społeczno-gospodarczej w powiecie. Oczekuje się, że powiat łęczyński w roku 2020 będzie:

- miejscem bardziej atrakcyjnym do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- dysponował lepiej rozwiniętą gospodarką lokalną, charakteryzującą się większą ilością miejsc pracy i bardziej efektywnym rolnictwem,
- miał bardziej wykształconych i aktywnych społecznie mieszkańców,
- borykał się z mniejszym poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego.

4. WIZJA I MISJA

4.1. WIZJA

Gmina Cyców – miejsce gdzie panuje harmonia między przyrodą a gospodarką

Wizja rozwoju przedstawia pożądaną stan na koniec 2022 r. i jest obrazem przyszłości gminy. Stanowi podstawę do sformułowania kluczowych obszarów rozwojowych i celów operacyjnych. Podejmowane działania strategiczne mają sprawić, że w perspektywie najbliższych lat gmina Cyców ma szansę stać się gminą, która będzie oferować przyjazną przestrzeń do zamieszkania i życia rodzinnego oraz rozwijania własnych inicjatyw gospodarczych. Jakość życia na terenie gminy będzie budowana w zgodzie z otaczającą przyrodą i funkcjonującą oraz rozwijającą się gospodarką. Harmonia ta będzie budowana w oparciu o wykorzystanie zidentyfikowanych potencjałów oraz o tradycje i wartości historyczne.

4.2. MISJA

Misją gminy Cyców jest stworzenie przyjaznych i atrakcyjnych warunków do życia, pracy, wypoczynku i rekreacji, w zgodzie z ideą zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju społeczno-gospodarczego

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej Wizji jest Misja, stanowiąca cel nadrzędny, do którego dąży gmina planując działania rozwojowe i realizując poszczególne elementy Strategii. Misja określa rolę władz w procesie rozwoju i zawiera w sobie podstawowe wartości, na których zamierzają koncentrować swoje działania zarządzający gminą i jej mieszkańcy. Celem Misji jest również integrowanie, motywowanie i rozbudzanie aspiracji całej społeczności lokalnej. Stanowi ona także jasny przekaz dla turystów i gości, odwiedzających gminę.

Powyżej sformułowana Misja w prosty sposób szeroko ujmuje kwestie społeczno-gospodarcze, których ewolucja ma przebiegać w myśl idei zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym dążeniu do zaspokojenia potrzeb wszystkich grup społecznych i całego grona interesariuszy. Ważne jest, aby nie tylko zmierzać do zaspokojenia bieżących potrzeb, ale również kreować ich rozwój, wyznaczając główne kierunki zmian w ciągu najbliższych lat.

5. OBSZARY ROZWOJOWE

Po przeprowadzeniu analizy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w oparciu o dokumenty i materiały będące w dyspozycji Urzędu Gminy Cyców oraz dane statystyczne, a także przy uwzględnieniu wyników dokonanej analizy SWOT, zostały wyróżnione trzy zasadnicze Obszary Rozwojowe:

- A. Społeczeństwo i Edukacja
- B. Infrastruktura i Środowisko
- C. Przedsiębiorczość, Rolnictwo i Turystyka

Obszary Rozwojowe zawierają konkretne Cele, zaś Cele dzielą się na Działania wraz z przykładowymi zadaniami. Wyznaczone Działania stanowią podstawę i jednocześnie uzasadnienie do realizacji w przyszłości nie tylko zapisanych przykładowych zadań, ale wielu innych, które swoją tematyką wpisują się w założenia Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2020.

Realizacja zaproponowanych Celów i Działań w ramach trzech Obszarów Rozwojowych doprowadzi nie tylko do zmian społeczno-gospodarczych o charakterze ilościowym, ale przede wszystkim jakościowym.

A. Społeczeństwo i Edukacja

A.1. Dostosowanie działalności placówek oświatowo-wychowawczych do potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz kadry nauczycielskiej

A.1.1. Podniesienie poziomu kształcenia:

- Dostosowanie sieci szkół do założeń reformy oświaty.
- Umożliwianie prowadzenia placówek oświatowo-wychowawczych przez podmioty niezwiązane z samorządem np. stowarzyszenia.
- Budowa szkoły w Świerszczowie (budynek energooszczędny).
- Wprowadzenie narzędzi motywacyjnych dla nauczycieli oraz poprawa warunków pracy nauczycieli i wyposażenia szkół.
- Rozwijanie oferty Gminnej Biblioteki Publicznej poprzez wprowadzenie możliwości zamawiania książek przez telefon.
- Utworzenie „Klubu Książki”, do którego mogą przynależeć osoby w różnym wieku.
- Rozwój przyszkolnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz jej zagospodarowanie.

A.1.2. Rozwijanie oferty placówek wychowania przedszkolnego i żłobkowego oraz miejsc zabaw:

- Utworzenie samorządowego żłobka.
- Modernizacja obecnych i budowa nowoczesnych placów zabaw.
- Zaangażowanie się placówek wychowania przedszkolnego w projekty i przedsięwzięcia edukacyjne i wychowawcze przeznaczone dla dzieci.

A.1.3. Rozwijanie oferty dydaktycznej placówek szkolnych:

- Utworzenie zespołu środowiskowego składającego się z przedstawicieli: pracodawców, urzędu pracy, szkół, uczelni wyższych i rodziców, którego celem będzie dążenie do dostosowania programu kształcenia dzieci i młodzieży do potrzeb i wymagań rynku pracy.
- Położenie nacisku na edukację w zakresie przedsiębiorczości, kreatywności i technologii informacyjnych.
- Prowadzenie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, w tym o charakterze wyrównawczym i rozwijającym talenty.

A.2. Budowanie postaw obywatelskich i wzajemnych relacji międzypokoleniowych

A.2.1. Wprowadzenie idei partycypacji społecznej i budżetu obywatelskiego:

- Opracowanie sposobu uzgadniania potrzeb mieszkańców z urzędem i jego jednostkami zależnymi (np. przyjęcie trybu prowadzenia konsultacji społecznych, zgłaszania wniosków, problemów, wprowadzenie budżetu obywatelskiego, realizacja funduszu sołeckiego itd.).
- Rozwijanie narzędzi komunikacji na linii samorząd-mieszkańcy (np. system sms'owy, newsletter mailowy, portale społecznościowe).
- Upowszechnianie idei wolontariatu i pracy na rzecz społeczności lokalnej, w tym budowanie szczególnych relacji międzypokoleniowych.
- Powołanie Młodzieżowej Rady Gminy w celu budowania postaw obywatelskich wśród młodzieży.

A.2.2. Budowanie relacji sąsiedzkich, wzmacnianie więzi międzypokoleniowych i wspieranie potrzebujących:

- Współpraca z Polskim Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział w Cycowie na rzecz podejmowania działań polegających na wspieraniu i aktywizacji emerytów, rencistów i inwalidów.
- Włączenie w proces edukacyjny i wychowawczy osób starszych, bogatych w doświadczenia życiowe i zawodowe.
- Pomoc osobom wykluczonym społecznie i osobom z niepełnosprawnością.
- Wspieranie działalności Klubu Integracji Społecznej i Ośrodka Pomocy Społecznej w Cycowie.

A.3. Rozwój kulturowy i fizyczny społeczeństwa oraz kształtowanie szacunku do dziedzictwa i tradycji

A.3.1. Promowanie sportu, aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia:

- Organizacja zawodów sportowych i konkursów propagujących zdrowy styl życia.
- Wsparcie klubów sportowych działających na terenie gminy, a także sportowców reprezentujących gminę na szczeblu regionalnym, krajowym i międzynarodowym.
- Monitorowanie dostępności mieszkańców do usług opieki zdrowotnej i jakości świadczonej oferty.

A.3.2. Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży:

- Współpraca ze szkołami, Gminnym Domem Kultury, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi, Kołami Gospodyń Wiejskich, parafiami i innymi podmiotami na rzecz organizacji aktywnych form spędzania czasu wolnego.
- Przeprowadzanie otwartych konkursów ofert na wsparcie wykonania zadań publicznych przez organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego.
- Prowadzenie świetlic wiejskich posiadających bogatą ofertę spędzania czasu wolnego zarówno dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów.
- Rozwój oferty kulturalno-rekreacyjno-edukacyjnej dla mieszkańców, z uwzględnieniem możliwości wykorzystania świetlic wiejskich.

A.3.3. Propagowanie postaw patriotycznych oraz pielęgnowanie tradycji świątecznych, obrzędów ludowych i historii gminy:

- Organizacja uroczystości, konferencji i wydarzeń kulturalnych, mających na celu podtrzymywanie tradycji świątecznych, obrzędów ludowych i propagowanie historii gminy.
- Wspieranie działalności organizacji społecznych oraz inicjatyw obywatelskich podejmujących działania na rzecz kultywowania tradycji patriotycznych, świątecznych, ludowych i historycznych.

B. Infrastruktura i Środowisko

B.1. Zapewnienie komfortowych i bezpiecznych warunków mieszkaniowych

B.1.1. Rozwijanie funkcji mieszkaniowych na terenie gminy:

- Opracowanie MPZP dla obszarów obecnie nie posiadających planu i preferowanych pod kątem rozwoju mieszkalnictwa jednorodzinne.
- Systematyczna realizacja składanych przez mieszkańców wniosków o zmianę MPZP.
- Lobbowanie na rzecz tworzenia nowych połączeń komunikacji autobusowej (publicznej i prywatnej) na głównych trasach obsługujących tereny mieszkaniowe.

B.1.2. Dążenie do poprawy bezpieczeństwa na terenie gminy:

- Współpraca z Komendą Powiatową Policji w Łęcznej.
- Współpraca z Ochotniczymi Strażami Pożarnymi działającymi na terenie gminy.
- Dbanie o prawidłowe oznakowanie ulic i skrzyżowań oraz montaż luster drogowych poprawiających widoczność na „trudnych” skrzyżowaniach.

B.1.3. Budowanie e-społeczeństwa:

- Budowa infrastruktury dla sieci Hot-Spot zapewniającej mieszkańcom bezpłatny dostęp do Internetu o podstawowych parametrach/możliwościach.
- Wdrażanie nowych e-usług w zakresie realizacji spraw urzędowych.
- Wykonanie nowego gminnego portalu informacyjnego oraz prowadzenie oficjalnych profili na portalach społecznościowych (Facebook, Twitter, LinkedIn itd.).
- Rozbudowa i aktualizacja Systemu Informacji Przestrzennej Urzędu Gminy Cyców.
- Udostępnianie danych będących w posiadaniu Urzędu Gminy (idea „open data”).

B.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej i dbałość o nią oraz ochrona środowiska

B.2.1. Poprawa wyglądu najbliższego otoczenia:

- Montaż w miejscach publicznych elementów małej architektury (np. ławek, koszy na śmieci, stojaków na rowery, latarni itd.).
- Tworzenie miejsc spotkań i wypoczynku w miejscowościach (np. place, skwery itd.).
- Jednolite oznaczenie nazw ulic, ustawienie map miejscowości, tablic ogłoszeniowych itd.

B.2.2. Ochrona środowiska oraz obiektów/miejsc mających wartość kulturową i historyczną:

- Ochrona obszarów chronionych, rezerwatów przyrody i użytków ekologicznych przed degradacją.
- Odnowa miejsc pamięci i pomników historycznych.
- Dbałość o architekturę krajobrazu objętą ochroną prawną i konserwatorską.

B.2.3. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- Poprawa efektywności energetycznej gminy poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej, wymianę oświetlenia na energooszczędne, montowanie instalacji fotowoltaicznych, pomp ciepła i pieców na biomasę (np. Przedszkole Samorządowe w Cycowie).
- Realizowanie na rzecz mieszkańców programów z zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne, pompy ciepła, piece na biomasę).
- Wspieranie rozwoju ekologicznych form pozyskiwania energii.
- Promowanie systemu proekologicznej gospodarki odpadami.

B.3. Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej

B.3.1. Rozwój i modernizacja sieci drogowej:

- Budowa nowych i remont istniejących połączeń drogowych między miejscowościami.
- Budowa dróg wewnętrznych w miejscowościach.
- Współpraca z zarządcami dróg wyższej kategorii na rzecz budowy i modernizacji dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych.

B.3.2. Budowa chodników oraz dróg/tras rowerowych:

- Budowa nowych i modernizacja istniejących chodników ze szczególnym uwzględnieniem ciągów komunikacyjnych prowadzących do placówek oświatowo-wychowawczych, obiektów użyteczności publicznej i jednostek kultury.
- Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg/tras rowerowych przy funkcjonujących ciągach komunikacyjnych.
- Współpraca z zarządcami dróg wyższej kategorii na rzecz budowy i modernizacji chodników oraz dróg/tras rowerowych zlokalizowanych przy drogach powiatowych, wojewódzkich i krajowych.

B.3.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sprzyjającej rozwojowi środowiska gminnego:

- Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w celu podłączania nowych gospodarstw domowych.
- Wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach, gdzie nie jest możliwe doprowadzenie sieci kanalizacyjnej.
- Rozwój gminnej sieci oświetleniowej na terenach o zwartej zabudowie, w tym wdrożenie rozwiązań energooszczędnych (np. latarnie zasilane kolektorami słonecznymi, panelami fotowoltaicznymi, turbinami wiatrowymi, wykorzystanie technologii LED).
- Współpraca z zarządcami dróg wyższej kategorii na rzecz budowy i modernizacji infrastruktury oświetleniowej zlokalizowanej przy drogach powiatowych, wojewódzkich i krajowych.

C. Przedsiębiorczość, Rolnictwo i Turystyka

C.1. Tworzenie warunków przestrzennych i instytucjonalnych do rozwoju przedsiębiorczości oraz przemysłu

C.1.1. Kreowanie polityki przestrzennej przy pomocy Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego:

- Opracowanie MPZP dla obszarów obecnie nie posiadających planu, a mających potencjał gospodarczy.
- Aktywizacja gospodarcza obszarów mających potencjał do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości (mikro- oraz małych i średnich przedsiębiorstw).
- Aktywizacja gospodarcza obszarów mających potencjał do rozwoju przemysłu wydobywczego i około wydobywczego oraz działalności o charakterze kooperacyjnym.

C.1.2. Nawiązanie relacji i stałej współpracy z instytucjami otoczenia biznesu i rynku pracy:

- Utworzenie systemu gromadzenia i udostępniania wiedzy o instrumentach wsparcia dla przedsiębiorców.
- Organizacja spotkań z przedsiębiorcami i podejmowanie działań sieciująco-integrujących (zachęcanie do tworzenia inicjatyw klastrowych).

C.2. Rozwój sektora rolno-spożywczego i rzemiosła

C.2.1. Wsparcie lokalnego rynku rolno-spożywczego:

- Utworzenie targowiska do handlu towarami wyprodukowanymi przez miejscowych rolników, producentów i rzemieślników (np. warzywa, owoce, produkty mleczne, mięso i wędliny, rękodzieło ludowe i artystyczne itd.).
- Cykliczna organizacja „Eko-Bazaru” (comiesięcznego wydarzenia szczególnie promującego ekologiczną i tradycyjną produkcję).
- Wspieranie, promowanie i zachęcanie do tworzenia lokalnych gospodarstw, grup producenckich, spółdzielni.

C.2.2. Współpraca z instytucjami otoczenia rolnictwa, doradztwa rolniczego oraz instytucjami i organizacjami wspomagającymi rozwój gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich:

- Wspieranie realizowanych przez instytucje zewnętrzne przedsięwzięć o charakterze szkoleniowo-doradczym.
- Upowszechnianie nowoczesnych metod uprawy i produkcji, w tym popularyzowanie zasad ochrony środowiska i postaw proekologicznych.

C.3. Poprawa konkurencyjności prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy

C.3.1. Utworzenie systemu wsparcia dla nowych i obecnych przedsiębiorców oraz producentów rolno-spożywczych:

- Prowadzenie aktywnej polityki podatkowej poprzez ustalania stawek podatku w zależności od bieżącej sytuacji ekonomicznej.
- Wydzielenie i specjalizacja komórki Urzędu Gminy zajmującej się obsługą podmiotów gospodarczych i inwestorów oraz promocją gospodarczą gminy.
- Organizacja szkoleń dla rolników zamierzających rozpocząć nową działalność gospodarczą (np. w zakresie turystyki, przetwórstwa rolno-spożywczego, przemysłu, usług).

C.3.2. Promocja potencjału gospodarczego gminy:

- Promowanie gminy jako miejsca do inwestowania przy pomocy materiałów promocyjnych oraz przez udział w targach, misjach, konferencjach, spotkaniach branżowych itd.
- Promowanie lokalnych przedsiębiorstw (np. organizacja konkursu o Nagrodę Gospodarczą Wójta Gminy Cyców z różnymi kategoriami).

C.4. *Rozwój sektora turystycznego*

C.4.1. Rozwój infrastruktury okołoturystycznej:

- Wspieranie istniejących i nowopowstających gospodarstw agroturystycznych.
- Wytyczenie i oznakowanie nowych tras rowerowych przebiegających przez tereny atrakcyjne przyrodniczo oraz miejsca historycznie ważne (np. Wólka Cycowska–Cyców–Stawek–Bekiesza oraz Malinówka–Barki–Adamów).
- Wytyczenie szlaków konnych oraz nawiązanie współpracy z miejscowymi stadninami w celu przygotowania oferty turystycznej i rekreacyjnej.
- Utworzenie stacji/wypożyczalni rowerów przy głównych punktach turystycznych.
- Budowa zalewu w Cycowie i Stawku.
- Budowa małej infrastruktury wokół kompleksów wodnych (Jezioro Uściwierz, Jezioro Głębokie, Jezioro Świerszczów) i leśnych (Las Świerszczowski) – pomosty, przystanie, zadaszone wiaty, ławki, miejsca do obozowania/grillowania itd.

C.4.2. Promocja potencjału turystycznego gminy:

- Utrzymywanie stałej współpracy z prywatnymi podmiotami sektora turystycznego (gospodarstwami agroturystycznymi/pensjonatami/hotelami, restauracjami/barami oraz innymi podmiotami świadczącymi usługi dla turystów).
- Promocja istniejących szlaków turystycznych oraz tras rowerowych przy pomocy aplikacji mobilnych (np. przewodniki na smartfony, mapy, informatory itd.).
- Wydawanie tradycyjnych folderów i innych materiałów graficznych promujących ofertę turystyczną gminy.
- Opracowanie opowieści tematycznej na temat Bitwy pod Cycowem, która miała miejsce 15-16 sierpnia 1920 r.
- Cykliczne organizowanie rekonstrukcji Bitwy pod Cycowem we współpracy z grupami rekonstrukcyjnymi.

C.4.3. Inicjowanie współpracy na rzecz rozwoju ruchu turystycznego w regionie:

- Nawiązanie współpracy z władzami Poleskiego Parku Narodowego na rzecz kreowania wspólnej i spójnej oferty turystycznej dla turystów z Polski i z zagranicy.
- Nawiązanie współpracy z gminami położonymi na terenie Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego na rzecz kreowania wspólnej i spójnej oferty turystycznej dla turystów z Polski i z zagranicy.

6. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 jest dokumentem wyznaczającym zasadnicze cele rozwojowe w perspektywie do 2022 r., które przyczynią się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Realizacja przeważającej części zadań związanych z rozwojem lokalnym znajduje się w kompetencjach władz samorządowych. Zadania nie mieszczące się w zakresie ustawowych kompetencji i możliwości władz gminy, stanowią platformę do działania dla szerokiego grona aktorów lokalnego rynku.

Na etapie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 niezwykle ważny jest udział wszelkich grup interesariuszy. W proces jej realizacji zostaną zaangażowane nie tylko władze samorządowe i gminne jednostki organizacyjne, ale także m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, lokalni społecznicy (radni, sołtysi, rady sołeckie) oraz mieszkańcy, którzy wyrażą taką wolę. W przypadku części zadań kluczowa będzie współpraca z innymi samorządami gminnymi oraz samorządem powiatowym i wojewódzkim. Ważne jest, by w realizację wyznaczonych celów włączyło się możliwie jak najwięcej mieszkańców i innych osób, którym dobro gminy i jakość otaczającej przestrzeni nie jest obojętne.

Do realizacji Strategii zostaną wykorzystane m.in.:³⁴

- środki własne gminy,
- środki pochodzące z bezzwrotnych i zwrotnych źródeł finansowania (krajowych i zagranicznych),
- środki z programów pomocowych (krajowych i zagranicznych),
- środki prywatnych podmiotów (np. w ramach umów partnerstwa publiczno-prywatnego).

W celu efektywnego wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 niezbędne jest podjęcie szerokich działań promocyjnych i informacyjnych propagujących idee, wartości i cele zapisane w niniejszym dokumencie. Podstawowym zadaniem władz gminy w tym zakresie jest upowszechnienie dokumentu wśród pracowników samorządu (Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych gminy Cyców), mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych, instytucji itd. poprzez jego publikację na stronach internetowych, bądź też wydanie publikacji drukowanej w formie książkowej z materiałem zdjęciowym i ciekawym układem tekstu. Ważne jest aby ze Strategią Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 zapoznały się władze wyższego szczebla (powiatowe i wojewódzkie). Wspólne zrozumienie wytyczonych kierunków rozwoju gminy sprawi, że łatwiej będzie osiągać nie tylko cele istotne dla lokalnej społeczności, ale także te kluczowe dla całego regionu.

Ponadto treści Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 mogą stanowić przedmiot nieustannej dyskusji w trakcie wszelkich spotkań i wydarzeń poruszających tematykę rozwoju gminy i jej przyszłości. Strategia w okresie obowiązywania może ulegać zmianie, gdy pojawią się ku temu uzasadnione przesłanki.

³⁴ Szerzej zob.: Strategia Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022, Część II, rozdział 6. Finansowanie Strategii.

7. SYSTEM MONITOROWANIA STRATEGII

W procesie planowania i zarządzania strategicznego w samorządzie niezbędnym elementem jest regularne monitorowanie zachodzących zjawisk i zmian. Pozwala ono nie tylko określić skuteczność i postęp realizacji przyjętych zamierzeń, ale także dokonać korekt wynikających z nieuwzględnionych wcześniej czynników lub z nieprzewidzianych zjawisk, zmieniających uwarunkowania realizacyjne.

Ocena realizacji Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 będzie prowadzona w oparciu o analizę dostępnych danych statystycznych i liczbowych, a także na podstawie szeregu informacji opisowych charakteryzujących działalność Urzędu Gminy Cyców i gminnych jednostek organizacyjnych, które odnoszą się do poszczególnych Obszarów Rozwojowych i konkretnych Celów.

Raport monitorujący realizację Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022 sporządzony zostanie trzykrotnie. Pierwszy, będzie obejmował okres realizacji Strategii w latach 2017–2018 i zostanie opracowany w 2019 r. Drugi zaś, sporządzony w 2021 r. obejmie kolejne dwa lata i będzie dotyczył okresu 2017–2020. Z kolei w 2023 r. zostanie opracowany trzeci raport – podsumowujący realizację Strategii w całym okresie jej obowiązywania. W opracowaniach należy zachować ciągłość danych statystycznych oraz liczbowych i prezentować je w szeregach czasowych tak, aby możliwe było obserwowanie zachodzących tendencji. Drugi raport stanowić będzie materiał analityczny, który może być wykorzystany na potrzeby sporządzenia strategii rozwoju gminy na kolejną kilkuletnią perspektywę. Raporty z realizacji Strategii (w tym podsumowanie) powinny być dokumentami publicznym, a więc dostępnymi dla mieszkańców i wszystkich interesariuszy.

W celu sporządzania raportów okresowych może zostać powołany specjalny zespół zadaniowy składający się z pracowników różnych komórek Urzędu Gminy lub zadanie to może zostać przypisane do zakresu obowiązków już istniejącego stanowiska pracy.

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia wykaz proponowanych mierników, wskaźników oraz informacji służących do monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022. Ze względu na długą perspektywę czasową dokumentu należy zaznaczyć, że postulowany zakres przedstawianych danych nie tworzy katalogu zamkniętego i może ulec zmianie, udoskonaleniu i uzupełnieniu o dodatkowe informacje, które okażą się niezbędne do oceny stopnia realizacji wyznaczonych Celów w ramach poszczególnych Obszarów Rozwojowych.

Ważną rolę w systemie monitorowania będzie odgrywała strona społeczna i cała grupa interesariuszy wewnętrznych (np. organizacje sektora pozarządowego, lokalni przedsiębiorcy, inwestorzy itd.) lub zewnętrznych, zainteresowanych rozwojem gminy. W celu zgromadzenia opinii reprezentantów tychże środowisk zasadne jest przeprowadzenie badań społecznych w zakresie oceny jakości usług publicznych i jakości życia w gminie. Proponowane lata, w których takie badania należałoby przeprowadzić to rok: 2019, 2021 i 2023.

Tabela 29: Wykaz mierników i wskaźników służących do monitorowania stopnia realizacji Strategii

Obszar	Cel	Mierniki i wskaźniki
A. Społeczeństwo i Edukacja	A.1. Dostosowanie działalności placówek oświatowo-wychowawczych do potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz kadry nauczycielskiej	Ilościowe:
		liczba dostępnych miejsc w placówkach wychowania żłobkowego, przedszkolnego i stopień ich wykorzystania
		liczba placówek oświatowych i liczba uczniów do nich uczęszczających
		wskaźniki zdawalności egzaminów szkolnych
		wielkość księgozbioru biblioteki, liczba czytelników i wypożyczeń
		Opisowe:
		analiza działalności placówek oświatowo-wychowawczych oraz instytucji kultury w zakresie oświaty i wychowania
		analiza działalności Gminnej Biblioteki Publicznej
		analiza działalności inwestycyjnej w zakresie placówek oświatowo-wychowawczych, przyszłolnej infrastruktury i miejsc zabaw
		analiza działalności Urzędu Gminy na rzecz wspierania i promowania uzdolnionych (talentów)
	A.2. Budowanie postaw obywatelskich i wzajemnych relacji międzypokoleniowych	Ilościowe:
		liczba organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne)
		liczba osób biorących udział w konsultacjach społecznych
		frekwencja w wyborach i referendach
		liczba rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano decyzję świadczenia
		liczba rodzin i osób korzystających z pomocy OPS
		udział wydatków na pomoc społeczną w budżecie ogółem
		liczba udzielonych świadczeń i liczba osób, którym przyznano świadczenia w ramach zadań własnych gminy realizowanych przez OPS
		liczba udzielonych porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy, Ośrodka Pomocy Społecznej i Klubu Integracji Społecznej w zakresie udzielania pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i potrzebującym oraz w zakresie realizacji programów i działań na rzecz różnych grup społecznych
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych, informatyzacji samorządu i społeczeństwa oraz prowadzonej komunikacji zewnętrznej
		analiza współpracy Urzędu Gminy z organizacjami pozarządowymi, sołectwami (sołtysami, radami sołeckimi) oraz Młodzieżową Radą Gminy
	A.3. Rozwój kulturowy i fizyczny społeczeństwa oraz kształtowanie szacunku do dziedzictwa i tradycji	Ilościowe:
		liczba obiektów sportowych, klubów sportowych oraz nagród/medali zdobytych przez sportowców z gminy
		ilość zorganizowanych uroczystości, konferencji i wydarzeń kulturalnych oraz liczba ich uczestników
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy i jej jednostek organizacyjnych w zakresie ochrony zdrowia (m.in. edukacji zdrowotnej, profilaktyki, promocji zdrowia)
B. Infrastruktura i Środowisko	B.1. Zapewnienie komfortowych i bezpiecznych warunków mieszkaniowych	analiza działalności Gminnego Domu Kultury, Ochotniczych Straży Pożarnych, Kół Gospodyń Wiejskich
		analiza oferty kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej i edukacyjnej gminy oraz możliwości spędzania czasu wolnego
		Ilościowe:
		liczba złożonych i zrealizowanych wniosków o zmianę SuiKZP oraz MPZP
		liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku
		przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania i przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę
		liczba wypadków i kolizji drogowych oraz stwierdzonych przestępstw wg różnych rodzajów
		liczba i rodzaj interwencji jednostek OSP

Obszar	Cel	Mierniki i wskaźniki
B. Infrastruktura i Środowisko	B.1. Zapewnienie komfortowych i bezpiecznych warunków mieszkaniowych	liczba świadczonych przez Urząd Gminy e-usług
		liczba punktów dostępu do bezpłatnego Internetu
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych, informatyzacji samorządu i społeczeństwa oraz prowadzonej komunikacji zewnętrznej
		analiza współpracy Urzędu Gminy z Policją, OSP i innymi podmiotami w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa na terenie gminy
	B.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej i dbałość o nią oraz ochrona środowiska	Ilościowe:
		wielkość zasobów terenów zielonych i obszarów prawnie chronionych
		liczba zabytków, miejsc pamięci, pomników historycznych
		ilość wytworzonych odpadów i odsetek osób segregujących odpady
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie ochrony środowiska, poprawy efektywności energetycznej oraz rozwoju i wykorzystania odnawialnych źródeł energii
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie dbałości o przestrzeń publiczną i jej zagospodarowanie, w tym analiza prowadzonych zmian SUiKZP oraz MPZP
		analiza działalności Urzędu Gminy i współpracy z podmiotami zewnętrznymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie propagowania proekologicznych postaw
		Ilościowe:
	B.3. Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej	długości dróg różnych kategorii zlokalizowanych na terenie gminy oraz wskaźnik gęstości poszczególnych dróg na 1 km ² powierzchni gminy
		długość chodników oraz wskaźnik gęstości chodników na 1 km ² powierzchni gminy
		długość sieci oświetleniowej, w tym sieci wykorzystującej energooszczędną technologię
		długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz liczba korzystających
		ilość wytworzonych odpadów i odsetek osób segregujących odpady
		długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz wskaźnik korzystających z instalacji w % ogółu ludności
		wskaźnik wyposażenia mieszkań w urządzenia sanitarno-techniczne
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie realizacji inwestycji w infrastrukturę sieciową
		analiza współpracy Urzędu Gminy z innymi JST w zakresie realizacji wspólnych inwestycji infrastrukturalnych
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie realizacji własnych inwestycji infrastrukturalnych
C. Przedsiębiorczość, Rolnictwo i Turystyka	C.1. Tworzenie warunków przestrzennych i instytucjonalnych do rozwoju przedsiębiorczości oraz przemysłu	Ilościowe:
		powierzchnia wydzielonych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz obszarów aktywizacji gospodarczej
		liczba i struktura pracujących
		liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie procesu obsługi inwestorów i współpracy z instytucjami zewnętrznymi zajmującymi się pozyskiwaniem inwestorów, instytucjami otoczenia biznesu i rynku pracy

Obszar	Cel	Mierniki i wskaźniki
C. Przedsiębiorczość, Rolnictwo i Turystyka	C.2. Rozwój sektora rolno-spożywczego i rzemiosła	Ilościowe:
		powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych
		liczba gospodarstw z uprawą wg rodzaju i powierzchni zasiewów
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie wspierania rozwoju sektora rolno-spożywczego oraz współpracy z otoczeniem instytucjonalnym sektora rolnego
		analiza działających na terenie gminy grup producenckich oraz wytwórców produktów lokalnych
	C.3. Poprawa konkurencyjności prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy	Ilościowe:
		podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (ogółem i wskaźniki w przeliczeniu na mieszkańców, wg klas wielkości, wg sekcji PKD i grup rodzajów działalności)
		kwota udzielonych ulg i zwolnień dla nowych inwestorów i podmiotów już prowadzących działalność gospodarczą
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie promocji gospodarczej gminy
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie kreowania warunków do prowadzenia działalności gospodarczej
	C.4. Rozwój sektora turystycznego	Ilościowe:
		długość ścieżek/dróg rowerowych i szlaków turystycznych
		liczba miejsc noclegowych w obiektach i miejscach oferujących zakwaterowanie w budynkach, na kempingach i polach namiotowych
		długość dróg powiatowych i wojewódzkich o nawierzchni bitumicznej, tłuczniowej, gruntowej
		długość sieci kanalizacyjnej obsługiwanej przez gminny system i liczba korzystających z niej mieszkańców
		Opisowe:
		analiza działalności Urzędu Gminy w zakresie promocji turystycznej gminy
		analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Gminy w zakresie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i około turystycznej

Źródło: Opracowanie własne

8. FINANSOWANIE STRATEGII

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2027 wymaga poniesienia w kolejnych latach znacznych nakładów finansowych na szereg zadań inwestycyjnych. Koszty związane z realizacją Strategii przekraczają możliwości finansowe budżetu gminy, wynikające z gromadzonych dochodów własnych, subwencji i dotacji celowych z budżetu państwa. Niezbędne jest poszukiwanie alternatywnych źródeł środków pieniężnych i zastosowanie bardziej aktywnego podejścia do zarządzania finansami.

Możliwości takie stwarzają różnego rodzaju krajowe i międzynarodowe programy związane z perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014–2020. Wykorzystanie funduszy Polityki Spójności oparte jest o krajowe programy operacyjne, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej (lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego), programy dedykowane współpracy terytorialnej i programy regionalne. Fundusze Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa zostaną rozdysponowane w oparciu o dwa szczegółowe programy. Umowa Partnerstwa stanowi punkt odniesienia dla wszystkich dokumentów.

Tabela 30: Programy realizowane w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020

Program	Alokacja (mld euro)	Fundusz	Instytucja zarządzająca
Polityka Spójności			
Program Infrastruktura i Środowisko	27,4	EFRR, FS	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
Program Inteligentny Rozwój	8,6	EFRR	
Program Polska Cyfrowa	2,2	EFRR	
Program Wiedza Edukacja Rozwój	4,7	EFS	
Program Pomoc Techniczna	0,7	FS	
Program Polska Wschodnia	2,0	EFRR	
Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	0,7	EFRR	
16 Regionalnych Programów Operacyjnych	31,15	EFRR, EFS	Zarządy województw
Wspólna Polityka Rolna i Wspólna Polityka Rybołówstwa			
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	8,5	EFRRROW	Ministerstwo
Program Rybactwo i Morze	0,5	EFMR	Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Źródło: Portal Fundusze Europejskie, www.funduszeuropejskie.gov.pl

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego województwo będzie miało do dyspozycji 2 230 958 174 euro środków unijnych. Ubiegać się o nie będą mogły m.in. samorządy, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy. Budżet RPO WL został podzielony na 14 części:

- I. *Badania i innowacje* – 100 416 755 euro z EFRR.
- II. *Cyfrowe lubelskie* – 72 255 674 euro z EFRR.
- III. *Konkurencyjność przedsiębiorstw* – 291 639 451 euro z EFRR.
- IV. *Energia przyjazna środowisku* – 150 866 891 euro z EFRR.
- V. *Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna* – 258 939 368 euro z EFRR.
- VI. *Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów* – 154 615 611 euro z EFRR.
- VII. *Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego* – 70 707 126 euro z EFRR.
- VIII. *Mobilność regionalna i ekologiczny transport* – 271 031 040 euro z EFRR.
- IX. *Rynek pracy* – 197 944 462 euro z EFS.
- X. *Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian* – 55 943 406 euro z EFS.

- XI. *Włączenie społeczne* – 180 510 722 euro z EFS.
- XII. *Edukacja, kwalifikacje i kompetencje* – 123 735 094 euro z EFS.
- XIII. *Infrastruktura społeczna* – 232 928 490 euro z EFRR.
- XIV. *Pomoc techniczna* – 69 424 084 euro z EFS.

Istnieje również możliwość wykorzystania środków finansowych z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską, zapewniających wsparcie w różnych obszarach³⁵:

- Program Horyzont 2020³⁶ ma stymulować prowadzenie prac badawczych na najwyższym poziomie, wspierać współpracę międzynarodową, innowacyjne przedsiębiorstwa itp. (80 mld euro),
- Program COSME³⁷ ma ułatwić małym i średnim przedsiębiorstwom dostęp do rynków na terenie Wspólnoty i poza nią, a także ma zapewnić łatwiejszy dostęp do finansowania poprzez gwarancje kredytowe i kapitał (2,3 mld euro),
- Program „Łącząc Europę”³⁸ będzie najważniejszym instrumentem finansującym strategiczne inwestycje w infrastrukturę w zakresie budowy dróg, linii kolejowych, sieci energetycznych, a także rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych (33 mld euro),
- Program Erasmus+³⁹ ma ułatwić pobyt młodych ludzi na stażach za granicą, co w rezultacie przyniesie poprawę ich umiejętności i zwiększy szansę na zatrudnienie (15 mld euro),
- Program Kreatywna Europa⁴⁰ więcej środków otrzyma europejska kultura, kino, telewizja, muzyka, literatura, teatr, dziedzictwo kulturowe i inne powiązane dziedziny (1,5 mld euro).

Samorządy w Polsce mogą również korzystać z bezzwrotnej pomocy finansowej w postaci dwóch instrumentów pod nazwą: Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy (tzw. fundusze norweskie). Środki finansowe pochodzą z trzech krajów Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, będących zarazem członkami Europejskiego Obszaru Gospodarczego – Norwegii, Islandii i Liechtensteinu. Oba Mechanizmy zostały objęte jednolitymi zasadami i procedurami oraz podlegają jednemu systemowi zarządzania i wdrażania w Polsce.

Kolejnym źródłem finansowania przedsięwzięć gminy mogą być środki programów priorytetowych realizowanych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Programy określają m.in. formy i warunki dofinansowania oraz szczegółowe kryteria wyboru przedsięwzięć.⁴¹ NFOŚiGW jest również krajowym operatorem Systemu Zielonych Inwestycji (GIS – Green Investment Scheme). Krajowy System Zielonych Inwestycji związany jest ze „znakowaniem środków finansowych pozyskanych ze zbycia nadwyżki jednostek emisji w celu zagwarantowania przeznaczenia ich na realizację ściśle określonych celów związanych z ochroną środowiska w państwie zbywcy jednostek”.⁴²

Ponadto liczne programy finansujące różnorodne dziedzinowe przedsięwzięcia samorządowe opracowywane są także przez poszczególne krajowe ministerstwa, a środki dystrybuowane w ramach nich pochodzą z budżetu państwa.

³⁵ Portal Funduszy Europejskich, www.funduszeuropejskie.gov.pl.

³⁶ Szczegółowe informacje na temat Programu Horyzont 2020, www.ec.europa.eu/programmes/horizon2020.

³⁷ Szczegółowe informacje na temat Programu COSME, www.ec.europa.eu/growth/smes/cosme.

³⁸ Szczegółowe informacje na temat Programu „Łącząc Europę”, www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/program-laczac-europe.

³⁹ Szczegółowe informacje na temat Programu Erasmus+, www.ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus.

⁴⁰ Szczegółowe informacje na temat Programu Kreatywna Europa, www.ec.europa.eu/programmes/creative-europe.

⁴¹ Lista programów priorytetowych dostępna jest na stronie internetowej NFOŚiGW, www.nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-krajowe/informacje-ogolne.

⁴² Więcej na stronie internetowej NFOŚiGW, www.nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/system-zielonych-inwestycji---gis.

Pozyskiwanie źródeł finansowania inwestycji rozwojowych nie może ograniczać się wyłącznie do ubiegania się o środki pochodzące z programów UE i programów krajowych. Władze gminy pod rozważę muszą brać też możliwość angażowania kapitału prywatnego, zaciągania zobowiązań na rynku finansowym oraz bieżące gospodarowanie mieniem gminy.

Kolejną szansą realizacji zadań inwestycyjnych gminy jest partnerstwo publiczno-prywatne. Odpowiednia alokacja ryzyka i sposób ujmowania zobowiązań wynikających z umowy stwarza możliwość ujęcia wydatków finansowych poza deficytem i długiem publicznym. Przeprowadzenie procedury wyboru partnera prywatnego i sformalizowanie umowy nie jest łatwym przedsięwzięciem, ale z punktu widzenia ograniczeń związanych z możliwością zadłużania się JST, może przynieść wymierne korzyści. Dobrze przemyślane i skonstruowane partnerstwo publiczno-prywatne pozwala realizować daną inwestycję bez nadmiernego obciążania budżetu gminy.

Możliwości inwestycyjne gminy mogą być zwiększone także w wyniku zaciągnięcia długu w postaci kredytu, pożyczki lub emisji obligacji komunalnych (w tym obligacji przychodowych). Instrumenty wspierające rozwój regionalny oferują takie instytucje finansowe jak Bank Światowy, Bank Rozwoju Rady Europy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Bank Gospodarstwa Krajowego oraz szereg banków komercyjnych. W przypadku korzystania ze zwrotnych źródeł finansowania zasadniczym kryterium wyboru oferty powinny być koszty pozyskania środków pieniężnych, ale również warunki współpracy z daną instytucją finansową.

Powyższe przykłady nie wyczerpują całego katalogu możliwości pozyskiwania środków finansowych na realizację zamierzeń wynikających ze Strategii Rozwoju Gminy Cyców na lata 2017–2022. Dlatego konieczne jest staranne monitorowanie w zakresie pojawiających się możliwości zdobywania kapitału pieniężnego. W niektórych przypadkach pewnym ograniczeniem może być zdolność gminy do zapewnienia kapitału własnego. Niemniej rozmaite możliwości w zakresie inżynierii finansowej pozwalają skutecznie radzić sobie także z takimi ograniczeniami.

Bibliografia

Sprawozdania, informacje, raporty i inne opracowania

1. Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych organu prowadzącego wraz z wynikami sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego, Urząd Gminy Cyców.
2. Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach.
3. Sprawozdanie Zarządu Gminnego ZOSP RP w Cycowie.
4. Sprawozdanie z działalności Gminnej Biblioteki Publicznej w Cycowie i Filii.
5. Sprawozdanie z działalności Komendy Powiatowej Policji w Łęcznej.
6. Sprawozdanie z działalności merytorycznej Gminnego Domu Kultury w Cycowie.
7. Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Cycowie.
8. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Cyców, Lublin, 2011 r.
9. Sprawozdanie z wykonania budżetu gminy Cyców.

Dokumenty strategiczne (unijne, krajowe i regionalne)

1. *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013 r.
2. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela 2010 r.
3. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Warszawa 2012 r.
4. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010 r.
5. *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2015 r.
6. *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2014 r.
7. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2015 r.
8. *Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r.*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2014 r.
9. *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska”*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2013 r.
10. *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2017 r.
11. *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013 r.
12. *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2013 r.
13. *Strategia Rozwoju Polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015 r.
14. *Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014 r.
15. *Strategia Rozwoju Polski Zachodniej do roku 2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014 r.

16. *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 (aktualizacja)*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013 r.
17. *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej do 2022*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2013 r.
18. *Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)*, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa 2013 r.
19. *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2014 r.
20. *Strategia Sprawne Państwo 2020*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012 r.
21. *Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Lublin 2015 r.
22. *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012 r.

Źródła danych pierwotnych

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.
2. Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny.

Źródła internetowe

1. Portal Funduszy Europejskich,
www.funduszeuropejskie.gov.pl.
2. Portal Komisji Europejskiej,
www.ec.europa.eu.
3. Strona internetowa Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju,
www.mir.gov.pl.
4. Strona internetowa Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
www.nfosigw.gov.pl.
5. Strona internetowa Państwowej Komisji Wyborczej,
www.pkw.gov.pl.
6. Strona internetowa Urzędu Gminy Cyców,
www.ugcycow.pl.

Spis tabel

Tabela 1: Podstawowe informacje o gminie Cyców	9
Tabela 2: Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach w gminie Cyców	11
Tabela 3: Współczynnik feminizacji	12
Tabela 4: Migracje na pobyt stały	15
Tabela 5: Wykaz organizacji pozarządowych	18
Tabela 6: Stan organizacji przedszkoli publicznych i niepublicznych	21
Tabela 7: Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjum w gminie Cyców	22
Tabela 8: Zasoby mieszkaniowe	27
Tabela 9: Sieć rozdzielcza urządzeń sieciowych na 100 km ²	28
Tabela 10: Mieszkania wyposażone w urządzenia sanitarno-techniczne	28
Tabela 11: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	28
Tabela 12: Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł	30
Tabela 13: Gospodarstwa z uprawą wg rodzaju i powierzchni zasiewów	31
Tabela 14: Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych (ha)	31
Tabela 15: Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości	32
Tabela 16: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007	33
Tabela 17: Liczba czytelników w GBP w Cycowie i filiach	40
Tabela 18: Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz w 2015 r.	41
Tabela 19: Wypożyczenia księgozbioru na miejscu w 2015 r.	41
Tabela 20: Obiekty sportowe na terenie gminy Cyców	43
Tabela 21: Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku	51
Tabela 22: Oczyszczalnie ścieków	52
Tabela 23: Ochrona zdrowia	53
Tabela 24: Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną	55
Tabela 25: Rodzaje udzielonych świadczeń z pomocy społecznej w ramach zadań własnych gminy	55
Tabela 26: Liczba uczestników prac społecznie użytecznych w ramach Klubu Integracji Społecznej w Cycowie	56
Tabela 27: Zestawienie wyjazdów jednostek OSP z terenu gminy Cyców w latach 2011–2015	58
Tabela 28: Doświadczenia gminy Cyców w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania	63
Tabela 29: Wykaz mierników i wskaźników służących do monitorowania stopnia realizacji Strategii	86
Tabela 30: Programy realizowane w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020	89

Spis rysunków

Rysunek 1: Herb gminy Cyców	8
Rysunek 2: Granice administracyjne i położenie gminy Cyców w województwie	8
Rysunek 3: Mapa gminy Cyców	9
Rysunek 4: Położenie gminy Cyców w powiecie łęczyńskim	10
Rysunek 5: Sieć dróg w gminie Cyców	26
Rysunek 6: Mapa tras rowerowych na terenie powiatu łęczyńskiego	45

Spis wykresów

Wykres 1: Ludność faktycznie zamieszkała gminę Cyców.....	11
Wykres 2: Struktura ludności wg płci.....	12
Wykres 3: Gęstość zaludnienia – ludność na 1 km ²	13
Wykres 4: Przyrost naturalny oraz urodzenia żywe i zgony.....	13
Wykres 5: Małżeństwa na 1 000 ludności.....	13
Wykres 6: Ludność wg grup wieku.....	14
Wykres 7: Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku.....	14
Wykres 8: Migracje na pobyt stały wg kierunku.....	15
Wykres 9: Liczba pracujących ogółem.....	16
Wykres 10: Struktura pracujących.....	16
Wykres 11: Bezrobotni zarejestrowani ogółem.....	16
Wykres 12: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci.....	17
Wykres 13: Frekwencja w wyborach samorządowych (2014 r.) i prezydenckich (2015 r.).....	18
Wykres 14: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne.....	18
Wykres 15: Budynki mieszkalne i mieszkania oddane do użytkowania.....	27
Wykres 16: Powierzchnia geodezyjna gminy Cyców według kierunków wykorzystania.....	30
Wykres 17: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON.....	32
Wykres 18: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 w 2015 r.....	33
Wykres 19: Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON.....	34
Wykres 20: Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki.....	34
Wykres 21: Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku.....	51
Wykres 22: Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie.....	53
Wykres 23: Struktura dochodów i przychodów gminy Cyców w 2015 r.....	60
Wykres 24: Struktura wydatków i rozchodów gminy Cyców w 2015 r. według dziedzin.....	61
Wykres 25: Struktura wydatków i rozchodów gminy Cyców w 2015 r. według typów.....	62